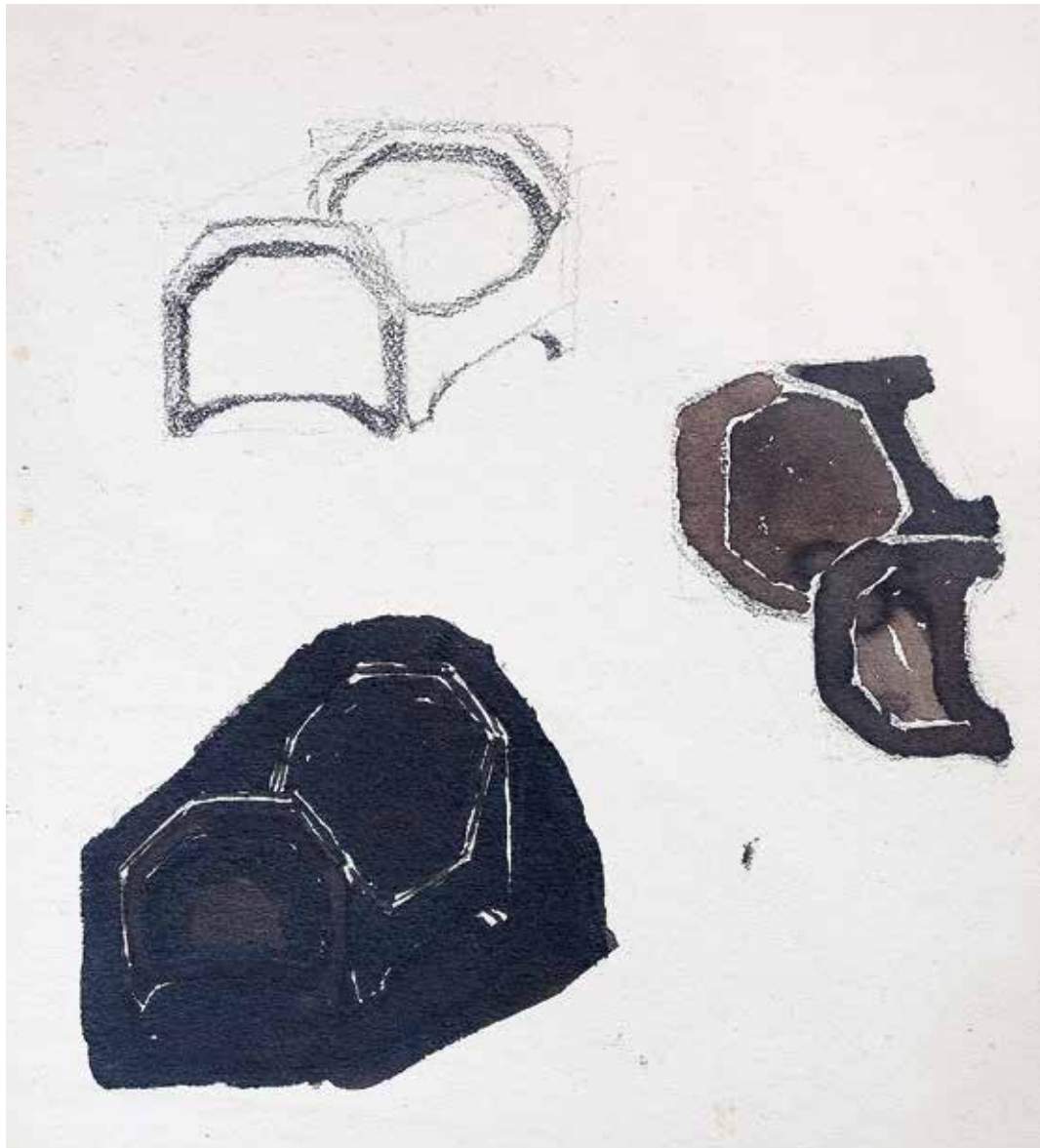

Forum Antroposofi

NR 4 2017

4-6

Notiser

7-12

Samtal:

"Händerna måste komma först"

13-17

Essä:

Vattnets minne

18-22

Krönikor:

Jul

Tillbaka till barndomens lekplats

Samtal: Det handlar om själen

20-21

Bilduppslaget

23-27

Krönikor:

Sju skäl

Big data - hot och möjligheter

Jag vill opp

Det viktiga trotsandet!

Vi kan inte se världen

28

Levnadsteckning & Till minne

29-30

Auschwitz i allhelgonahelg!

Läsarbrev: Vad händer inom sällskapet

30-31

Krönikor

I Rudolf Steiners fotspår

Brev till medlemmarna 1976-1987

Ett nytt samvete

32-33

Besök i en antroposofisk grupp

Rudolf Steiners samlade verk

Hälsan tiger still

Höstmötesprotokoll

34-37

Kalendarium:

Fria Högskolan för Antroposofi

Järna, Stockholm och Norrköping

38-39

Förteckning över medlemsgrupper

Artiklar på hemsidan

Medlemssekretariat

Medlemskap

40

Bildberättelse

Perspektivet

Elisabeth Ehrlich - Karen Swartz Larsson

Dagen har börjat. Trots att det fortfarande är mörkt ute är det dags att vakna igen. Jobbet väntar. Kaffet måste kokas. En snabbdusch är i sin ordning, och medan en smörgås intas blixtnabbt finns det några sekunder över för att lyssna på nyheterna innan det är dags att springa till stationen. Trump igen, omfattande svält, människor som inte törs gå ut eftersom luften är så oren att småbarn kräks på väg till skolan, folkmord i sin begynnelse, slavhandel, korruption, diktaturer i olika hörn med sina käpphästar, hatbrott i nya och gamla förpackningar, naturkatastrofer, #MeToo. Det mesta sker någon annanstans tillräckligt långtifrån för att tidvis kunna glömmas. Och dock är allt så nära. Det rör oss, drabbar oss och visar oss att människan, och det mänskliga, kan blir så skör och svag.

Att verka för det goda, skapa kulturrum där det mänskliga vill känna sig hemma och kan vårdas, är vi dagligen uppmanade till. Hur lätt anpassas och förändras inte våra värderingar, utvecklas åsikter och väcks känslor, som vi tidigare inte visste existerade, kring oss. Missnöje och oro växer i det stilla om vi inte är tillräckligt uppmärksamma. Att våga se, att våga verka för kultur istället för en omättligen natur kräver mycket mer av oss än vi ibland vill tro. Och särskilt i de för oss mest obekanta och ibland motbjudande livsområden. Att alltid vilja söka det mänskliga kräver att vi vågar det i det dagliga livet, i det stora som

i det lilla, passera våra egna gränser och intressera oss för det okända, samt att vi är beredda att släppa våra vanor. Det är kanske det som är det sanna Mikaeliska idag. Att våga söka. Att våga se.

Kvinnan som öppnande dörren för dig när du stökade med alla dina ICA-kassar och var på väg att missa tåget. Mannen som stannar och frågar om du behöver hjälp när du står på gatan och ser förvirrad ut eftersom du råkade gå lite fel och inte hittar dit du ska. Barnet på bussen som ler mot dig just när dagen har blivit alldeles för lång och du då får inse att det bara är livet det handlar om och inget allvarigare än så. Det är lika bra att njuta. I alla dessa vardagliga hjältar och hjältinnor finns det Mikaeliska.

Om du kollar i deras ögon så ser du det klart och tydligt. Som en flammande eld precis framför dig går det inte att missa. Och dessa människor kommer du möjligtvis aldrig att se i samband med något evenemang på Kulturhuset eller i närheten av en antroposofisk verksamhet. Om du frågar om de har hört talas om Rudolf Steiner är det möjligt att det enda som dyker upp för dem är en inre bild av en glad tysk gubbe i lederhosen. Eller var det inte han som sjöng i det där syntbandet från 80-talet som blev så stort i Japan? Men det spelar ingen roll. Impulsen blir inte mindre Mikaelisk för det. Den finns där ute i utkanterna och i mitten och överallt. Den finns i dig. Den finns i läkaren som lämnar allt

bakom sig för att jobba på en vårdcentral i Sierra Leone. Den finns i personen som lämnar den sista kakan på fatet i medarbetarrummet ifall att någon inte hade smakat ännu, trots att det skulle ha varit så fint med en till kaka just då. Den finns där folk kämpar för att göra världen bättre, en sak – oavsett hur stor eller liten – i taget.

Denna årstid är en på ett antal sätt märklig tid. Många uppskattar den som ett tillfälle att gå in i sig själv och bearbetar det som har varit och det som kanske kommer att bli. Veckorna kan fyllas med en rad trevliga möten och upplevelser. De kan också fyllas med ångest och ensamhet. Vissa njuter av några dagars ledighet. Andra, som inte har det så lyxigt, jobbar när barnen och resten av familjen tittar på Kalle Anka. Ett antal föredrar förmodligen av olika anledningar att arbeta istället för att äta skinka i en obekväm familjesituation eller sitta hemma ensam medan andra äter skinka i sina olika familjesituationer. Tiden präglas ju av ett antal högtider men det finns naturligtvis människor som inte firar någon av dessa. Men att denna är en speciell tid på året – oavsett om man upplever det som en gåva eller pest – är oundvikligt. Oavsett hur dina dagar kommer att se ut under de kommande veckorna önskar vi er frid i sinnen, kärlek för dina medmänniskor och medvarelser och åtminstone några minuter av stillhet där du får minnas hur vackert livet faktiskt kan bli.

Ett stort kinesiskt waldorfbyggprojekt

I Shen Zhen i södra Kina, nära Hongkong, realiseras successivt planerna för ett stort waldorfprojekt. Det omfattar bygget av Banpo Waldorfskola med dubbelklasser (tolvårigt), en förskola med sex grupper och ett lärarseminarium. Projektet bärs helt och hållet av föräldrar. Det har redan byggts bostadshus för de framtida föräldrarna.

Den norske arkitekten Espen Tharaldsen planerar det hela tillsammans med initiativgruppen sedan två år tillbaka. Hittills har skisser tagits fram och arbetet går nu över i att skapa detaljritningar med hjälp av kinesiska arkitekter, liksom den inre gestaltningen, som skissas för sig och slutligen i ansökningar om bygglov hos myndigheterna. När byggloven är klara startar själva byggprocessen 2018. Tharaldsen har lagt särskild vikt vid att ta hänsyn till de klimatiska och geografiska förutsättningarna, som möjliggör en inte alltför stor skillnad mellan det inre och det yttre, liksom graderingarna däremellan. Således behöver det skapas skuggiga platser i detta heta klimat och man har kunnat pröva sig fram till olika undervisningssituationer i slutna, öppna och halvöppna rum. Man vill också att projektet ska kunna vara en förebild för etableringar av skolor i Kina generellt. Det ska bli en plats där man kan utbilda sig och också besöka för att inspireras till andra möjliga kinesiska antroposofiska waldorfskolorter.

Källa: Ur DG nr 43 2017, övers GN. www.arbeidsgruppenhus.no.

Wisdom Working – Visdom i arbete

En katalog för alla som låter vishet och arbete flyta in i varandra

I den stora vattendelaren mellan Hudson River och Atlanten, från Adirondack-bergen in i staden New York, sträcker ett område ut sig som är hemvist för fler antroposofiska initiativ än i någon annan region i Nordamerika. Tiotusentals människor är delaktiga i initiativ som i sitt dagliga arbete använder sig av den visdomsskatt som Rudolf Steiner forskat fram.

Hösten 2016 fick Jordan Walker uppdraget: ta reda på hur självständiga organisationer dyker ner i viktiga och resurskrävande arbetsuppgifter och samtidigt ändå känner sig som en del av en större och djupare uppgift! Ur detta föddes impulsen att ge alla de människor och initiativ, som tätt intill varandra dagligen söker sig fram och handlar kreativt, en plats och en röst. Nu publiceras snart den omfattande förteckningen The Wisdom Working Directory (Katalogen över visdom i arbete) som tydliggör det hela. Katalogen kommer att gestaltas och illustreras utan annonser och kommer att distribueras utan kostnader för mottagarna. En crowdfunding ligger i startgroparna.

Källa: DG nr 48 2017, övers GN. www.wisdomworking.org.

Ekobanken – en del av en växande internationell bankrörelse

Sedan tre år tillbaka är Ekobanken medlem i det globala nätverket Global Alliance for Banking on Values, ett nätverk som samlar värderingsdrivna hållbara banker på jordens alla kontinenter. Det gemensamma för medlemmarna är att de arbetar transparent och inkluderande och att de ser finanssektorn som en tjänare åt mänskligheten och planeten. Finansbranschen i stort lever annars sitt eget självuppfyllande liv som om att det fanns obegränsade natur- och mänskliga resurser.

Nyligen blev Ekobanken återigen bästa bank i Sverige när Fair Finance Guide jämförde hur väl bankerna sätter upp riktlinjer för hållbarhet i sin finansiering och hur väl de sedan följer dessa riktlinjer. Ekobanken fick, liksom 2016, bästa betyg med 99%. Fair Finance Guide grundades 2009 och finns idag i nio länder. Det är vanligt att hållbara banker såsom Ekobanken hamnar i topp i de länder där undersökningen genomförs.

Under 2016 och början av 2017 har Ekobanken tagit ett stort steg genom att byta banksystem och samtidigt lansera en mobil- och internetbank. Numera har banken de flesta tjänster som ett företag som använder bankgiro behöver. Det innebär att de flesta behov för det mindre företaget täcks av bankens utbud. För privatpersoner är banken huvudsakligen ett sparralternativ, men numera med betydligt större tillgänglighet tack vare de digitala

tjänsterna. För den som så önskar går det även bra att ha Ekobanken för att betala räkningar o dyl, men då behöver man ha kort, swish och BankID i annan bank.

Kristoffer Lüthi

Föreläsning om Digital demens

Bok- och föreläsningsrecension.

Manfred Spitzer (professor i psykiatri och neurologi i Ulm) föreläste den 26/11 i år i Kulturhuset om verkan och påverkan av digitala medier och verktyg på barn och ungdomar och det känns angeläget att sprida den kunskapen. Boken Digitale Demenz finns översatt till många språk, men inte till engelska. Han har inte lyckats få boken publicerad inom den engelskspråkiga sfären. Däremot i Kina, Taiwan, Sydkorea, Japan, Spanien och NORGE. Ad Libris har boken i pocket (151 SEK) och inbundet format. Den senaste boken "Cyberkrank" finns än så länge bara på tyska.

Spitzer refererade till internationell forskning på området, han är ingalunda en ensam fisk som simmar motströms. Talande nog publiceras dessa skrämmande rapporter inte i dagstidningar utan enbart i forskningstidskrifter.

Ett av argumenten som han framförde var: innan ett nytt läkemedel släpps ut på marknaden genomgår produkten en lång rad av tester innan det blir godkänt. Biverkningar beskrivs i bipacksedeln. Idag vill man införa digitala medier i förskolan

med delvis mycket små barn utan kunskap om hur barnen påverkas.

Australien genomförde i början på 2000-talet konsekvent digital metodik i undervisningen och efter att man sett hur skolresultaten bara sjönk som följd, tog man 2016 lika konsekvent bort allt digital metodik från skolorna. ...

Spitzer befann sig i Sverige eftersom han var inbjuden av Svenska Läkaresällskapet, som hade en temadag den 27/11 om "Den uppkopplade barnhjärnan".

Jag tror att vi som civilsamhälle även i denna fråga har en uppgift. Vi behöver vakna upp inför det faktum att hela mänskligheten inom denna sfär styrs av 5 stora företag, vi vet alla vilka de är.

Spitzer nämnde också att han inte har lyckats hitta en enda forskningsrapport som talar FÖR användandet av datorer i skolan. Vi behöver ställa den kritiska frågan till makthavare: vilka forskningsfakta stöder ni er på när ni tar er rätten att bestämma om digitala läromedel i alla våra skolor.

Om ni har kommit så här långt i läsningen kan jag väl tillfoga en iakttagelse av vad Spitzer förstår under lärande:

använd händerna kreativt -utforska, leka, musicera, dansa, spela teater, tala och lära sig främmande språk.

Ju fler språk barnen lär sig tala desto fler språk kan de som vuxna lätt tillägna sig.

Intressant nog ville Steiner ha två främmande språk från första klass... är det fortfarande så?

Nog bekräftade Spitzer waldorfpedagogiken i mångt och mycket, men vi får inte nöja oss med bekräftelse utan vi måste anstränga oss att bearbeta källorna till waldorfpedagogiken på ett tidsaktuellt sätt.

Regula Nilo-Schulthess

Ett gott liv – den femte festivalen för antroposofi i Mumbai

Varje år i november organiserar Antroposofiska Sällskapet i Indien ett festpräglat möte. I år var temat: Yuga Dharma, målmedveten vilja. Ordet yuga betecknar en tidsperiod i mänsklighetsutvecklingen och dharma betyder bland annat att leva rakryggat på jorden i överensstämmelse med det gudomliga. Målmedveten vilja kan uppfattas som i överensstämmelse med jordens och mänsklighetens rätta utveckling, att tjäna detta syfte i en gemenskap genom adekvata handlingar som leder till ett harmoniskt liv med spirituella framsteg.

Deltagarna i festivalen kom från alla delar av Indien, från alla sektioner i Högskolan och från utlandet med det gemensamma målet att fira antroposofin, utbyta idéer och föra tillbaka impulser dit där man lever och arbetar. Det var mycket inspirerande föredrag som människor med de mest olika ödessituationer gestaltade. Dessutom fanns konst och utsökt mat. Tillsammans glädde vi oss åt den underbara gåva som Rudolf Steiner skänkt vår tids människor och som vi är mycket tack-samma för.

Aban Bana, ordförande för Antroposofiska Sällskapet i Indien.

Källa: DG 50-51, 2017. Övers. GN

”Händerna måste komma först”

Samtal med Lars Fredlund

Berit Frøseth

Forum återger Berit Frøseths tidigare opublicerade intervju med den nyligen bortgångne Lars Fredlund. Samtalet från vintern 2006 kretsar kring ett liv i konst, natur och samtid.

Åker man vägen mellan E4 och Järna industriområde passerar man en trädgård med underliga stenformationer och staket. Kanske är det en sorts värme som sprider sig över landskapet, en glöd som blixtrar till mellan äppelträd och rabatter omkransat av stenar i alla skepnader, vissa ställd på hög för att markera en övergång, ett hörn eller en himmelsriktning. Om man är uppmärksam upptäcker man att någon i förbund med slumpen har satt dit en och annan gubbe i brons. Örtagårdstomtar med rörliga kroppar och en sfärisk, knoppliknande huvudboll. De verkar oansenliga och små i förhållande till omgivningen, fast ogenerat nyfikna. Man får lust att plocka upp dem.

Första gången jag träffade Lars Fredlund var på Rudolf Steinerseminariet 1987: En spänstig, mörkhårig man med mustasch, klädd i brallor, skjorta och väst, som verkade skraddarsydd av vit segelduk. Kontrasten mellan de grova arbetsnävarna och de sofistikerade

glasögonen var påtaglig och sporrade en nyfikenheten. Så småningom fick jag också träffa honom som lärare i konstnärliga linjens arkitekturklass, en erfarenhet som var förbryllande annorlunda eftersom Lars' tankar rörde sig i ett besynnerligt kretslopp mellan idévärldens komplexa föreställningar och tankarnas sätt gestalta sig till olika arkitektoniska former: ”Titta där”, sa Lars och pekade ut i tomma luften, ett sätt att rikta blicken bortom, förbi någon karakteristisk gesims, ”det där kan ni rita av!”

Vi tiden för denna intervju var Lars fulltidsarbetande pensionär bosatt i en stuga på Tuna gård i Järna, där han byggde upp en bronsgjutningspaviljong och i tillägg ägnade sig åt olika verksamheter; snickra, skulptera och odla, samt att underhålla två åsnor som genom sin närvaro på platsen bidrog till att ”upprätthålla något av grundmönstret för det heliga”, som han uttrycker det. Fast en hel del tid går också med till resor som klassläsare inom den antroposofiska Högskolan.

Varför började du arbeta med stenar och bronsskulpturer efter pensionen?

Lars berättar om en livskris som hann i kapp honom efter att ha varit med om det mesta som har utspelat sig inom den antroposofiska rörelsen sedan Rudolf Steinerseminariets början 1964: ”Jag förstod att jag efter alla dessa år som lärare, var tvungen att göra det själv. Konstnärskap har med ödet att göra och i mitt fall är det så att händerna inte gör det som huvudet vill. Jag började mitt liv som forskare i matematik och avslutar mitt liv som hantverkare; konst handlar om att vara vaken i hantverket! – Händerna måste alltid komma först.”

Lars Fredlund är född i Stockholm 1937. De första barndomsåren hyrde föräldrarna en av de två flyglarna i ett hus på Ekerö, omgärdad av en stor trädgård där bonden drev med äppelodling. Familjen levde i kollektiv tillsammans med en konstnärsfamilj och till barndomsupplevelsorna hör minnena av stora fester med konstnärlig atmosfär, där också arkitekten Abbi Asmussen ibland dykte upp. Mamman, som var ingenjör, var intresserad av litteratur och umgicks med författare, bl.a. Wilhelm Moberg. Hon kunde ligga flera timmar i badkaret försjunken sina böcker medan pappan, som var fysiker, lagade mat.

Folkskoleåren gick Lars i en Montessoriskola, men han var dyslektiker och fick därför börja i Viggebyholmskolan, en internatskola för pojkar inriktad på hantverk och konst. Här pågick en fri pedagogisk diskussion inom kollegiet, där också Arne Klingborg var verksam under en period. 14 år gammal började Lars jobba som springschas i Stockholm och pinngrabb på byggen. På den tiden var Stockholm befolkat med stockholmare som bodde hemma, det var en enhetlig, trygg värld full av personligheter där poliserna gick på gatorna och man kände igen dem. Lars minns saluhallarna på Hötorget innan city revs och förvandlades på 1960-talet. Det var ruffigt, men man upplevde fortfarande den frigjorda stockholmsatityden, det var lätt att möta människor.” Så småningom började han plugga igen på Stockholms Tekniska Aftonskola och skrev senare in sig på Tekniska Gymnasiet. Efter tre år som bridgespelande elev med ett särskilt intresse för amerikansk litteratur kunde han utexamineras som teleingenjör. På universitetet studerade Lars matematik, teoretisk fysik och filosofi, men tog aldrig ut någon fil. kand. examen; han ville inte bli borgerlig! – Likväl började han i en tjänst som forskare vid Försvarets Forskningsanstalt (FOA). Det var på den tiden då man bedrev radarspaning mot ryssarna. Efter läsningen av pappans böcker i fysik hade Lars utvecklat en beundran för matematikernas kunskap. I sitt jobb upplevde han nu att dessa matematiker inte alls hade något på hjärtat och började längta mot andra sysselsättningar. På fritiden ägnade han sig åt att skriva romaner och att bygga en segelbåt, tills han igen ändrade riktning och började på Malmstens Verkstadskola. Han tog heller aldrig gesäll, utan fortsatte som student vid Arkitektshögskolan i Stockholm, där han avslutade sina studier 1973. På Arkitektshögskolan höll han ihop med en grupp studenter, riktiga 68-are, som utarbetade ett alternativt pedagogiskt program som lärarna fick acceptera. ”Att välja arkitekturstudiet blev ett sätt för mig att kombinera matematik och hantverk. Mitt intresse för arkitekturen gick inte så mycket genom ämnet som genom människorna och deras attityd. Mina föräldrar var barn av Stockholmsutställningen och umgicks med vänner för vilka konst och arkitektur var en enhet. När vi flyttade till Drottningholm träffade jag bl.a. Josef Frank och Ralph Erskine. Det handlade om en själskonfiguration, där arkitekturen framstod som ett sätt att tänka.”

1968 var på många sätt ett brytningsår inom konsten, framför allt vaknade en ny social im-

puls. Konsten blev samhällskritisk, konstnärlig aktivitet skulle göras tillgänglig för flera grupper i samhället: Pop-konst, Fluxus-rörelsen, affisch-konst, Joseph Beuys. – Kunde du ta del av dessa impulser på arkitektshögskolan?

”Omkring 1968 ansåg jag att konsten hade kommit till ett slut, nu var det samhällsengagemanget som gällde. Egentligen var det ju på samma sätt för Josef Beuys, konst och liv skulle förenas till en enhet. Själv upptäckte jag inte Beuys före den stora utställningen med hans konst på Kulturhuset på 1980-talet. Andy Warhol blev för mig för mycket av en reklam- och mediefigur, en kändis bland kändisar. Å andra sidan fick jag impulser som rörde sig om det samtida genom min lärare på Teknis, Olle Kåks*, som jag hade långa samtal med. Den banbrytande utställningen på Moderna Museet 1968 med Rauschenberg och Oldenburg öppnade också för den nya tidsandan.”

Sommaren 1969 åkte Lars ut till Järna för att studera den säregna arkitekturen som växte fram i Ytterjärna och delta i sommarseminariets introduktion till antroposofi. En upplevelse som han minns som lite sagoliknande då han träffade Järna-piojärerna Arne och Gertrud Klingborg, Rut Nilsson, Sonja Robert och Jørgen Smit. Igen rörde det sig mer om människor än om idéer. ”Jag var faktisk aldrig intresserad av de antroposofiska idéerna, det avgörande var grundhållningen till det praktiska livet. När jag mötte antroposofin genom Arne Klingborg som lärare kändes det lite skakande, men också som att komma hem. Det handlade bl.a. om det underbara sätet att se på möbler. Man skall inte bara se dem som designade, isolerade skulpturer, utan ställa in dem i ett sammanhang. Konsten blev framför allt ett hjälpmedel att utvecklas som människa.”

Hur ser du på Arne Klingborgs aktivitet i förhållande till det som pågick i samhället? Själv upplevde jag att den antroposofiska rörelsen ställde in sig i tiden som alternativrörelse med fokus på gröna värden, social gemenskapsbildning och andlighet. Vad gäller den konstnärlig strävan och dess uttryck kunde detta verka märkligt annorlunda, isolerat från den vanliga konstscenens händelser. Medan performance- och konceptkonst, process- och landskapskonst blommade fokuserade Arne Klingborg på impressionism och expressionism, samt på modernismens första årtionde.

”Arne berättade redan den gången om Josef Beuys, men det engagerade mig inte. För mig var det heller inte Arne Klingborgs konstföredrag som fångade mest. Även om Arne var en lysande pedagog

var det alltid den konkreta varseblivningen och handlandet, förverkligandet av idéerna som sporrade mitt intresse. Beuys var kanske en sämre pedagog, men hade en stark känsla för tidsandan. Medan Arne beskrev sammanhanget mellan konst och liv teoretiskt, ett perspektiv ’uppifrån’ utifrån insikten, var Beuys den som gjorde det ’underifrån’ och arbetade med sig själv. När han stängde in sig i ett New York galleri med den vilde coyoten tänkte han: Om jag är sann mot mig själv får jag ett förhållande till det livsfarliga djuret. Beuys var en invigd som ställde in sig i världen som ett föredöme, någon som man gör efter.

Jag haft två lärare, den ena, Arne Klingborg, representerar det estetiska som helhetside, dvs. att allt man gör skall ha stil, en konstnärlig prägel. Här lever ett sinne för form, samt ett arv från impressionismen. Den andra är musikern och pedagogen Per Ahlbom som representerar det expressionistiska och har kommit att betyda något särskild för mig när det gäller den primära konstupplevelsen. Här spelar det spontana in så som man kan utveckla detta inom kolteckningen. Man lever i varseblivningen genom övandet tills det som handen gör blir genomskinglig. – Så kan det också kännas nu när jag skulpterar. Genom aktiviteten stiger minnen eller reminiscenser ur barndomens värld. Det handlar inte om en minnesbild utan om en atmosfär eller en minneserfarenhet, detta som hos en vuxen dämpas ned. Detta omedvetna, dolda viljeelementet kan jag känna igen i mina verk som källor till det konstnärliga.”

36 år gammal flyttade Lars till Järna och började som Arne Klingborgs assistent på Rudolf Steinerseminariets konstnärliga linje. Ett arbete som bl.a. bestod i att elda på morgonen, dra vatten, snickra och bygga om det gamla sådesmagasinet som skulle fungera som konstnärsateljé. Den ursprungliga intentionen var att lärare och elever skulle arbeta tillsammans och lärarna skulle ha ett eget skrivbord bland eleverna, men detta idealistiska projekt fungerade inte.

Hur kändes det att börja jobba som vaktmästare efter flera års högskoleutbildning?

”Jag jobbade inte bara som vaktmästare utan också som trädgårdsmästare, murare och snickare, senare också som lärare. Konstnärliga linjen startade och Rudolf Steinerseminariet växte med en rad nya byggnader. Arne hade visioner om hur människans miljö skulle se ut och utifrån den antroposofiska människobilden arbetade han för människans utveckling och framtid. För Arne handlade det inte

bara om att formulera, utan också om att verkställa, sätta igång. – Jag hade en verklighetslängtan och hade aldrig kunnat sitta på ett arkitektkontor. Arkitektur blir inte verklig före man gör det. Själv vill jag helst kalla mig ”snickrande arkitekt” i ett samarbete där arkitekten har idéerna och snickaren får ändra formen under arbetsprocessen när man ser vad som växer fram. Min mest spännande tid som arkitekt var nog som snickare på Solvikskolan i Järna under arbetet med Per Ahlboms hus.”

Under 1970-talet började Ekkehard Wroblowskis* trävårdskurser på seminariet där Lars blev en engagerad och trogen medarbetare. Varje sommar kan man fortfarande se ett originellt gäng som tycks omhöljd av ett medeltida drag ur det förgångna som gräver gropar kring äppelträdens rötter i seminarieträdgården. Lars berättar att Wroblowski var en inspirerad person som forskade i folkvandringens, vandalerernas jordbrukssätt och den langobardiska stenhuggarkonsten. Mellan 600-1197 fanns en stenhuggarskola vid Comosjön i Italien som stängdes av Fredrik av Barbarossa. Folkvandringens folk hade en säregen fantasi och ett medvetande om det elementariska livet. Inom den romanska stenhuggarkonsten hugger man inte på Michelangelos sätt, där en idé översätts till sten. Man följer det som uppstår under arbetsprocessen så att motivet föds fram vartefter.

I arbetet med träden handlar det framför allt om att studera naturen på ett förfinat sätt och utveckla en förmåga att läsa arkeologi i landskapet. Här ingår ett sinne för ”organisk kemi”. När man arbetar med vandalerernas jordbrukssätt och stenhuggeriet måste man lära att lyssna in sig i det musikaliska elementet som är naturens rytm. Utifrån Wroblowskis arbete känner vi till begrepp som utgår från olika odlingsprinciper: *Rosengarten* är en ideell plats eller ett växtsamhälle som frodas tillsammans. En *fläthäck* är en flätad häck som skapar värme. Medan *frukt-kullen* är en stenpackning fylld med sand, där man bl.a. förbinder rötterna mellan äppel- och päronträd för att äppelträdets rötter skall växa nedåt och ge bättre frukt.

1976 flyttade Lars in i Trumpeten, ett av bostadshusen på Steinerseminariet, med sin fru, läkaren Kerstin och de kommande åren fick de tre barn. I samarbetet med Arne Klingborg och John Wilkes (1931 - 2011) fick han nu användning för den forskningsteori som han hade lärt på universitetet. Det handlade om den organiska reningsanläggningen i seminariets trädgård. Uppgiften var att analysera vattnet i dammarna. En skulptör, en må-

lare och en arkitekt ställde tillsammans frågan; hur kan en ny forskningsansats för framtiden se ut? Först tittar man på algerna i mikroskopet, sedan betraktar man färgen som framträder som tusentals prickar i en pointillistisk tavla. Genom sådana fenomen lär man förstå vilka alger som uppträder i olika vatten.

1985 blev det återigen en flytt. Nu började ett liv som pendlare eftersom Kerstin och Lars bestämde sig för att flytta till Kalmar och bygga upp en folkhögskola. En skola som skulle undervisa i motiv som har samband med årsloppets rytm. Idén om en folkhögskola kunde inte förverkligas, men på gården Solmarka började Kerstin arbeta med livsmedelsforskning, medan Lars fick nya uppgifter inom vattenforskningsområdet. Samtidigt hade han kvar sin tjänst som gruppleddare på allmänna linjen och lärare i arkitektur och skulptur på konstnärliga linjen. På samma tid började förberedelserna för Kulturhuset i Ytterjärna att ta form, där Lars senare var med att hugga träväggarna i stora salen under ledning av John Wilkes.

Lars har aldrig arbetat som arkitekt, men han har ändå varit involverad i diskussioner om och planläggning av olika arkitektoniska projekt. Till detta hör ett samarbete mellan Sveriges Arkitektförbund (SAR) och en grupp antroposofiska arkitekter. Han var också med i initiativgruppen till Vidarkliniken. Innan pensionen arbetade han som assistent på arkitektlinjen vid KTH och lärare i båtbyggeri vid Stensunds Folkhögskola, samtidigt som det egna arbetet med skulptur började växa fram.

Steiner var verksam samtidigt med modernismens genombrott. Vissa av hans idéer motsvarar formalismen, ett renhetstänkande inom konsten, där man odlar de olika konstarternas egenart och materialens särprägel för att uttrycka deras innersta mening och egenart? I dag står vi inne i ett konstliv präglad av gränsoverskridanden, som bl.a. innefattar konsthybrider av olika slag. Skulpturen har sedan många år tillbaka tagit in andra material än ursprungsmaterialen, så som plexiglas, skrot, plast. Känner du dig lockat av dessa möjligheter?

”Ser man tillbaka på de stora modernisterna, Picasso, Matisse, Braque, hittar man ett inflytande från den primitiva konsten. – Den moderna skulpturen utvecklades trots detta i många fall in i en värld av intellektuella föreställningar. Var ligger den ursprungliga uttrycks-kraften? Jag söker svaret genom att koncentrera mig på materialets egenart, sten, trä, brons, - jag är såld på sten! En

skulptur lever i spänningsfältet mellan idé och material. Med järnet kommer det raka in som materialkvalitet, samt förmågan att bilda en konstruktion. Bronsen är formbarhet, den är som vatten, när den är smält, gör den precis det som du vill. På så sätt är den besläktad med leran, där processen börjar. När man knådar får man tag i det spontana, det som går förbi intellektet och är förknippat med ”nattmänniskan”, med barnets fantasi. Det rör sig inte om associationer utan om det att nå fram till urbildens inom konsten. Därför är jag heller inte intresserad av syntetiska material. Jag söker det ursprungliga, där till exempel en fjäder kan uttrycka en djurstämning. Här kommer också polaritetstänkandet in, en sammanställning där det ena lyfter fram det andra. Det handlar alltid om att skala av, förenkla, fast detta kanske bara lyckas för de största.”

Skulptörer inom den antroposofiska rörelsen arbetar ofta med metamorfos inspirerad av Rudolf Steiners sigill i samband med pelarna i första Goetheanum. Några betraktar dessa som ett förnyande av den gamla mandala-traditionen, moderna meditationsbilder, där man återskapar enheten mellan konst och kosmiskt medvetande så som i det förflutna. – Hur ser du på detta konstuttryck i vår tid?

”Steiners sigill är fantastiska, jag älskar dem och de gör något med mig, men jag får ingen konstnärlig inspiration av dem, det är inte konst. – Sigillen uttrycker en ytterlighet mot ursprungsformen, men de är för andliga, de saknar det individuella. När jag började skulptera tänkte jag först att jag skulle jobba med metamorfos och började teckna av sigillen. Jag upplevde dock snabbt att det kändes okonstnärligt, därför gjorde jag tuschteckningar i anslutning till sigillen, spontant ditsatta fläckar, något som kan likna den japanska kalligrafin. Då kom det in något levande, en närvaro, som resulterade i en ny constellation. Jag kom att tänka på Kandinsky som var en mästare inom komposition. Hans enkla teckningar närmar sig en urbild, där punkter, linjer, ytor, formar sig till en bild av himlavalvet! – Jag kände att jag behövde få kraften som lever i sigillen ned på jorden, förbinda dem med människan. Detta betyder också att kunna gå igenom korsningspunkten i sitt skapande, där man kan uppleva den kristna förvandlingskraften.”

Inom antroposofin har det också funnits en stark längtan att förbinda konst och vetenskap. Rudolf Steiner ställde framför allt frågan; vad kan konsten göra för naturen? Goethe säger att konsten är naturens mögnad. Oscar Wilde,

som älskade att vända uppochned på saker, hävdade att det är "naturen som imiterar konsten". Du arbetar själv med en sammanställning mellan stenar och växter. Vad är din intention bredvid det att gestalta en miljö eller en dekorativ situation?

"Idéen att sammanställa stenar och växter var egentligen tänkt som ett studium för att få tag i växtens konstnärliga uttryckskraft. Man kan kalla det "urplantan" eller den "inre figuren" hos en växt. Tar man utgångspunkt i en medicin som består av två örter och ställer dem bredvid varandra, kommer det fram ett uttryck som också kan säga något om medicinens verkan. För mig tycks medicinalväxterna ha störst konstnärlig uttryckskraft: Smultron, Vinranka eller Penningblad. Denna urbild är förmodligen annorlunda än växtens yttre gestalt, också här är det viktigt att man inkluderar människan. Att söka något andligt objektivt oberoende av det individuella leder till en värld av illusion, därför måste man också fråga sig om denna urbild är entydig? Kanske skulle man komma fram till flera urbilder, bilder som hänger ihop med den enskilde och det individuella uttrycket? Man måste också skilja mellan den inre figuren och den elementarvärld som lever i omgivningen. Man kan inte isolera växten från sitt sammanhang.

Jag har inte kommit särskild långt inom detta övningsfält, men jag går inte in i naturen som estetik, syftet är inte att skapa ett konstverk. Jag ser det håller inte som landskaps- eller trädgårds-konst, utan som en övningsplats för studier av det elementariska livet. Jag går in med mitt öde och vill vara närvarande i naturen som människa. Rudolf Steiner hävdade ju att det räcker att man tittar på naturen och genom att använda viljan i varseblivningen kan man lyfta naturen. Här är Wroblowski min stora förebild. Han stiger in i naturen och med sin djupa intuition om trädens osynliga språk tar han en sax och bara klipper. Och vips så står trädet där som ett konstverk!"

Steiner hade idéer som på ett nytt och annorlunda sätt har vaknat genom postmodernismens genombrott. Framför allt gäller det en social strävan att förena olika konstnärliga uttryck inom en helhet. I landskapskonsten lämnar man ateljén och ersätter dukar med fält. Man använder naturen som material, kosmos som galleri, går in i landskapet och närmar sig dess resurser. Här kommer också ett ansvar för miljön in. Du är utbildad och verksam inom olika fackområden; fysik och naturkunskap, arkitektur och skulptur och nästan som gjort för att ta ett större grepp i din konstnärliga verksamhet med utgångspunkt i naturen.

"Jag har inte alls satt mig in i de idéer och den mångfald som finns inom den postmoderna landskapskonsten. I min ålder är man inte så orienterad mot det yttre, nu rör det sig om ett förverkligande av det egna. Inom samtidskonsten upplever jag generellt en oförmåga att verkligen leva sig in i naturen, något som paradoxalt nog yttrar sig som en brist på skapande, levande idéer. En stor del av landskapskonsten riktar sig till stadsmänniskan för att fylla ett konsumentbehov. Man vill skapa något upphetsande, ett konstsubstitut. Man uttrycker ett konstlat förhållande till naturen och ser inte att det man sätter in i världen får konsekvenser. – Själv såg jag en utställning i Stockholm; "Det lilla trädgårdshuset", en utställning med förråd, redskapshus och lusthus. Det mesta var inspirerat av en förflockad, pragmatisk funktionalism; fyrkantigt och fult, naturen saknades! – Arkitekternas dilemma består i att man måste skapa i en stil som lever i tiden, men numera finns ingen riktig tidsand! Jag gick hem och ritade spontant ett litet trädgårdshus och det som växte fram var 1700-tals kineserier, som liknade Kina slott i Drottningholm. Jag känner en dragning mot det japanska, men det kändes som ett misslyckande. Ändå såg jag det som en utmaning att försöka skapa ett rum på en liten plats och snickrade ihop det. Jag ville att det skulle vara något i sig själv. Det estetiska skulle vara något eget, subjektivt på platsen och frågade mig vad man kunde göra här som hänger ihop med naturen. – Kom och titta!" säger Lars, och kilar iväg uppför den kuperade stigen. Man får inte sitta still och förlora sig i spekulationer.

Uppå en kulle sitter ett litet sexkantigt lusthus snickrat av virke från båtbyggeriet. Dörrarna är snidade i ek och dörrhandtagen i gjutjärn har fått en flyktig form, där huvudknoppen tjänar som grepp. På takspetsen blänker det till i en guldkrumelur som visar sig vara en uppåttsträvande varelse. Den rörliga kroppen viker ut sig som vingar och får den att likna en älva, eller kan det vara en människa på väg att bli till ängel?

I det goetheanistiska finns också en strävan att förena estetik och ändamålsenlighet. Man forskar i naturens krafter och formspråk för att utveckla det vidare. Det kan ha ett praktiskt syfte, samtidigt uppstår ett konstnärligt uttryck. På så sätt kan en organisk reningsanläggning bli vacker, så som man upplever det i John Wilkes vattentrappor. Här finns en skulptör som inkluderar vetenskapen i sitt arbete. Hur ser du på John Wilkes' verksamhet? – Är detta landskapskonst i mera "sann" bemärkelse?

Jag beundrade John Wilkes som var min lärare på formsidan. Han hade den forskande, konstnärlige attityden, men arbetet med vattentrapporna kan inte ses som något färdigt. Kanske är det ansatsen till en mer ursprunglig landskapskonst, men idéerna ligger långt före sin tid. Vi talar om goetheanismen som något avslutat, men fortfarande är den ett frö. Skall man använda en andlig forskningsmetod måste man på en tidig tidpunkt gripa helheten. Andevetenskapen i sig innefattar ju ett kreativt tänkande. Det handlar inte om något estetiskt i yttre bemärkelse, utan om att arbeta med det konstnärliga och tillämpa ett kunskapande förhållningssätt. Det gäller om att komma fram till formens organiska lagbundenhet och dynamik, så att den samtidigt renar vattnet. Som biolog kan man i efterhand se att vattentrapporna syresätter vattnet och att de ändrar floran och faunan. Reningsprocessen skulle därefter kunna fortsätta genom flera olika steg, de processer som man i den antroposofiske kosmologin förknippar med Saturnus, solens och månens kraftverknings. Denna forskning är nu skrinlagd, det är ingen som för tankarna vidare. Vattentrapporna står där som ett fulländat konstverk, en vacker kuliss, som den offentliga publiken gärna vill köpa och ta med sig hem!

Skulle man kunna kalla Ekkehard Wroblowskis fläthäcker för landskapskonst? – Som odlare ägnar han sig åt naturens osynliga krafter och förädlar dessa genom åtgärder som samtidigt trolldrar fram en estetik.

"Wroblowski arbetar med inspiration och intuition, han visar att en sann människa inte bara förstår, utan också handlar rätt. Kan jag uppfatta naturens inre lagbundenhet, så kan jag också göra den. Som konstnär blir jag begejstrad när Wroblowski klipper sin Benved. Han vet hur man klipper den så att den hittar sin egen form och växer vidare. – Genom ett övande där man luttrar sig själv som människa kan man varsebli äppelträdets inre form och hjälpa fram dess livskraft. Det handlar inte så mycket om resultatet utan om en attityd och vi kallar det inte ens för trädgårdskonst. Om detta är landskapskonst i samtida bemärkelse måste konstvetaren avgöra. Detta infattar ju också ett ställningstagande i samband med det rådande konstbegreppet."

Stugan vi sitter i är sparsmakad och mycket enkelt möblerad. Här råder ett övergripande sinne för ordning och formens renhet på gränsen till askes. Inte ett spår av den kaotiska formlöshet och den kreativa virrvarr som kunde ge den begränsade bostadsytan verkstads-karaktär.

Att fantasin ändå är sysselsatt visar sig vid fönstret där Lars har skapat en liten oas, ett arrangemang av växter och egna alster. Jag anar ett barnsligt, oförväget element i det att rytmiskt knåda fram lergubbar, som sedan gjuts i brons, för att ställa in dem i olika sammanhang, järn, sten och trä. Ljusets skiftningar framkallar ett skuggspel över ytorna och lockar fram en värld som verkar ogripbar och dold. Gåtfulla kombinationer med enskilda figurer och grupper, sammanvuxna eller kanske intrasslade i någon sorts uppgörelse?

Hos Lars finns en blandning av tyngd och lätthet, något mentalt och fast målinriktat. En vilja att flytta omkring på tunga stenar kombinerad med hastiga, svepande rörelser och där tankar studsar som vid ett bollplank mot den fysiska formens gräns, för att sedan skingras mot en horisont där det knappast går att nå dem. Som om Lars själv var en av dessa flyktiga gubbar som med sitt osynliga kraftverk kan åstadkomma ett helt jordskred.

”När jag började göra små gubbar i lera”, säger Lars, ”var jag mån om att göra det utan att tänka. Jag har en lerklump och knölar till den med den fria handen, försöker arbeta ur det omedvetna, ur ”nattmänniskan”. Det gäller om att stanna kvar i rörelsen, därför att ju mer man bearbetar ju mer dör det. Jag vill komma bort från tankens föreställningsliv och vädjar till barnets fantasi. Så sätter jag huvudet på och rätt vad det är så kommer berättelsen in. Det som bara var en form i rörelse blir till gubbar. Jag undrar ju om detta grepp egentligen är ett förfall. Skulle man kunna låta skulpturen stanna i det abstrakta som uttryck för rena krafter?

Därefter hittar jag en sten, sätter gubben på stenen och nu kommer också andra material in, till exempel järn eller brons. Då börjar ett större sammanhang, en historia, där skulpturen hittar sitt rum. Till denna rumsaspekt hör att skulpturen skall ha ett särskilt förhållande till omgivningen och till ljuset, samt olika vinklar som talar om det karakteristiska, det som också är skulpturens innebörd. Ljuset är det som gestaltar rummet och får skulpturen att lyfta. Då uppstår rumsriktningarna som skapar helhet och mångfald. Man måste hitta punkten där det klingar till. Jag ser inte betydelsen på en gång, men efter ett tag klarnar seendet och jag sammanfattar till en inre bild. Så småningom kommer jag till en bestämd uppfattning. Vi är nu inne i imaginationens värld. Konst är förövandat till imaginationen, men en bildupplevelse är en komplicerad verklighet där mycket väver samman.”

”När jag började göra små gubbar i lera”, säger Lars, ”var jag mån om att göra det utan att tänka. Jag har en lerklump och knölar till den med den fria handen, försöker arbeta ur det omedvetna, ur ”nattmänniskan”.

I samtidskonsten arbetar man ofta med en virtuell, konstgjord natur. Konstnären går inte in i naturen, utan framställer en rekonstruktion av den; man ändrar färgen på vattnet, vänder vattenfallet uppochmed, konkurrerar med soluppgången. Lars, du är fysiker, hur ser du på elektronikens nya definition av konsten?

”Igen ser vi en överbetoning av det intellektuella medvetandet som handlar om nedbrytningen. Den virtuella konsten kan betraktas som ”funktionalism i kubik”, d.v.s. den del av funktionalismen som är ensidigt koncentrerad på form, geometri och teknik. Steiner hävdade också att de geometriska formerna är de ursprungliga, konstnärliga formarna, men det avgörande är hur de uppstår. Utan livet, utan ett begrepp om det eteriska, tilltalar de bara tankemänniskan. I Steiners sigill hittar man geometrin, men formerna var aldrig uttänkta. Steiner märkte själv hur de hade uppstått först efteråt. Tekniken är som ett par glasögon att se igenom. På samma sätt som alla verktyg liknar en glasruta som lägger sig mellan betraktaren och verkligheten för att ge den sin karaktär. Steiner frågade ju vetenskapsmännen vad det egentligen är man ser i ett mikroskop. Ser vi mikroskopet eller något annat? – Genom tekniken tar man bort det väsentliga och lämnar kvar det formella, dvs. tankarna om tingen. Detta förhållningssätt har i dag utvecklats till något som nästan känns religiöst och samtidigt utslitet. Konstnärerna frågar sig; hur kan jag skapa i tiden? – Men tiden är övermogen, vi blir så trötta på det. Som antroposof är jag intresserad av det levande, för mänsklighetens utveckling bör man jobba i andra ändan. Utmaningen i dag är att komma fram till vilka vi är som människor, till det som gömmer sig hos ”nattmänniskan”. Vi sover ju på natten för att förbinda oss med det andliga väsen som är vårt jag och med änglahierarkierna som är skapare av ödet.”

Steiner har någon stans sagt att ”en markant faktor i utvecklingen av andevetenskapen vill bestå i, att i en process av att vilja förstå konceptbegreppet, så vill andevetenskapen själv uppfinna en konceptuell konst i vilken arbetet med utvecklingen av idéer vill fyllas med imaginationer, med realiteter (...) Det vi måste göra är att bringa konst in i vårt tänkande”. Nu finns den ju här, konceptkonsten. Det handlar inte så mycket om det färdiga konstobjektet, utan om den inre skapande processen, själva konststapplingen, både hos konstnär och betraktare. Detta innefattar också ett tänkande över tänkandet. Kan du säga något om förbindelsen mellan konst och meditation.

”Egentligen är det väl så att överallt där jag ser en skulptur ser jag också människans medvetande och gestalt. Detta gäller även för Duchamps flasktorkare! Världen och naturen är ju ingenting utan människans uppmärksamma blick. Men vad är tänkandet över tänkandet? Om jag bara tänker vet jag inte vad jag gör. I dag talar man om en frihet i tänkandet som yttrar sig som en distans genom stegrad intellektualism. Det är här andevetenskapen måste komma in. Den innefattar det som skall strömma in som liv och tar in viljan i tänkandet. Steiner skiljer mellan begrepp och varseblivning och det är jaget som fogar samman bitarna till ett kunskapande. Om jag strävar efter frihet måste jag ta in helheten och detta innebär alltid en ansträngning att övervinna sig själv. Det konstnärliga skapandet handlar om att vara fullständigt sann mot sig själv, att kunna öppna sig inifrån och ut, komma fram till kärnan. I mitt arbete med meditation i den antroposofiska esoteriska skolan arbetar jag parallellt med något liknande. Ju sannare jag blir mot mig själv, ju närmare kommer jag den förvandlingspunkt i min utveckling som också innebär mötet med väktaren vid tröskeln. Och väktaren är jag själv, dvs. en gestalt som har flera skepnader, därför att ”väktarupplevelsen” beror på människan som upplever och ser. Steiner har talat om väktaren i flera sammanhang. I början är det kanske dubbelgångaren, ett uttryck för mina begränsningar och brister, sedan kan den bli till vägvisare och skyddsängel. Jag kommer ihåg en erfarenhet jag har haft där jag plötsligt, oväntat, upptäckte min egen spegelbild i ett skyltfönster. I en sådan blixtnabb upplevelse kan man ana något som är rätt så kusligt i mötet med sig själv. Man känner igen något som påminner om dubbelgångarupplevelsen.”

Är inte det oförlösta konstverket i sig en tydlig och obarmhärtig spegelbild av den egna skuggan? Handen och själens oförmåga att beliva material och motiv med nerv, känsla och energi. Den ständiga brottningen mellan egensinnighet och lyssnande, där man ibland kan ana att en rusig figur lägger sig mellan och ständigt trasslar till det. – Rudolf Steiners visioner var präglade av den invigdes kunskap om samklängen mellan andlighet och kreativitet. Utan klarseendets kraft skulle den antroposofiska konstimpulsen kanske vara som en amputerat arm som trevar i blinda? När förvandlas betraktandet till skådande? Och hur skall detta kunna befrukta den kreativa handlingen utan att framstå som ett andligt illustrerande?

”En imagination kan betraktas som en tankebild, d.v.s. tankar som inte är formulerade och bildar en helhet. Sedan måste man tolka den, ge den ett uttryck,

antigen visuellt eller genom begrepp. Därför kan en konstupplevelse förvandlas till en imaginationsupplevelse när den lyckas sammanfatta tankar till något större. Egentligen gör vi detta hela tiden när vi tänker. Vi sammanfattar en mängd intryck och förställningar till något som kan översättas i tankar och ord. ”Öva andeskådande”, säger Rudolf Steiner. Detta kräver att man lär sig att hålla fast bilden utan att formulera den. Då blir det till andlig varseblivning och jag lär mig att röra mig i bilden. Detta är svårt därför att det är så stor rörlighet i det rena tänkandet. Allt händer så blixtnabbt och vi måste fasthålla upplevelsen i det inre.”

I det postmoderna arbetar man framförallt med processer, en förskjutning från det statiska rummet till det som förvandlas i tid inom det konstnärliga. Steiner arbetade själv med serier, metamorfoser, det som han kallade tidskroppen, eteriska. Numera finns det knappast något konstuttryck som inte ägnar sig åt rörelse. Processkonst, interaktiv installation och videopresentation. Man talar om en tidlös konst, en ”icke-tids konst”, där volym och rum ersätts med hastighet och fältdjup. Hur ser du på framtiden för den statiska skulpturen med sin blickpunkt, kan den fortfarande lära oss något?

”Tekniken har tagit över i dag, därför att vi inte får till den inre rörelsen, men genom den elektroniska tids- och rumsförskjutningen tar vi livet av jorden! I mina skulpturer är också rörelsen det primära, det som i första hand talar till en. Jag försöker emellertid skapa ur en själslig andning, ur viljans dynamik. Det finns alltid något inom människan som är besläktat med teknologin och gärna vill somna bort i vana och motorik. I konsten gäller det om att befria handen från förställningen, samtidigt som man håller undan motoriken. Mellan förställning och motorik finns en formvilja som också är besläktad med mitt innersta. Inom rörelsemänniskan finns också svaret på frågeställningen; vem är jag? Här lever den andliga människan som omedvetet skapar mitt öde, - och den fria handen kan vara en genväg till att förstå detta.”

Hos Lars finns ett förtäta viljeelement som rör sig i det stilla. Som en egen händelse bortom samtidskonstens visuella högljuddhet. Och tiden, - hur förhåller sig en antroposof och konstnär till den accelererande, söndermalande tiden? – ”Ju, nu är det lingonen som står för tur, sen kommer alla äpplen som skall bli till must, och sen..” - Eftersom naturens skapelse nu pockar på så får gubbar och ”kineserier” vänta. Här finns inga excentriska behov att sätta sprätt

på lingonsylten eller vända uppochned på äpplens fallande riktning mot jorden, förstår man av den cyklande mångsysslaren, som lyckligtvis aldrig klarade av körkortet och håller sig oförskämd ung och mobil, där man ofta ser honom skjuta fram i motvind över Järnaslätten.

* Olle Kåks, (1941 - 2003) målare, skulptör och grafiker. Professor vid Konsthögskolan 1979, rektor 1987 - 1999.

* Ekkehard Wroblowski (1938 - 2008), trädgårdsmästare och waldorflärlare från Kassel. Trädvårdskurser i Järna från början av 1970-talet.

FORSKNING

Vattnets minne

om Jacques Benvenistes och Luc Montagniers forskning

Trond Skaftnesmo

”Så fort du nämnde Benvenistes namn, var det som om du talade om djävulen. Det var en känsla av fruktan och intellektuell terror, för i det ögonblick du följde i Benvenistes fotspår, blev du fördömd.”

Luc Montagnier
(nobelpristagare i medicin 2008)

En ödesdiger upptäckt

Så länge resultaten stämmer överens med normen blir jag ansedd som en god forskare.

Men skulle jag – under samma förutsättningar, med samma teknik och samma laboratorium – få resultat som avviker från normen, ja – då är jag avvikande, ett utskott. Systemet är sjukt. Men jag är det inte.

Jacques Benveniste

Artikeln är tidigare publicerad på norska i tidningen *Libra*, nr 2, 2017. Här översatt till svenska av Hermundur Eiðsson.

Jacques Benveniste (1935 – 2004) var en fransk biokemiker och virolog som i början av 1980-talet åtnjöt stor respekt för sin forskning. Han var ledare för en forskningsavdelning på INSERM (det nationella hälsoinstitutet i Frankrike) där han tillsammans med femtio anställda bedrev forskning inom immunologi, allergi och inflammation. År 1979 gjorde han en immunologisk upptäckt som kunde ha lett till ett nobelpris.¹ Vid fyrtiofyra års ålder tillhörde han redan världens elitforskare inom sitt fält. Han blev publicerad i världens främsta vetenskapstidskrifter, inklusive *Nature*. Framtiden såg på alla sätt ljus och lovande ut.

På hans forskningsavdelning fanns det också stipendiater som bedrev egna projekt. Bland dem en läkare som var bekant med homeopatins grunder. Denne frågade Benveniste om han kunde få utföra ett ”homeopatiskt experiment.” Han ville testa en metodisk grundprincip inom homeopatin; effekten av en hög utspädning av substanser.² Vi talar om utspädning som överskrider den så kall-

lade Avogadros gränsen (6.023 x 10²³) dvs. att vattnet inte längre innehåller ett enda molekyl av den ursprungliga substansen. Som om man rörde ut en tesked medicin i Atlanten.

När Benveniste fick försöket förklarad för sig kunde han genast försäkra studenten om att denna slags utspädning – som kemiskt sett var destillerat vatten – inte skulle ha någon som helst verkan. Men han fick gärna utföra experimentet om han absolut ville få det bekräftat. Benveniste har senare förklarad att han fram tills dess visste ingenting alls om homeopatins grunder. Men han ansåg sig veta att destillerat vatten var och förblev destillerat vatten oavsett vilka ämnen som hade funnits i det förut.

Även om Benveniste var tämligen säker på utfallet lät han studenten genomföra sitt försök. I så motto var han trogen vetenskapens ideal: låt empirin avgöra saken. Men studenten rapporterade snart tillbaka att försöket hade gett positivt resultat, dvs. att det homeopatiskt preparerade vattnet gav immunologisk respons i likhet med den aktuella substansen. Detta inspirerade Benveniste till att själv upprepa försöket. Och han fick samma positiva respons. Därmed tog hans forskning och personliga öde en plötslig riktning in på ett tabubelagt område.

Nature-artikeln

I början av 1980-talet forskade Benveniste på en immunologisk respons hos vissa vita blodkroppar, så kallade basofila granulocyter. Dessa blodkroppar innehåller små ”korn” så kallade ”granula.” Vid bestämda allergiska reaktioner kommer dessa korn att spricka och utsöndra ämnet histamin. Processen kallas ”degranulering.” Genom att räkna antalet degranulerade blodkroppar i proverna, kan man uppskatta förekomsten och styrkan i en allergireaktion. Själva räknandet gjorde man den gången manuellt i ett mikroskop vilket krävde skicklighet och att man färgade blodkropparna.

Benveniste satte igång med det samma med egna försök där han ville undersöka om verkningarna av ett allergen – som t.ex. bigift – kunde överföras till destillerat vatten med hjälp av homeopatiskt preparerad utspädning. Återigen gav försöket positiva resultat. Efter att ha testat metoden i flera år och efter otaliga upprepningar av försöken kunde Benveniste äntligen skicka in en artikel till tidskriften *Nature* året 1986.

Även om redaktionen på *Nature* kände väl till Benveniste och hans forskarteam som hade publicerat artiklar förr, fick

han nu kalla handen. Redaktören John Maddox lät mycket riktigt artikeln gå till fackgranskning, men fackmännen ansåg resultaten något osannolika även om de tyckte att själva artikel var imponerande beträffande form och metodik. Och var resultaten – mot förmodan – riktiga, ja då fick kemin skrivas om, varken mer eller mindre. De föreslog att artikeln inte fick publiceras förr än försöket var upprepat och bekräftat av andra oberoende laboratorier.

Maddox höll med om detta. Han krävde också att Benveniste sökte upp andra laboratorier som skulle upprepa försöken och bidra till artikeln. Först då skulle *Nature* göra en ny bedömning. Detta krav var högst ovanligt. Den normala proceduren är att de granskande försöken (replikationsförsökene) kommer först *efter* att en ny experimentell upptäckt har blivit publicerad. Bekräftas upptäckten av flera laboratorier, kommer den att etablera sig som rimlig och då som regel väcka nya frågor och generera mer forskning. Att göra detta i omvänd följd betyder att upptäckten presenteras som färdigtestad. Den lämnar så att säga ingenting kvar till forskarvärlden.

Men Benveniste gick med på dessa krav. Därför måste han övertyga sina kollegor vid andra immunologiska laboratorier världen över om att de hade allt att vinna på att upprepa ett försök som ännu inte var publicerad. Benvenistes rykte som forskare och möjligheten till att bli publicerad i *Nature* var kanske avgörande för att han fick napp. I vilket fall som helst lyckades han få med fyra universitet – i Canada, Italien, Israel och Frankrike. Det tog sedan ytterligare två år tills resultaten blev klara och de var alla positiva. Alla laboratorier bekräftade Benvenistes resultat. Försöken blev upprepade sammanlagt sjuttio gånger.

Men redaktör Maddox hade fortfarande reservationer gällande publiceringen av artikeln. Efter en del dragkamp med Benveniste gav han dock med sig på ett villkor. Han sa: ”Effekterna är omöjliga. Vi vill gärna komma och försöka finna ut var felet ligger med din forskning.” Ett liknande krav hade aldrig ställts förut på forskning som publicerats i *Nature*. Upplägget liknar mer en brottsutredning än en vetenskaplig undersökning.

Också detta krav gick Benveniste med på. Han hade ingenting att dölja. I slutet av juni 1988 blev artikeln äntligen publicerad med rubriken: *Human basophil degranulation triggered by very dilute antiserum against IgE.*³ Artikeln var nu signerad av tretton författare. I sådana artiklar brukar de viktigaste bidragsgivarna stå först som författare. Benveniste placerade sig sist.

Inkvisitorerna kommer

Nature lät emellertid inte artikeln tala för sig själv. Det aktuella numret innehöll en ledare som varnade läsarna för att tro på Benvenistes och de tolv medförfattarnas resultat. Dessutom hade man försett artikeln med ett slutord i form av en egen "Editorial Reservation" där det återigen blev preciserad att de påstådda resultaten inte hade någon "fysisk basis" och att en egen kommission skulle resa till Benvenistes laboratorium i Paris för att granska hans forskningsförsök.

Det tog bara en vecka tills det bankade på dörren. Benveniste trodde att han skulle möta ett team av fackmän med insikt i immunologisk forskning. Men sådana kompetenser hade ingen av de tre personerna som stod utanför dörren. Kommissionen bestod av en journalist, en trollkonstnär och en "bedrägeriexpert." Eller som någon uttryckte det i *Nature*: "redaktören och en trollkonstnär med sin kanin."

Journalisten var nämligen John Maddox själv. Hans uppfattning av sitt eget uppdrag var som sagt: "att finna ut vad som var fel med Benveniste forskning." Trollkonstnären var skeptikernas okronade konung, James Randi, som hade specialiserat sig på olika former av bedrägeri i samband med "övernaturliga fenomen." Bedrägeriexperten var kemisten Walter W. Stewart, som under flera år fått rykte om sig som vetenskapens inkvisitor. Blad annat stod han bakom kampanjen mot nobelpristagaren David Baltimore och hans team. Man kan väl knappast påstå att denna gärning var opartisk eller utan "bias" som det kallas inom vetenskapsteorin.

Självklart skulle Benveniste ha avvisat dem redan i dörren som komplett oseriösa. Självklart borde han ha anat oråd och förstått att deras uppdrag inte var att söka sanningen, utan att avslöja honom till varje pris. Om Benveniste hade läst *The New York Times* från 19 april samma år [1988] skulle han t.ex. ha sett följande karakteristik av inkvisitorn Stewart och hans kollega i USA Ned Feder: "Så fort de tar itu med en uppgift, driver de igenom sin kampanj i övertygelsen om att de har absolut rätt, även om man lägger fram bevis som visar att de har fel."⁴

Nu hade redaktören för *Nature*, John Maddox, redan signalerat samma hållning genom att han – efter att fått igenom sitt krav på upprepade försök vid flera oberoende laboratorier – höll fast vid sin slutsats att "effekterna var omöjliga." och tillsammans med sina bedrägeriexperter menade att ett besök i Benvenistes laboratorium i några dagar skulle överväga alla andra laboratoriers repli-

kationsförsök under flera år. Men Benveniste hade uppenbarligen inte fantasi att föreställa sig deras egentliga agenda och släppte in dem. Han anade knappast vad de följande dagarna skulle innebära; att de skulle bli inledningen till hans infernoresa. Och snart förlorade han allt: sitt anseende som forskare, sina forskningsmedel, sitt laboratorium och sina medarbetare; och till slut sin hälsa och sitt liv.

Här kan det finnas en anledning att flika in en randanmärkning som illustrerar vilka det var som Benveniste släppte in. Vad gäller Randi och Stewart är det tämligen klart vilken agenda de hade. De var – efter alla mått mätt – världsledande bland vetenskapens inkvisitorer. Deras mångåriga engagemang i syfte att "avslöja" och "motarbeta" det de kallade pseudovetenskap, förbjöd dem att komma ut med resultat som talade till Benvenistes favör.

Men vad med *Nature*-redaktören Maddox? Även om han vid denna tidpunkt (1988) ännu inte hade samma rykte som Randi och Stewart vad gäller inkvisitorisk praxis, var han absolut i samma bransch. Och han skulle snart göra ett rykte om sig som *hardliner* vad gäller att förfölja kättare i vetenskapens namn.⁵ Han blev särskilt känd som en avundsjuk (nidkjær) motståndare till Rupert Sheldrakes teorier, där Meddox uttalade sig i religiöst-inkvisitoriska ordalag för att poängtera sin ståndpunkt. Här är ett litet utdrag från en BBC-dokumentär från 1994 om Sheldrakes forskning där Meddox får uttala sig fritt (utfolde seg i fri dressur).

"Jag var så provocerad av den [Sheldrakes bok A New Science of Life, 1981] att jag sa att om det var tillåtet att bränna böcker så var denna bok en god kandidat [...] Jag menar att det är farligt att i vårt liberala samhälle, tillåta att man sätter den slags nonsens i omlopp. [Läs den meningen en gång till]. Det är inte nödvändigt att introducera magi i förklaringen av fysiska och biologiska fenomen när det faktiskt är sannolikt att den forskning som nu praktiseraras kommer att fylla upp alla de hål som Sheldrake pekar på. Du förstår, Sheldrakes teori är inte vetenskaplig. Han kommer med magi istället för vetenskap och det kan fördömas med precis samma ord och på samma grund som påven gjorde när han dömde Galilei: Det är kätteri."⁶

Det vi hör här är en röst från en av påvens inkvisitorer. Den som tror på reinkarnation får kalla kårar efter ryggen av att läsa det här. Nej, Benveniste visste överhuvudtaget inte vem han hade att göra med.

Under de fem dagar som teamet var i INSERM-laboratoriet upprepade man försöket sju gånger. De tre första gångerna genomförde man försöket enligt laboratoriets standardprocedur. Resultatet blev positivt alla tre gångerna med motsvarande slutsats som beskrivs i *Nature*-artikeln. Den fjärde gången blev proverna kodade och "blindade" för alla som var involverade i experimentet, vilket också är en normal procedur i alla repetitionsförsök. Också denna gång blev resultatet positivt, dock med extra tydligt utslag beträffande ökat degranulering vid de högsta utspädningarna. Kontrollproven – destillerat och opreparerat vatten – var konstant negativa.

Nu ville däremot granskningsteamet genomföra ytterligare tester efter en modifierad procedur som de själva hade designat och som enligt deras egen uppfattning skulle garantera att inga "avläsningsfel" förekom. Dessa tester genomfördes tre gånger och de var alla negativa. Därmed hade teamet fått som de ville och reste hem.

Hemma i London skrev de en artikel med rubriken: *High-dilution experiments a delusion*. (Experiment med hög utspädning, en vanföreställning).⁷ I artikeln drog man den slutsatsen att resultaten inte var reproducerbara och därmed inte giltiga. Benvenistes uppseendeväckande resultat måste tillskrivas metodologiskt dåligt utförda experiment; han hade dåliga kontrollrutiner och alltför okritisk hållning till sina egna upptäckter. Artikeln påstod inte att Benveniste och hans team hade fuskat men att de var offer för kollektiva "vanföreställningar" och "självbedrägeri" – inte minst vid "avläsandet" av resultaten i mikroskopet. Men att försöken ändå kunde ge positiva resultat även i blindtesten, reflekterade man inte över. I den första och opublicerade versionen av artikeln – den de skickade till Benveniste – hade de mycket riktigt nämnt blindtestet som gav positiva resultat. Och Benveniste kommenterade då också detta i sitt svar. Men för läsarna måste hans kommentar ha verkat förvirrande därför att den aktuella passusen var borttagen när artikeln publicerades. Den gav det felaktiga intrycket att alla blindtest var negativa.

Likaledes förbigick artikeln i tysthet repetitionsförsöken i de andra immunologiska laboratorier. Där arbetade åtminstone forskare som – i motsats till *Nature*-kommissionen – hade kompetens inom detta område, såväl fackmannamässigt som metodologiskt. Och de hade i över två år upprepat Benvenistes försök och fått samma resultat. Benveniste sammanfattade i en intervju att han så småningom måste inse att *Nature*-

teamet var inte där för att finna sanningen: *they were there to kill.*⁸

Positiva och negativa upptäckter

Benveniste fick en egen sida i *Nature* för att protestera mot tidningens dödsdom. Han framförde att fyra av sju försök gav positiva resultat. De negativa resultaten kom först då *Natures* team ändrade designen på försöket. Men de hade ingen kompetens på detta område. Och ändå hade de krävt att få delta aktivt i de tre sista försöken; inte bara observera dem som avtalat var från början. De begick också grova metodfel i sitt laboratoriearbete. Det har bland annat framkommit att färgningen av cellerna blev felaktigt genomförd. Men framför allt var det bara Benveniste och hans medarbetare som hade varit "blindade" i de tre sista försöken. Inkvisitorerna själva hade däremot känt till koderna och visste hela tiden vilka prover de hanterade. Detta var så mycket värre med tanke på att de hade krävt att få delta i den praktiska proceduren.

Trollkonstnären James Randi gick omkring och rörde vid saker i laboratoriet och gjorde allt han kunde för att distrahera arbetet. Walter Stewart pratade högt och skapade otrevlig stämning. I de tre sista försöken krävde han också att få stå som ansvarig för pipeteringen. Men han använde en modifierad metod som inte hade blivit testat förr. Ytterligare förändringar gjorde man i sista stund vilket innebar att försöken inte kunde räknas som "upprepningar" av Benvenistes försök. När man till råga på allt hävdade att Benvenistes försök inte var reproducerbara var det inget mindre än ett hån mot all vetenskaplig redighet.

Benveniste blev visserligen inte beskyldd för medvetet fusk i *Nature*. Men genom James Randi blev hans forskning hela tiden exemplifierad som "fraud" dvs. som forskningsfusk. Men om nu Benveniste hade fuskat, hur är det då med de andra laboratorerna? Eller hur är det med de andra publicerade försöken – mer än tjugo bara under Benvenistes levnad – som påvisar biologiska effekter av homeopatiska utspädningar? Istället för att svara på liknande frågor har man ignorerat alla positiva replikationsförsök eller t.o.m. hävdade att de aldrig gjordes. Men redan *Natures* särskilda kommission fick alltså observera fyra positiva upprepningar i rad innan de tog över experimentet och ändrade det efter egen design. Fast då var det inte längre Benvenistes försök de upprepade. Och ändå är den engelska Wikipedia i stånd till att hävda att:

"[Nature-]gruppen lyckades inte med att upprepa originalresultaten och efterföljande undersökningar kunde heller inte stödja Benvenistes upptäckt."

Två osanningar i en och samma mening. Originalresultaten blev upprepade fyra gånger i rad. Och när det gäller "efterföljande undersökningar" – där vi alltså inte kan räkna med *Nature*-teamets egna försök – är det många som har fått samma positiva effekter som Benveniste. Ett framträdande exempel – som ändå nämns i samma Wikipedia-artikel, bara skjutit långt ned på sidan – är de försök som gjordes av ett forskarteam, lätt av biologen Madeleine Ennis (1999, 2004 och senare).⁹ Ennis började som skeptiker men drog slutsatsen att: "resultaten tvingar mig att lägga mina tvivel åt sidan och börja leta efter rationella förklaringar av våra upptäckter."¹⁰ Ennis lyckades bl.a. med att automatisera räkningen av degranulerade blodceller så att man numera kan helt och hållet bortse från kritiken av "subjektiva avläsningar."

Skeptikerna vill gärna framhålla att det är många laboratorier som har försökt upprepa Benvenistes experiment men inte fått samma resultat. Och det stämmer ju. Men i de fall då Benveniste kommenterade dylika upprepningar, kunde han varje gång påvisa avvikelser från hans egen procedur. Försöken kräver fackkompetens, övning och noggrannhet. Det finns mycket som kan förstöra resultaten. Den information som de verksamma ämnen har lämnat efter sig i vattnet kan förstöras genom att proverna utsätts för kyla, upphettning, elektromagnetiska fält, ultraljud eller främmande ämnen. Det skulle räcka med att stå nära proverna med en liten elektromagnet eller ultraljudsändare för att avlägsna informationsspåren. En enkel sak för en trollkonstnär.

Men bortsett från den slags medvetna obstruktioner är det väldigt enkelt att misslyckas med försöket. Vi vill illustrera problematiken med en bild: Skulle vi få uppgiften att undersöka om det fanns fisk i en viss sjö, skulle vi t.ex. kunna lägga ut fisknät runt sjön. Fick vi inte en enda fisk i näten, skulle vi kanske dra den slutsatsen att det inte finns någon fisk i sjön. Men denna slutsats skulle självklart falsifieras, alltså komma på skam genom ett enda fiskfynd – eller om det kom en liten pojke med fiskespö och drog upp en fisk ur sjön; eller om det fanns en lokal nätfiskare som visste lite mera om var och på vilket sätt nätet skulle läggas ut, vilken maskstorlek som var aktuell o.s.v. Denna princip – som i vetenskapsteorin går under beteckning-

en "den svarta svanen" – innebär alltså att det räcker med ett positivt fynd för att motbevisa alla negativa fynd. Tusen fisktomma nät kan inte väga upp emot ett enda nät i vilket man fångade fisk eftersom frågan gäller om det finns fisk i sjön eller inte. När skeptikerna visar på "dusintals negativa försök" som ett slags bevis för att Benveniste tog fel, är det alltså ett skolexempel på ett grundläggande misstag inom forskningen.

Förklaringsmodeller

En vanlig invändning mot homeopatin är att den inte kan komma med någon förklaring till på vilket sätt extremt höga utspädningar – där det inte längre finns några spår av den verksamma substansen – kan ha verkan. Och homeopater instämmer gärna i att de saknar förklaringsmodeller. De konstaterar att de kan observera verkningarna men det är vetenskapens uppgift att förklara vad som sker. Homeopati är en terapeutisk praktik, ingen vetenskaplig disciplin. Då Benvenistes forskning blev känd fick de emellertid hopp om att det äntligen – 200 år efter Samuel Hahnemann – kunde etableras en vetenskaplig teori om homeopatins verkningar, något som skulle göra denna terapi "akademiskt rumsren."

Benveniste utvecklade en generell modell för hur den verksamma substansen kunde överföra sin information till vattnet. Modellen saknade en rad detaljer som framtida forskning eventuellt kunde lösa. Men den gav en ramförklaring som byggde på kända principer inom kvantfysiken, principer som den klassiska kemin ännu inte hade integrerat. Enligt den gällande teorin för kemiska bindningar måste molekylerna passa till varandra som nyckeln till ett nyckelhål. Två molekyler kan först integreras och bindas till varandra när de hittar varandra som när nyckel och lås kommer i närmkontakt. De elektrostatiska krafterna som verkar mellan molekylerna i sådana bindningar har räckvidd på bara 2 – 3 gånger molekylernas diameter. När två molekyler hittar varandra sker det alltså genom tillfälliga molekylrörelser, genom försök-och-misstag.

Benveniste menade att denna mekanism inte kunde förklara de snabba reaktionerna i en levande organism. Statistiskt sett blir det som att hitta en nål i en höstäck, givet de många molekyler som finns i varje cell och i alla kroppsvätskor. Det skulle t.ex. ta alldeles för lång tid om adrenalinet i blodet skulle hitta sin receptor genom försök-och-misstag. Denna paradox har aldrig blivit förkla-

rad inom biokemin. Men det finns en annan möjlighet. Kvantfysiken har lärt oss att alla atomer och alla molekyler är vågfenomen, energifält. Vi vet också att alla molekyler har specifika egenfrekvenser; de sänder ut en svag lågfrekvent strålning (<20 kHz) som kan mätas. Benveniste resonerade i förlängningen av detta att om molekylerna kan sända ut en specifik elektromagnetisk signal (EMS) då kan de kanske också motta signaler från andra molekyler. I så fall kunde det ju vara möjligt att molekyler kan kommunicera med varandra – och hitta varandra – med hjälp av sådana elektromagnetiska signaler, förmedlat genom egna koherenta elektromagnetiska fält i vattnet. Benveniste poängterade att denna modell inte bröt med några kända fysiska eller kemiska principer. Den var endast en uppdatering av kemin i förhållande till den kunskap som kvantfysiken för länge sedan hade upparbetat.

Vägen från en sådan modell för kemiska interaktioner till det "homeopatiskt preparerade vattnet" är inte lång. Den enda verksamhetsprincipen som behöver tillföras är att vattnet också kan vara bärare – inte bara förmedlare – av den slags information. Men vet t.ex. att det behövs en kraftig skakning mellan varje utspädning för att preparera – eller potensiera som homeopaterna kallar det – vattnet med den verksamma substansens information. Är det möjligt att vattnets molekylstruktur ändras genom skakningen så att vattnet självt blir bärare av den verksamma substansens specifika EMS?

Benveniste började genast testa denna hypotes och skaffade sig en utrustning för att registrera och digitalisera de enskilda molekylernas EMS. De sista åren fram till sin död arbetade han med detta projekt. Han samarbetade med laboratorier i USA och av ren nyfikenhet gick med på att testa hans förslag. När signalerna hade blivit digitaliserade kunde de sändas med e-post som bifogad fil. Sedan kunde de tas emot av ett laboratorium i USA och där göras om till EMS. När man sedan exponerade destillerat vatten för dessa signaler kunde man testa vattnet och jämföra det med "kontrollgruppen" dvs. med destillerat men *opreparerat* vatten. Dessa försök blev utförda ett antal gånger med kodade prover (blindtest) och med flera olika substanser. De gav i de flesta fall positiva resultat.

En av de immunologer Benveniste samarbetade med var professor Wei Hsueh i Chicago. Denne säger om sina erfarenheter av den här metoden: "Jag måste erkänna att jag var något skeptisk i början. Men till min förvåning var svaren i de flesta fall korrekta. [Det vill se

"Vi digitaliserar sedan inspelningen och skickar filen till ett laboratorium i ett annat land. Där gör man om signalerna till ljud som spelas upp över en bassäng i vilken man har löst upp alla möjliga bokstäver som flyter omkring."

att man utifrån resultaten kunde skilja mellan kontrollgruppen och "verksam substans."] Om du använder statistik på resultaten är chansen för ett tillfälligt sammanträffande väldigt liten."¹¹

Luc Montagnier

Det skulle gå fem år efter Benvenistes död tills en annan toppforskare vågade sig på att följa i hans fotspår. Men det var heller inte vem som helst. Det var Luc Montagnier (f. 1932) som hade upptäckt och kartlagt Humane Immunsivikt Virus (HIV). För denna upptäckt – som utan tvivel är en av de viktigaste inom modern medicin – fick han nobelpriset 2008. Han har även tilldelats stora nationella och internationella priser.

Hade Montagnier tagit upp Benvenistes forskning tidigare är det inte säkert att han hade fått nobelpriset. Men nu hade han det på fickan och han visste att det gav honom ett visst skydd. Om detta säger han:

"Det gav mig en fördel fram över Benveniste att jag fick nobelpriset för upptäckten av HIV. Det gör att jag blir erkänd i vetenskapliga kretsar. Likväl blir min utmärkelse utmanad av dem som säger: 'visserligen har han upptäckt HIV – men numera kan vi inte räkna med honom.' De har helt fel. De senaste åren har varit de bästa för min forskning; det är nu jag hittar de viktigaste fenomenen. Det är bra att upptäcka ett virus. Men att forska kring livets mekanismer, det är något mycket större."

Men klimatet inom det akademiska och inom media hade inte ändrat sig. Montagnier karakteriserade det med uttrycket "intellektuell terror:" Så fort du nämnde Benvenistes namn, var det som om du talade om djävulen. Det var en känsla av fruktan och intellektuell terror, för i det ögonblick du följde i Benvenistes fotspår, blev du fördömd."

Montagnier hade följt Benvenistes forskning med stort intresse. Med ständigt ökande oro hade han sett hur myndigheter, media och den akademiska världen samarbetade för att knäcka honom. I ålder av 77 år och efter att ha nått toppen inom forskarvärlden var han nu redo att utmana motståndarna.

Man kan tänka sig att Frankrike var stolt över sin nya nobelpristagare. Desto större måste chocken ha varit när han gjorde klart att han ville ta upp Benvenistes forskning och arbeta vidare med den. Skeptikerna rasade och menade att han hade tappat förståndet, alltså det som året innan hade givit honom nobelpriset. De högst uppsatta inom hälsa och sjukvård och de akademiska aukto-

riteterna var bekymrade över att pseudo-vetenskapliga terapier kunde blomstra under skydd av hans forskning. Men vad kunde de göra? Jo de kunde göra en sak: neka honom forskningsstöd. Och de kunde göra en sak till: stänga han ute från de största vetenskapstidskrifterna. Bägge metoderna sattes i verket omedelbart. Den nybakade nobelpristagaren fick inget forskningsstöd i Frankrike. Men han hade goda kontakter i andra länder och Jiao-Tong universitetet i Shanghai tog emot honom med öppna armar, skaffade ett laboratorium och alla medarbetare han behövde.

Montagnier lärde sig först att fånga upp och digitalisera de elektromagnetiska signalerna från molekyler som t.ex. DNA. Han genomförde sedan flera experiment där han lät DNA från bakterier eller virus lösas upp i vatten och genomgå en homeopatisk utspädning. Han kunde nu registrera samma signaler från extremt utspädda lösningar där det inte längre skulle finnas spor av DNA-molekyler. (Intressant nog uppträdde signalerna endast i bestämda intervaller. T.ex. var det aktuella intervallet av en upplösning med E. coli-bakterier 10-9 till 10-18. Här är det mycket forskning som återstår för att få svar på dessa frågor.)¹²

Montagnier upprepade därefter Benvenistes försök med att digitalisera signalerna. Han skickade dem som en fil till ett annat laboratorium där de återigen förvandlades till EMS och användes till att "preparera" vattenprover. Han uppnådde samma resultat som Benveniste.

Det kanske mest imponerande försöket är då Montagnier gör en inspelning i Paris, av signaler från en HIV-sekvens på 104 baspar och skickar de i digital form till ett annat laboratorium i Benevento i Italien. Här görs signalerna om till EMS, varefter ett provrör med vatten exponeras för dem. Man har då på förhand tillfört provröret alla de element (nukleotider, primer, polymeras, enzymer o.s.v.) som behövs för att bygga upp ett DNA. I detta provrör syntetiseras nu en ny DNA-molekyl genom en polymerisk kedjereaktion (PCR). Informationen till denna syntes är signalerna från HIV-sekvensen i Paris. Resultatet är en nästan perfekt genuppbyggnad av den ursprungliga DNA-sekvensen. 98% av bassekvenserna är identiska. Försöket kan ses i filmen *Water Memory*.¹³

Skall man beskriva detta försök med en bild, kunde den se ut så här: Vi har en text som består av 104 bokstäver. Vi läser denna text högt och gör en ljudinspelning. Vi digitaliserar sedan inspelningen och skickar filen till ett laboratorium i ett annat land. Där gör man om

signalerna till ljud som spelas upp över en bassång i vilken man har löst upp alla möjliga bokstäver som flyter omkring. Och det omöjliga sker: bokstäverna ordnar sig i en bestämd följd och snart flyter den ursprungliga texten – med endast två stavfel – upp till ytan.

Det är inte konstigt att dessa försök sänder chockvågor både genom Big Pharma och den vetenskapliga världen. Om framtidens medicin skulle kunna laddas ned via email, skulle det betyda början på slutet för dagens farmaceutiska industri. Men är det överhuvudtaget tänkbart att skolmedicinen – efter 200 år av intensivt bekämpande och löjliggörande av homeopatin – kunde inse att den hade fel, att dess motstånd har varit *dogmatiskt* snarare än vetenskapligt begrundat? Även om det är svårt att tänka sig en större jordbävning inom den medicinska världen än just detta, är scenariot absolut möjligt. Men det kommer i så fall att ske på det sättet som vetenskapsteoretikern Thomas Kuhn redan beskriver: inte genom att de gamla dinosaurierna – ursäktat, auktoriteterna – låter sig övertygas om att de hade fel, utan genom att de dör ut. Hoppet finns bland nya generationer som har mindre respekt för de gamla auktoriteterna.

1 Upptäckten handlade om PAF (platelet activating factor) en viktig faktor i blodets koagulering.

2 Vid en homeopatisk preparering blir den aktuella substansen utspädd med vatten (1 : 10) flera gånger om, med intensiv skakning mellan varje utspädning i syfte att överföra substansens verkningar till vattnet. När denna utspädning har gjorts 24 gånger skall det inte finnas några molekyler kvar av den ursprungliga substansen. I detta experiment upprepades utspädningen 120 gånger.

3 E. Davenas, F. Beauvais, J. Amara, M. Oberbaum, B. Robinzon, A. Miadonnai, A. Tedeschi, B. Pomeranz, P. Fortner, P. Belon, J. Sainte-Laudy, B. Poitevin & J. Benveniste – Human basophil degranulation triggered by very dilute antiserum against IgE. *Nature* 333, 816 - 818 (30 June 1988); doi:10.1038/333816a0.

4 Det citerade uttalandet kommer från Dr. Elizabeth Neufeld ledare för biokemiavdelningen vid University of California Medical School. <http://www.nytimes.com/1988/04/19/science/two-critics-of-science-revel-in-the-role.html?pagewanted=all&mcubz=1>

5 Här är vad Wikipedia säger om Maddox karriär som skeptiker: He was a Distinguished Supporter of the British Humanist Association, and a trustee of Sense About Science. In 1994 the Committee for Skeptical Inquiry (CSICOP) presented Maddox the Public Education in Science Award. In April 2011, the executive council of the Committee for Skeptical Inquiry (CSI, formerly CSICOP) selected Maddox for inclusion in CSI's Pantheon of Sceptics. The Pantheon of Sceptics was created by CSI to remember the legacy of deceased fellows of CSI and their contributions to the cause of scientific skepticism.

6 Enligt Wikipedia: https://en.m.wikipedia.org/wiki/John_Maddox.

7 *Nature* 334 : 287-290 doi : 10.1038/334287a0.

8 http://hexagonalwater.com/_benveniste.html (i filmen).

9 www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15105967

10 www.guardian.co.uk/Archive/Article/0%2C4273%2C4152521%2C00.html

11 <http://www.jacques-benveniste.org/in-memoriam/inmemeng.html>

12 www.i.sis.org.uk/DNA_sequence_reconstituted_from_Water_Memory.php

13 www.youtube.com/watch?v=R8VyUsVOico

ÅRSTID

Jul

Göran Nilo

Det första jag tänker på i samband med jul - årstidsfesten som här i Norden äger rum under den mörkaste delen av årskretsloppet - är kärlek.

Följer man perspektiven som Rudolf Steiners *Antroposofisk själskalender* ger på detta kretslopp, kan man upptäcka den centrala roll ljusets vandring från midsommar till midvinter spelar:

Från *midsommarstämningen* (v 12), där själen uppmanas att *överge sig själv* för att finna sig i *världens ljus och värme* - en exkarnationsgest. Över *Mikaelistämning* (v 26), där själens viljekraft *må föda egenkänsla att bära mig i mig*. Gesten att framåt i tidsförloppet successivt förvandla *andedjupens ljus* att bli till *livets viljekrafter* (v 31). Själens övar sig att själv lysa med egen solkraft genom hösten in i mörka, kalla vintern.

Vi landar i *Julstämning* (v 38) där *andens barn* föds i mitt *hjärtas ljusa klarhet*. Julbarnet ligger i krubban, men också i den krubba mitt eget hjärta är. Här föds barnet som ska ta upp Kristusväsendet i sig och låta det metamorfoserade ljuset, kärlekskraften, spira i mig och alla - stråla ut över hela planeten.

*

Jag påminns om en text jag länge levt med: en av Cistercienserordens grundare på 1100-talet, Bernhard av Clairvaux, formulerade följande i en av sina predikningar:

**Predikan av Bernhard av Clairvaux'
f. 1091 - död 1153**

"Kärlekens fyra trappsteg"

Vi är födda som köttsliga varelser med alla dess drifter. Då måste också vår egen åtrå och kärlek härleda sig från det köttsliga.

Leder vi in kärleken i rätta banor leder nåden den uppåt steg för steg och når fullkomning med andens bifallelse.

Från början finns icke det andliga utan det djuriska i människan.

1. Därför älskar människan först sig själv för sin egen skull.

2. Inser hon att hon inte kan leva av egen kraft börjar hon med trons hjälp söka och älska Gud. **Hon älskar Gud, men för sin egen skull och inte för Guds skull.**

3. Människan börjar tjäna Gud - studerar hans ord, ber och lyder. Så småningom börjar hon förnimma den levande Guden. **Hon älskar Gud, icke för sin egen skull, men för Guds skull.**

Här blir människan stående och Bernhard vet inte om det är möjligt att komma längre.

4. Men ifall hon skulle kunna det, skulle detta trappsteg vara: **Människan älskar sig själv uteslutande för Guds skull.**

*

Och jag läser nu i Allmänna Antroposofiska Sällskapet medlemstidning *Das Goetheanum* nr 45 2017 en kort och kärnfull artikel av tidningens chefredaktör *Wolfgang Held*, som organiskt ansluter till ovanstående:

Nivåer av empati

Att förstå vad en annan människa tänker, begripa hennes perspektiv och sedan blicka ut i världen från hennes observationspunkt, beskriver Daniel Goleman i sina *Studier av emotionell intelligens* som den första nivån av mänsklig empati. Man befinner sig fortfarande bara i empatins förmak, ty det är inte den andra människan som man levt sig in i, utan mer hennes argument och blickvinkel som man gjort till sitt eget.

Först när man lyckas ta det andra steget, att dela den andres känslor och förnimmelser, uppstår ett verkligt möte. Ursprunget till att man förnimmer en annan människa sympatisk hittar man ofta här. Den andre förmår också känna de egna emotionerna och kan också uttrycka denna överensstämmelse i mitten. Konungadisciplinen är det tredje steget där man inte bara förstår och känner det som rör sig i den andre, utan vet vad han eller hon önskar sig av mig. Här når empatin fram till viljan. Man gör något utan att ha mottagit en önskan eller en fråga, man gör det därför att man känner vad den andre önskar sig. Denna önskan har kanske ännu inte blivit medveten hos den andre, utan först när man räcker fram näsduken, märker man att man egentligen behöver den just nu. Det är en fest.

Övers. GN

På 1100-talet Bernhard av Clairvaux - 1913 Rudolf Steiner - 2017 Wolfgang Held. Redan nu berörs jag av och gläds åt den stundande julstämningen.

ANDELSJORDBRUK

Tillbaka till barndomens lekplats

Filip Henley

Bröderna Robin och Ossian Tidblom har återvänt till barndomens lekplats där de och några vänner har startat "Under tallarna", en handelsträdgård som är unik i hela Sverige. De odlar ekologiskt och säljer grönsakerna till Södertälje kommuns verksamheter, restauranger i Stockholm och omnejd och har flera järn i elden. Det är ett kulturcentrum som växer långsamt fram ur en idé som har inspirerat en entusiastisk skara unga människor här i Järna.

På omvägar har bröderna kommit tillbaka till Järna efter konstutbildning, ekologisk trädgårdsutbildning på Skillebyholm och annat. Ossian är kock, Robin är trädgårdsmästare och de har bildat ett kooperativ med Oskar Rosengren som även driver restaurangen Skåpmat, Simone Grind som sköter trädgården och organisationen och Ruben Wätte, konstnär. Förutom odling har de workshops och kurser samt flera tusen besökare om året! Målet är att producera maten på gården för att sedan tillreda den och servera den på platsen, från jord till mun, som det heter!

Platsen som de har valt är en gammal kulturplats med en historia som går tillbaka flera hundra år om inte tusen år. Det finns i trakten flera fornlämningar och bevis på boplatser från Järnåldern och framöver, senast som biodynamisk gård som drevs av Rudolf Neuschütz. Robin kan berätta hur som barn detta var hans lekplats en knappt trettio år sedan. Som ung flyttade han med familjen till Delsbo där det fanns ett hantverkskollektiv, Stömne, som blev en inspirationskälla när det gäller det sociala arbetssättet.

Kulturen är högprioriterad på Under Tallarna där de har haft konserter och utbildning i ekologi för båda kommunpolitiker, tjänstemän och folkhögskolor. Samarbetet med Södertälje kommun har utvecklats under den senaste tiden trots ett visst motstånd i början av deras verksamhet. Efter förhandlingar och möjligheten att ta över Nibble Handelsträdgård hade de ett mycket givande möte med kommunen och blev erbjudna marken

SAMTAL OM LANTBRUK

Det handlar om själen

Wolfgang Held samtalar med Jean-Michel Florin, en av ledarna för Lantbrukssektionen

Varför är biodynamiska vingårdar så framgångsrika?

WOLFGANG HELD: I paradiset flyter vin och honung, men det är ju idag hotade näringsmedel på grund av bidöden och sjuka vinstocker.

JEAN-MICHEL FLORIN: Visst är det så. Och samtidigt uppträder andra fenomen, bröd blir omöjligt att äta för en del genom dess gluteninnehåll och mjölk är otjänlig för laktoskänsliga. Hos vin och honung är organismerna försvagade och hos vete och mjölk är det långt driven avel hos vete och hos kor och även människorna själva är försvagade. Vi kan av detta se hur viktigt det är att utveckla ett annat förhållningssätt till naturen.

Står det illa till med vinrankan?

Vinrankan är den första kulturväxt som människan utvecklade till en monokultur. Och inte hos någon annan växt har vi drivit monokulturen lika långt. Det kan var och en som betraktar en vingård se och förnimma. Rudolf Steiner påpekade redan för 100 år sedan i *Lantbrukskursen* att detta sätt att plantera och vårda växter förstör deras vitalitet. Och vinrankan är de facto försvagad idag och tämligen sjuk. För oss bönder som arbetar med det biodynamiska jordbruket är vinrankan en storslagen växt, den är som en "barometer" bland växterna, ingen annan växt reagerar så känsligt på de biodynamiska preparaten, särskilt när det gäller hornkisel. Vinodlaren behöver inte mäta eller undersöka på annat sätt, med blåtta ögat ser man verkningarna av dessa subtila substanser.

Låt oss nu se på vinet: varför har det spelat en sådan stor roll i alla gamla kulturer, till och med där det – som i det gamla Egypten – inte alls gick att odla?

Jag tar Rudolf Steiner på orden när han beskriver att vinet hade uppgiften att föra ner människan på jorden och frikoppla henne från den andliga världen. Det gäller ju för många av dessa rusmedel liksom också för tobaken. I det gamla Grekland genomfördes det snarast ritu-

ellt. Man skulle dricka vin så länge man kunde hålla i glaset. Det var en dionysisk kultur. Det var den gamla uppgiften, men har vinrankan en framtid? Det finns antroposofier som Pelikan som säger att det är helt riktigt att vinrankan nu är så sjuk, för den har ju fullföljt sin uppgift. Men det är för enkelt. Rudolf Steiner utvecklade exempelvis 15 läkemedel som bygger på vinblad och ättika, som till exempel *Hepatodoron*, som är ett läkemedel av jordgubbar och vinblad. Därför: vinrankan har på inget sätt fullföljt sin uppgift, utan måste tvärtom hitta nya uppgifter.

Skulle jag som lekman också kunna se och uppleva den biodynamiska behandlingen?

Men lite övning skulle du naturligtvis kunna det. Bladen ser påtagligt mer vitala ut, har en annan hållning, druvans glans är annorlunda och dessutom mognar frukterna tidigare. Jag kommer just nu från en vinodlare i Sydtyrolen. Där skördar de druvorna två veckor tidigare än grannarna som arbetar konventionellt.

Är ändå sockerhalten densamma?

Absolut och med en mycket bättre arom.

1860 överfördes vinlusen från USA till Europa med katastrofala följder för vinet. Vilka följder handlar det om?

Denna skadeinsekt angrep bokstavligen talat vinet vid roten. Vinodlarna såg ingen annan möjlighet än att ta det amerikanska underlaget till det europeiska vinet, för den är resistent mot lusen. Därmed håller man vinlusen i schack, men vinodlarna har inte längre någon möjlighet att själva föröka vinrankorna. Tidigare stack de en vedbit av vinstocken i jorden och hade därmed en ny vinstock. Det fungerar inte idag. Vinodlaren måste numera köpa det amerikanska växtmaterialet och det ger tämligen dåliga druvor. Först genom att ympa europeiska skott blir det ett bra vin. Det har dock priset att dagens vinranka byggs upp av två helt skilda växtdelar och därigenom blir mycket mer mottagliga för angrepp. Det är åtskilliga svampsjukdomar som har en kraftfull utbredning.

Vad betyder ympningsprocessen?

Den vegetativa kraften kommer från en vild amerikansk vinstock och den generativa fruktbildande sidan är europeisk. Vinrankan sammansätts på det sättet av delar som egentligen har sitt ursprung från två olika kontinenter. Man ympar också fruktträd men där harmonierar

mitt emot Tuna gård, på slutningen vid skogsbrynet. Denna mark hade legat i ide i flera år och passade utmärkt för deras vision: "en högproduktiv plats där det produceras mat och upplevelser i varje hörn", för att citera Ossian.

Formellt sett är Under Tallarna en ekonomisk förening med 5 medlemmar som startade 2012. Den är ett andelsjordbruk med 50 andelar. Principen med ett andelsjordbruk är att skapa ett direkt förhållande mellan producent och konsument. I det här fallet finns det även ett stödmedlemskap där människor kan engagera sig på olika sätt i fältarbetet; tex att så, rensa eller hjälpa till med skörden. Under växtsäsongen kan man hämta en grönsakslåda varje vecka fylld med veckans skörd. I år varade säsongen i 18 veckor, från mitten av juni till mitten av oktober. Nästa år hoppas de att kunna förlänga säsongen till 24 veckor. Under Tallarna har skapat, eller närmare sagt, väckt ett stort engagemang bland människor i alla ålder som vill ta del av en gemenskap på ett meningsfullt sätt.

Under de fem åren Under Tallarna har funnits har de byggt Sveriges kanske största solar-växthus, där den enda värmekällan är solen. Luften till huset är tempererad genom att den kommer in i huset genom ett rör under marken som håller tilluften på ca 5 grader året runt. En vägg av tegel på baksidan behåller och alstrar solvärmen som kommer in i huset från och med februari, då de redan kan påbörja odlings säsongen. Under 2017 har de producerat 5 ton grönsaker och distribuerat dem till förskolor i Hölö, Järna och Södertälje, restauranger och flera andra verksamheter. På vägen till Järna en dag under hösten träffade jag på en hel trupp småbarn från en förskola som var på väg upp till Under Tallarna för att se var deras mat kommer ifrån. Detta är egentligen huvudsyftet med verksamheten; att väcka hos var och en möjligheterna som finns med att odla, förädla och laga maten för att sedan njuta av den och därmed hjälpa världen lösa hela den stora matproduktionskvationen!

Läs mer:

undertallarna.se

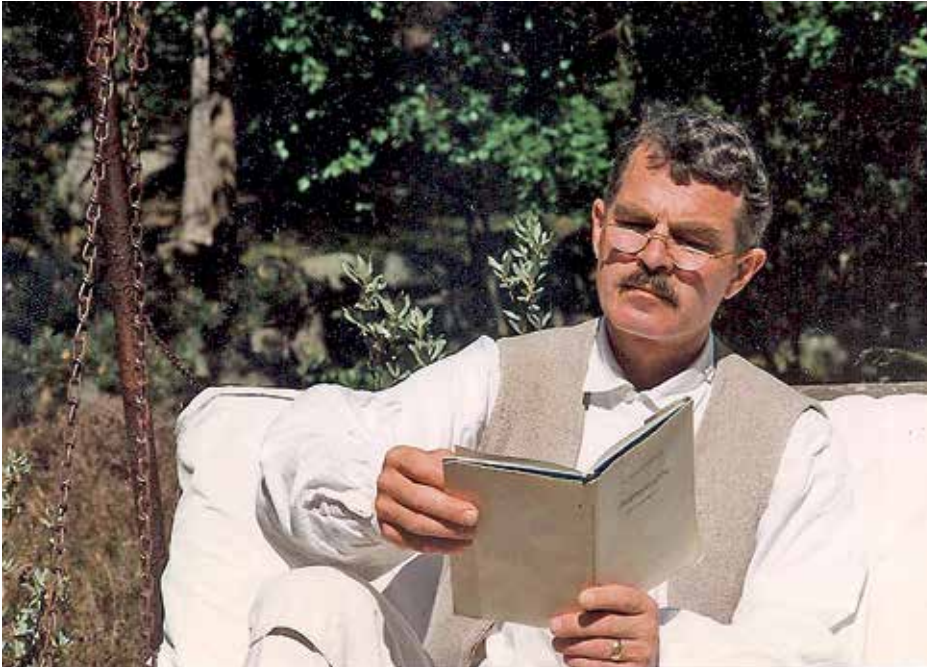
facebook.com/pg/UnderTallarna

Under Tallarna i Järna. Läs Filip Henleys krönika på sidan 18.

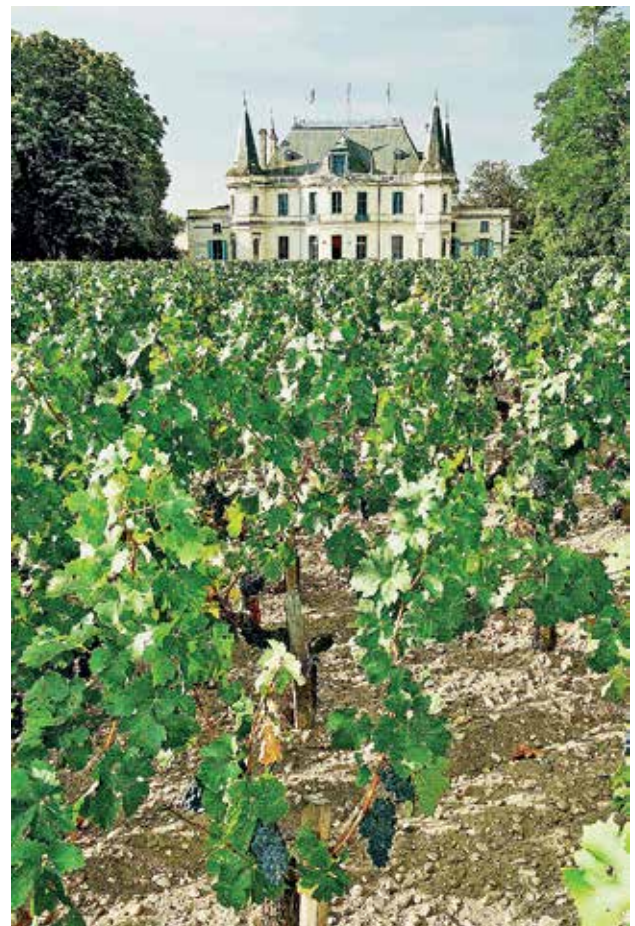
I Shen Zhen i södra Kina, nära Hongkong, realiseras successivt planerna för ett stort waldorfprojekt. Läs notis på sidan 4.

Lars Fredlund, Järna, * 1937 03 24 † 2017 11 09. Läs samtalet mellan Lars Fredlund och Berit Fröseth på sidan 7 och levnadsteckning på sidan 28.

Bernhard av Clairvaux
Läs Göran Nilos julkrönika på sidan 18.

Vinodlingen: Chateau Palmer.
Läs mer på sidan 21.

underlaget och skottet på ett bra sätt. Hos vinrankan förenas mycket olika växter.

Den som ser en vinstock på vintern har intryck av att betrakta en död växt.

Det är just vinrankans mäktiga polaritet. På sommaren denna intensiva växtkraft och vinodlaren hinner knappt med att beskära skotten och på vintern verkar växten vara förstenad. Växten har givetvis en mängd småskador på grund av den intensiva beskärningen. Det försvagar den. Även i detta avseende kan det biodynamiska bruknings sättet harmonisera växten. Med hornkiselpreparatet får rankan en struktur och begränsning som inte låter den växa alltför starkt och därför inte behöver beskäras så hårt. Det ger den en större vitalitet och motståndskraft.

Leder det också smakmässigt till ett bättre vin?

I vilket fall. Idag fokuserar människor mer på kvalitet hos vinet. Det dricks en aning mindre, men bättre vin. Det har gått från kvantitet till kvalitet. Här intar Demetervin topplaceringar. Det har verkligen förvånat mig att man i antroposofiska kretsar inte har uppmärksammat detta. Vi kan tillsammans titta på vintidskrifter från Frankrike eller andra länder och jag är helt säker på att vi kommer att hitta minst en artikel där biodynamiskt framställt vin lovprisas. I Frankrike ges det ständigt ut böcker och filmer om det biodynamiska vinet. I Frankrike talar man knappast om antroposofi, men det har blivit vardagsmat att tala om biodynamiskt vin i radio och TV.

Vad fokuserar man då på?

På toppkvalité. Journalisterna beskriver kanske de märkvärdiga preparaten och den obegripliga världsåskådningen, men sedan talar de om vinet och är då helt övertygade om resultatet. Det finns naturligtvis kritiska röster också. Den bekanta filosofen Michel Onfray tycker inte att Demetervinet på något sätt är enastående. Efter detta kom det ut en bok som gjorde sig lustig över Onfray. Temat har blivit en del av den franska kulturen. För tio år sedan spelade den amerikanska filmproducenten och vinkännaren Jonathan Nossiter in filmen *Mondovino*, där han kritiserade vinodlingens monokultur och standardiseringen av vinsmaken och fick den visad på filmfestivalen i Cannes. Han visade att vinodlingen är helt industrialiserad i hela världen. Människor tror att de dricker förvandlad druvsaft, men det är druvor med en enorm mängd tillsatser,

konstgjord jäst och kemi. Allt detta står ju inte på flaskan. Vin är det enda livsmedel där inte dessa substanser behöver deklarerars. Nu har Nossiter också gjort en ny film – *Natural Resistance* – om konventionella och biologiska respektive biodynamiska vinodlingar. Där tar en italiensk Demetervinodlare upp en handfull jord under vinplantorna och luktar på den. Därefter jämför han denna med jord från sin granne som odlar vin konventionellt. ”Min jord luktar svamp, hans jord tvättmedel – här är den levande, där är den död.” För Nossiter handlar det också om mer än bara att jorden är frisk och vinet naturligt. Han visar att det i vinodlingen är en fråga om mänsklig kultur.

Hur gör han det?

Han porträtterar exempelvis några ”nya” vinodlare som i sitt tidigare arbetsliv varit investeringsmäklare på Wall-Street och sedan beslutat sig för att hellre odla vin i Frankrike eller Italien. Musikern Sting odlar biodynamiskt vin i Italien. Men glamouraspekten är inte det avgörande.

Vad är det avgörande?

Att allt fler vinodlare upptäcker hur industrialiserat dagens vinodling är. De inser att de inom detta system inte kan konkurrera med vinindustrin och beslutar sig för egna nya odlingsvägar, vinproduktion och även försäljning och marknadsföring. De har blivit en stor rörelse men som inte vet om sig själva att de är en rörelse. Likväl är det en kulturrevolution. Motivet för många människor är att de vill bli vinodlare för att de kan följa sin produkt hela vägen, från jorden till flaskan. Jag är ansvarig från början till slut och på etiketten står mitt namn, min adress och jag skriver om hur jag har arbetat. Det är knappast möjligt med andra slags livsmedel. Vi får knappast till en sådan transparens när det gäller Demetermjölk.

Det gör ju vinet dyrt – betalar kunderna detta pris?

Ja, eftersom man uppfattar vin mindre som livsmedel och mer som ett njutningsmedel. ”Livets krydda” kallar Jean-Pierre Frick vinet. När man träffas med goda vänner öppnar man en flaska. Ty det handlar ofta om möten när det gäller vin – jag talar nu inte om själva alkoholen. Genom smaksinnet möter man en ort, ett landskap, för i varje landskap, det må vara Provence eller Schwarzwald, smakar vinet annorlunda. Detta betonas av vinälskare. Man möter en geologisk si-

tuation, ty vin som växer på kalkrik mark smakar annorlunda än när det växer på kiselrik mark. Man möter också en tidsituation, eftersom varje årgång har sin egen smak. Man möter en människa, vinodlaren. Vinprovning kan bli så pass specialiserad att vinprovaren kan smaka om det rör sig om ett sydligt eller nordligt läge och slutligen exempelvis säger: det här vinet kommer från en vinodlerska och det där från en något kärv vinodlare.

Går det så långt?

Vid vinpressningen och dess följdprocesser ger vinodlaren in mycket av sig själv, om hen gör det autentiskt. Det handlar om ett hantverks återfödelse. Det är speciellt att det just handlar om alkohol, men de facto är vinet här en förebild för det man också känner till om andra produkter som bröd och ost: att vi tar oss tid att smaka, att vi intresserar oss för vem som framställt denna föda eller detta njutningsmedel och på vilket sätt. Över sinena hittar vi igen in i ett sammanhang. Detta kan den biodynamiska vinodlarkulturen ge hela jordbruksimpulsen. Vi börjar ju nu också göra smakprovningar tillsammans med grönsaksodlare, som olika morotssorter. ”Sådana sort- och ortsjämförelser har vi ju knappast gjort tidigare” säger de.

Hur känner man igen en biodynamiskt odlad vinstutning?

I konventionell odling är vinodlingen en öken, ofta en betongplatta. I inget annat sammanhang, förutom i samband med fruktodling, besprutas det så mycket som i vinodlingar. I Frankrike utgör vinodlingen fyra procent av den totala odlingsytan, men pesticiderna som används där är tjugo procent av den totala besprutningen i landet. När vi bjuds in av en vinodlare för rådgivning så föreslår vi att börja med kompost, undervegetation med gräs och baljväxter och att beliva jorden. Humuspreparatet stöder rötterna att växa djupare. På det sättet hämtar rötterna upp mer mineraler från orten och det kan vinodlaren känna på smaken. Kiselpreparatet stegrar vinrankans relation till solen och till hela kosmos, så att ljuskvaliteten tydligare kan sätta sin prägel på druvan. Även detta känner vinodlaren på smaken. Vinstocken förs ner i djupen och upp i höjderna. Det kan man smaka, lukta och även se på druvans färg. Som tredje steg efter belivandet av marken och plantan följer nu landskapsgestaltningen. Jag beledsagar *Château Palmer*, en prominent vinproducent i Frankrike. Det vi lyckas få fram där kan många andra ta efter. Det

är en mönsterodling. De har beslutat sig för att hålla djur på sluttningarna under vintern. De var mäktigt stolta när de kunde visa mig sin nya tjur. De hade noggrant valt en gammal, nästan utdöd koras och köpt till extra betesmark. Andra vinodlare söker hitta partnerskap med bönder eller fåraherdar eller med mobila höns-gårdar. Hönorna tar skadeinsekter från marken och tillför gödsel. En annan lösning är mobila bikupor. Men biodlaren kommer inte om man bara har vinrankor. Därför har de börjat med landskaps-gestaltning på *Château Palmer*. I början hörde jag alltid: marken är för dyr för att kunna plantera träd mellan vinrankorna. Nu vill de själva göra det, vill se det som ett kännetecken för vingårdar. De bildar mindre parceller för själva vinodlingen och planterar 1500 träd mellan dem. De var mycket glada för detta. Direkt uppstår det relationer mellan parcellerna. Landskapet blir levande. Sedan kommer nästa steg, människan: nu går man med alla sina medarbetare genom vinplanteringarna och känner av atmosfären, stämningen. Var är det varmt, var är det blåsigt, var är det torrt – således de fyra elementens grunder. Några av praktikanterna hade studerat detta hos oss i sektionen och på det sättet kunde vi överföra det till hela verksamheten. För i början tog de dessa exkursioner som en trevlig lek. Men sedan upptäckte de: på detta sätt får man synpunkter på var man ska plantera. Sedan planterade de något på ortens rondell eftersom de tyckte den var lång-tråkig. Detta inspirerade i sin tur borgmästaren. När människor själva upplever det som meningsfullt att ha djur så väger det tyngre än alla övertygande argument. När en vinodlare sedan tecknar en ko i en workshop upptäcker han: "Hos mig saknas denna kvalitet." För några dagar sedan var jag i Sydtyrolen i ett stort vinodlar-område. Människorna säger att de tycker det är lite sorgligt att de måste driva bort fåren från området med vinrankor när våren kommer. Georg Meißner, som är rådgivare till biodynamiska vinodlare, förklarar att det med djurhållning blir betydligt färre skadeinsekter och att även rankornas tillväxt blir mer harmonisk. Det handlar om att besjåla landskapet.

Vad är det som kännetecknar vinodlarskor och vinodlare?

Vinodlare har ett ständigt utbyte sinsemellan om vad man kan göra annorlunda och bättre. Jag känner ingen annan grupp av odlare som är så uppfinningsrika. Kanske beror det på att det bara handlar om en enda växt. Eftersom vinodlarna själva måste sälja sitt vin är de av naturen

mer mercuriellt orienterade. Och – något jag önskar alla lantbruk – vinodlarna vet att det inte bara handlar om jorden och växterna och djuren, det handlar om vår själ.

Källa: Artikel i Das Goetheanum nr 43 2017. Övers GN.

Jean-Michel Florin (utgivare) har nyligen gett ut en bok: Biologisch-dynamischer Weinbau. Neue Wege zur Regeneration der Rebe, 244 sidor, CHF 39, Verlag am Goetheanum

För 10 000 år sedan

blev klimatet så tempererat att vinrankan kunde växa. Den är anspråksfull, behöver lugn och ro under vintern liksom under ett halvt år - inte kortare och inte längre - den varma solen. Sen frost under våren angriper rankan liksom tidig höstfrost. Då vissnar bladen och det är förbi med sockerbildningen. Som lianväxt behöver vinrankan ett främmande stöd och, för att skicka livskraften in i druvorna och inte i bladverket, beskärningen, "vinrankeskolningen".

För 10 000 år sedan och lite till, när den sista istiden släppte sitt grepp om jorden, bildades mellan Turkiet och Syrien, mellan Medelhavet och Irak ett trädgårds-landskap, som blev vaggan till mänsklig kultur och jordbruk – agrikultur. Klaus Schmidt upptäckte för några år sedan den första och gåtfullt tidiga tempelanläggningen Göbekli Tepe vid Sanliurfa, som är denna Edens Lustgårds mystiska kärna. Där vid Taurusbergens och Zagrosbergens sluttningar, som öppnar sig mot Eufrat och Tigris, planterades, skolades och skördades förmodligen de första vinrankorna. Dessa första vinsluttningar överskuggar berget Ararat. Där lär Noah ha strandat efter syndafloden. Det är korn och druvor, ur vilka bröd och vin görs, som banade vägen för den mänskliga civilisationen. Och det är bröd och vin som människans framtid firas med vid nattvarden.

Wolfgang Held

Sju skäl

Georg Meißner

De främsta vingårdarna övergår allt oftare från sina hittills konventionella odlingsmetoder till den biodynamiska metoden. Det är en trend över hela världen. Många berömda vingårdar från exempelvis Burgund, Elsass, Champagne, Rohnedalen och Bordeaux i Frankrike har genomfört detta systemsifte, eller är mitt i den processen. Följande motiv till detta lyder ofta som följer:

1. Många vinodlare upplever att den utvidgade horisonten gällande mark och växtliv och ända ut i kosmos gör arbetet kreativt och konstnärligt.
 2. Många vinodlare berättar att deras viner efter omställningen har mer "fines-siga" smaker och att terrängen kommer mer till sin rätt.
 3. Vinodlarna vill framställa och utveckla sitt vin så naturligt som möjligt och därför använder de minsta möjliga mängd tillsatssämnen som jäst, enzymer och försköningsmedel.
 4. Vinodlarna ser förbättringar som bättre markstruktur, en mer harmonisk tillväxt och vill minska användningen av växtskyddsmedel.
 5. Vinodlarna hoppas på bättre försäljningsvillkor.
- Jag handleder många vinodlare när de ställer om sin odling: alla har goda skäl till det; nyckelupplevelsen är då att
6. Själens om igen och på nytt vill stiga in i sitt eget arbete – för att själv växa.
 7. Den utvidgade antroposofiska människokunskapen är till stor hjälp här.

Georg Meißner leder verksamhetsområdena lantbruk, vinpressning, forskning och undervisning vid vingården *Alois Lageder* i Sydtyrolen, undervisar på universitet, forskar i den praktiska tillämpningen och vid *Institutet för Allmän och Ekologisk vinodling vid Högskolan Geisenheim* och är medlem i *Vertreterkreis der Sektion für Landwirtschaft am Goetheanum*.

Källa: DG nr 43 2017. Övers GN

ARTIFICIELL INTELLIGENS

Big data – hot och möjligheter

Felix Nieriker

En som precis som jag är fullständig alfabet på datateknologins områden kan dock vara nyfiken på det som nuförtiden sker med våldsamt acceleration. I boken "Who Owns the Future" ger Jaron Lanier inblick i vad vi är på väg till, vad Artificiell Intelligens är och även vad den INTE är. Författarens själsligt/moraliska engagemang vibrerar med i varje rad. Det gör boken så värdefull. Den som skriver är insider, väl förtrogen med Silicon Valleys domäner. Mer om författaren och boken, som även finns på tyska ("Wem gehört die Zukunft?") Hoffmann und Kampe Verlag) på: en.wikipedia.org/wiki/Jaron_Lanier

Här följer i svensk översättning ett smakprov från denna även för lekmän mycket läsvärda bok:

"I nyhetsflödet stöter man dagligen på meddelanden över senaste rön inom artificiell intelligens (AI): en maskin som kan le, en maskin som förutsäger vad människor föredrar i sökandet efter en partner eller efter passande musik, en robot som lär ut främmande språk till barn. Sådana och otaliga andra berättelser får en att tro på att maskinerna redan är i färd med att bli smarta och autonoma, att de s.a.s. förblir en ny livsform och att vi föreställer oss dem som medskapare snarare än som verktyg. Men dylika konklusioner ändrar inte bara vårt tänkande över datorer, de förändrar även hur vi tänker om vårt eget liv. Med ödesdigra följder, för begreppet "artificiell intelligens" är helt vilseledande.

Det som idag utvecklas inom AI-forskning låter sig oftast beskrivas mera adekvat helt utan konceptet "intelligens". Så presenterade forskarna hos IBM en svarsmaskin som optimerats för att i TV delta i frågesporten *Jeopardy*. Anta att IBM inte hade skrutit med att ha skapat en AI, utan helt enkelt hade sagt att man ville övertrumfa Google med en ny sökmotor som letar efter hela meningar istället för stickord, då hade IBM-teamet fått lika mycket välförtjänt erkännande. Samtidigt skulle IBM då berättat för offentligheten hur man bäst använder sig av denna teknologi.

Dagens AI-teknologier arbetar vanligtvis med en variant som används för översättning av text till olika språk (...) En

mängd översättningsexempel, som faktiska människor har åstadkommit, samlas in från hela internet. Dessa jämförs med meningen man själv har matat in för översättning. Nästan alltid visar det sig att många av översättningarna reala människor tidigare har gjort innehåller liknande passager. Därför ger ett collage av de tidigare översättningarna ett skapligt resultat. (...) I grund och botten baserar all översättning på tidigare arbeten av reala människor. Visserligen är innovationer hos algoritmerna avgörande, men minst lika viktigt är det att mata algoritmerna med Big Data från vanliga brukare. Resultatet som sägs ha uppnåtts med hjälp av konstgjord intelligens kan ses som en sammansmältning av allt det som reala människor tidigare har gjort. Dessa människor har svarat på massor av frågor och en stor mängd av svaren plockas upp av algoritmerna och idisslas av programmet. Det gör saken absolut inte sämre eller värdelös. Men faktiskt är det inte heller magiskt. (...) Allt detta för med sig att föreställningen om en konstgjord intelligens intalar oss ursäkten att avsäga oss det egna ansvaret genom att påstå att maskinerna kommer att ta över människans ansvar mer och mer. Detta gäller även för situationer som når oss via nätet och som vi inte ens uppfattar som yttringar från konstgjord intelligens. Att se på film, lyssna på musik som algoritmer rekommenderar är relativt oskyldigt, skulle jag säga. Men jag hoppas att brukaren av tjänsterna emellanåt motstår erbjudanden. Vår njutning av konst ska till syvende och sist inte bestämmas av en algoritm, som vi intalar oss känner till vår smak och våra böjelser. Dessa algoritmer vet ingenting om känslor eller betydelser, de baserar enbart på statistik och korrelation. (...) Männkligheten, inlullad av föreställningen om allt intelligentare Artificiella Intelligenser, ska ha förtroende till algoritmerna som förutbestämmer våra estetiska omdömen, räknar ut elevens framsteg eller värderar en husägares eller en institutions bonitet. Därigenom mistolkar vi våra maskiners förmågor, men också våra egna förmågor som mänskliga väsen. I sanning måste vi ta ansvar för varje uppgift en maskin har utfört. Vi måste själva sätta resultatet av en algoritm på prov på samma sätt som vi ser till höger och till vänster innan vi går över gatan fast det lyser grönt.

Om vi föreställer oss datorerna som passiva verktyg istället för levande varelser ser vi betydligt klarare vad som just håller på att hända – med maskinerna och med oss själva. Varför ska då datautvecklingens framgångar jämt presenteras som om de härstammade direkt från Dr. Fran-

kenstein? Svaret är enkelt. Dessa utvecklare är också bara människor och är lika skrämda som alla människor över livets förgänglighet, över sönderfall och död. Detta förklarar också dragningskraften inrättningen "Singularity-University" (övers. anm.: tankesmedja i Silicon Valley, grundare bl.a. Ray Kurzweil). Institutionen propagerar en historia som låter ungefär så här: En vacker dag, i inte allt för nära framtid, kommer internet plötsligen att fogas samman till en superintelligent AI, oändligt klokare än varje enskild människa och alla människor tillsammans. Det kommer att bli levande från det ena ögonblicket till det andra och kommer att överta herrskapet över världen innan vi obetydliga människor över huvud taget har märkt vad som drabbar oss.

Somliga tror att detta internet, som har kommit till medvetande, kommer besluta att förinta oss. Andra tror att det kommer att visa sig generöst och digitalisera oss, liksom Google digitaliserar gamla böcker, så att vi som algoritmer lever i all evighet i den globala hjärnan. Ja, det låter som Science Fiction. Eller mentalt rubbat, om man vill vara rakt på sak. Men sådana idéer är väl utbredda i Silicon Valley. För många av de mest inflytelserika teknologiutvecklarna är det riktlinjer och inte bara amusanta dagdrömmier.

Helt klart är att vi inte kan räkna med en plötslig uppenbarelse av en "själasensor", som på något vis kommer fram till att en människas medvetande har överförts in i den virtuella världen och på så vis blivit odödlig. En detektor, som skulle kunna få fram metafysiska föreställningar, finns inte och kommer inte att finnas. Alla föreställningar om medvetande, själ, ande osv. är avhängiga av att där finns en människa, som tror på dem. Detta leder till en anmärkningsvärd slutsats: det som vi för närvarande upplever är uppkomsten av en ny religion, religionen om den tekniska kulturen. (...) När teknokraterna nu skapar sin egen ultramoderna religion, en, i vilken de troende uppmanas att öva sig i ödmjukhet och tålmod fram till dess deras själar blivit överflödiga, då kan vi räkna med fler och värre spänningar av samma slag. Men skulle vi inte kunna minska människors obehag genom att presentera teknologin utan metafysiskt tjafs?

Teknologi är i allt väsentligt något som ska tjäna oss. Ingenjörernas arbete har till uppgift att förbättra världen. Våra uppfinningar kan minska belastning orsakad av arbete, fattigdom och lidande, ja ibland kan de till och med föra in skönhet i världen. Vi kan ge människorna möjligheter till ett bra moraliskt förhållnings-sätt, för den som har tillgång till vård och

omsorg, har tak över huvudet och har tillräckligt med mat, kan lättare unna sig att handla människovänligt än den som är sjuk, är hungrig eller fryser.

Men än idag måste man medvetet besluta sig för dygder man vill ha och för medmänsklighet. Därför bör naturvetare och ingenjörer presentera tekniska innovationer så att alternativen vi har inte mörkas. Vi tjänar mänskligheten bäst om vi åtskiljer våra religiösa föreställningar från vårt arbete med modern teknologi.

MÅNADSDYGDER

Jag vill opp, jag vill opp sa rabarberknopp

Christhild Ritter

De tolv månadsdygderna har ett nära samband med de tolv djurkretstecknen som hör till varje månad. De har precis som djurkretstecknen sin början i slutet på varje månad kring den 20 - 21.

Månadsdygderna har sitt ursprung i den teosofiska rörelsen. Rudolf Steiner tog upp dem och förde dem vidare. Från att bara ha varit en dygd utvecklades de till att även bli till något nytt. Så är dygden för april månad, vädurens tid, devotion och ödmjukhet som *blir till* offerkraft.

April månad - vädurens tid - vårens början

Snön håller på att smälta, eller så har den smält eller så snöar det om och om igen. Det är fortfarande kallt. Men trots detta så sticker de upp ur snön eller ur den kalla våta marken - de små knopparna. Oberoende av väder eller vind, av snö eller kyla så kommer de. Ingenting kan hindra dem. Med väldig energi sticker de upp sina fräcka små huvuden och ropar: här kommer vi, så hör sen!

Denna obändiga vilja att ta sig upp, ta sig fram oberoende av yttre omständigheter är vädurskraft - marskraft. En vilja som tar sig fram mot alla odds, som full av energi, strävar uppåt, framåt, ut, erövrar och brer ut sig. Det som sätter igång, som gör att något händer, att växtligheten vågar komma hur omgivningen än ser ut, det är vädursenergi.

Vädursenergi hos människan

I människolivet kan vi se samma sak. Tydligast visar det sig vid födelsen. Här är det ett jag som med huvudet före vill ut, upp, erövra, breda ut sig. Orädd, modigt

kliver det ut i det nya okända, in i en ny tillvaro. I den mänskliga vädurskraften är det jaget som vill. Vill handla, göra, ta sig fram, erövra, mäta sina krafter, tävla. Hos väduren finns ingen rädsla, inga tveksamheter, inga tvivel. Framåt är mitt ödes bud. Otåligt tar jag initiativ, banar väg, går först oberoende terräng. Hänger de andra inte med går jag själv, inga problem. Det viljande jaget är i centrum. Jaget som full av aktivitet gör, sätter igång, leder och banar väg ut i livet, in i det nya okända.

Dygden för april: Devotion, ödmjukhet som blir till offerkraft.

Kan man tänka sig något mer diametralt motsatt till vädurens jagvilja och framfart än ödmjukhet eller offerkraft? Ödmjukheten, att offra sitt jag, sin vilja, sin framfart för något högre än jag själv. Att offra sitt högmod, sin självkänsla, sin självhävdelse och bli ödmjuk - därmed inte underdånig - inför det som finns runtomkring mig, under mig och över mig.

Det är kanske något av det svåraste idag. Att öva sig i ödmjukhet. För vi lever i en vädurstid där jaget = egot blir alltmer uppblåst. Det handlar om prestationer, karriärer, bli något, vara något, synas, höras samt att kritiskt analysera, värdera och ha synpunkter på allt omkring sig. Vi erövrar, behärskar och kontrollerar världen. Vi kan manipulera människan och naturen. Vi är jordens herrar och kungar. Ödmjukhet - vaddå? Inför vad?

För att den viktiga och nödvändiga vädurskraften skall balanseras och komma till sin rätt behövs det en stor portion ödmjukhet och vörndnad. Men vad betyder det att öva sig i ödmjukhet, i vörndnad? Jag tror att det handlar om att stanna upp, besinna sig och rikta uppmärksamheten bort från sig själv, till det som finns omkring mig, till andra människor, världen, naturen. Att kunna förundras över en blommas fullkomlighet som inte har skapats av mig. Att förvånas över ekens mäktighet eller stjärnhimlens väldighet och oändlighet. Att förstummas över visdomen i människans tillblivelse och eviga vara. Det är en förvandlad upptäckarglädje som kan leda till innerlighet, förundran, tacksamhet över det storslagna, över visdomen och skönheten som styr och lever i alla ting. Det ger en känsla av ödmjukhet och vörndnad som inte har något som helst att göra med underdånighet, mindervärde el. dyl. Genom att rikta våra tankar och känslor mot det stora som finns omkring oss och i oss, kan denna rena känsla av ödmjukhet och vörndnad uppstå.

Denna erövrade vörndnads- och ödmjukhetskänsla kan nu förvandlas och bli till offerkraft. Jag offerar egot på vörndnadsens och ödmjukhetens altare och genom det växer mitt sanna jag. Genom att mitt sanna jag växer och blir större och starkare kan jag låta det strömma ut över mig själv, likt ett överfullt vattenglas som rinner över sina bräddar. Jag kan låta mitt sanna jag strömma ut i världen och vattna, hela och bota. Ty mitt sanna jag är liksom kärleken en andlig kraft som kommer ur den andliga källan som är gränslös och outtömlig. Den tar aldrig slut i motsats till vardagsjaget, egot och den fysiska världen där resurserna är begränsade. I det andliga är resurserna obegränsade, oändliga, eviga. Genom offret ger vi bort något av vårt överskott som gör att vi växer som människor. Och vi strålar ut något nytt i världen som inte fanns där innan. Genom denna utstrålning, detta offer, förändrar vi världen. Offerkraften förvandlar och läker världen.

Allt det här är mycket lättare sagt än gjort. Ja, det är svårt. Men även det svåra går att övervinna om man vet varför. Ofta kanske man känner att man inget har att offra. Man känner sig så ynkelig och oduglig eller fattig. Man varken är eller har någonting. Lilla jag, vad har jag att ge eller offra? Men lyckas vi känna vörndnad och ödmjukhet inför den skapelse som vi ändå är och för det liv vi ändå har, lyckas vi offra vår personliga negativitet, vårt ego och se vad som verkligen är och döljer sig bakom egot, upptäcker vi det stora och fantastiska med att vi faktiskt finns till och att vi har ett liv. Vi får kontakt till den ousinliga källan. Det kan ge oss känslan av vörndnad och ödmjukhet och viljan att offra. Skänka överflödet vi har till världen.

Att offra av sitt överskott. Några personliga funderingar.

Jag råkade hamna på sjukhus en dag och slogs av hur skickligt och perfekt men oengagerat många av sköterskorna skötte sina uppgifter. De kom, utförde vant sitt arbete och gick. Men något saknades. Till slut kom jag på att det jag saknade hos flertalet av vårdpersonalen, men inte alla, var det där lilla extra, det lilla leendet, den vänliga gesten, den lilla omtanken, kort sagt engagemanget och den mänskliga kontakten. Att när provtagningen är klar dra ner tröjan på armen för att visa att nu är det klart. Att inte bara lägga fram en filt utan kanske även breda ut den över patienten som en vänlig gest. Allt detta lilla som kallas för omvårdnad, omtanke, omsorg. Rent tekniskt kan dessa handtag te sig onödiga,

men är ändå så livsviktiga för att vi skall känna oss sedda och må bra.

Jag tror att finns ingen vördnad eller ödmjukhet så finns inte heller något att offra. Genom att öva vördnad och ödmjukhet kommer jag i kontakt med källan, den outsinliga källan som aldrig tar slut och som har sitt ursprung i det andliga. Har jag inte kontakt med källan och det andliga har jag inget överflöd att ösa ur. Då sitter jag fast i det materiella, i mitt ego. Och då har jag hela tiden en känsla av brist, av att ha för lite, att aldrig få nog, att något fattas mig, att vara fattig. I den materiella, "jordiska" sfären är detta sant, där är resurserna begränsade, där tar de slut.

Det är väl lite av vår tid idag, detta att aldrig ha tillräckligt, att aldrig bli nöjd utan att alltid vilja ha mer, större, flottere, finare, nyare. Det är som att fylla ett bottenlöst hål som aldrig blir fullt. För jag däremot kontakt med källan får jag även kontakt med mitt överflöd. Ju mer jag öser ur källan desto mer flödar den. Ju mer jag förmår öva mig i vördnad, i att vara ödmjuk, desto mer kontakt får jag med källan och desto rikare känner jag mig. Jag fylls av känslan att besitta ett överflöd som jag vill dela med mig av. Ur känslan av rikedom föds offerkraften, den föds till följd av min medfödda eller uppövade vördnad och ödmjukhet.

När vi inte kan uppleva vördnad och ödmjukhet förlorar vi kontakten till källan. Vi känner oss fattiga och blir alltmer självlösa, mekaniska och automatiserade i vårt beteende och handlande. Vi går på rutin och autopilot och slutar att tänka själva, att engagera oss och beakta både oss och våra medmänniskor i sina sammanhang. Det är då vi behöver ha alla dessa regler, förordningar och handlingsplaner. Då är steget inte långt till tanken på roboten och den robotiserade människan. Och därmed även tanken att använda robotar i vården. Där har människan gått före med "gott" exempel.

Litteratur: Devotion blir till offerkraft av Florian Roder. Kan köpas genom Christhild tel. 0704 924878 eller christhild@vidavinge.se Pris 50:- (inkl. porto)

Det viktiga trotsandet!

Ejefors Louise

Ofta likställer vi vuxna det lilla barnets trotsande med envishet, aggression, skygghet eller blyghet. Trotsandet har dock ett helt eget förlopp och inträffar oftast mellan två- och treårsålder. Det är den tiden då barnet börjar benämna sig själv med "jag". Det egna jaget börja göra sig gällande. Ett första medvetande om det egna individuella varat börjar visa sig. Barnets trots riktar sig alltid mot någon annans vilja. Nästan alltid mot den som barnet är förtrogen med, föräldrar, till dem som barnet har en nära relation till, mor eller farföräldrar eller förskolepedagogen. Under trotsperioden upplever barnet sin omgivning som sin motståndare och det kan framkalla häftiga, dramatiska känslouttryck hos barnet. Dessa står ofta inte alls i proportion till det barnet vill uppnå. Dagliga vanor och rutiner blir för det mesta det som barnet trotsar emot. Nej, jag vill inte! – kan åtföljas av ilsket stampande.

Genom trotsandet börja barnets egen vilja utvecklas. Det förekommer också ett stilla trotsande då barnet drar sig undan, gömmer sig och vägrar att komma fram. Vuxna känner sig då ofta emotionellt provocerade och blir arga. Barnet känner sig då övergivet, ty det kan ännu inte på egen hand handskas med det nya steget i sin utveckling. Här krävs en stor portion tålmod och ett kreativt tillvägagångssätt för att hjälpa barnet ur trotsförloppet och en kärleksfull famn att finna tröst i när trotsanfallet ebbat ut. Här finns faran att föräldrar röjer alla hinder ur barnets väg, blir curlingföräldrar. Barnet behöver motstånd för sitt trotsande, som är ansträngande både för barnet och närstående men viktigt för barnets vilje- och självmedvetenhetsutveckling. Är man som vuxen medveten om det viktiga i detta steg hos barnet så kan man också förundras över hur vist ett barns väg in i livet gestalter sig. Som i denna berättelse:

Marinas lillasyster

Marinas lillasyster Magda var nästan alltid med när föräldrarna lämnade Marina på förskolan.

Hon var två och ett halvt år och hon ville också gärna komma in i lekrummet då systemen lämnades. Ibland slank hon

förbi mig och mamman och lyckades ta sig in bland barnen. Hon protesterade vilt och aggressivt när mamman tog tag i henne för att få henne med sig ut igen. Hon sparkade och vrålade och slog mot både mamman och mig när vi närmade oss dörren.

Nästa dag höll sig lillasyster Magda kvar bakom mamman, jag kunde ungefär gissa mig till vad som hade utspelat sig innan Marina skulle lämnas.

Nu började Magda med en ny taktik. Medan jag hälsade på mamman och Marina, klädde Magda kvickt av sig jacka och byxor och tittade forskande på mig. Mamman hann före mig. – Varför tar du av dig? frågade hon irriterat.

Hon tog snabbt på Magda byxor och jacka och försvann med en skrikande Magda ut genom dörren.

Nästa morgon stod mamman kvar en stund för hon ville tala om att storasyster skulle på synkontroll nästa dag och att hon då skulle vara hemma den dagen.

När mamman vände sig om stod Magda spritt språngande naken vid dörren, kläderna hade hon lagt på en stol i hallen. Utifrån hennes kroppsspråk att döma så var Magda nu helt säker på att hon skulle få komma in. Tydligt hade hon sett att barnen tog av sig i garderoben och trodde att det var inträdesbiljetten till lekskolan. Eftersom det inte räckte med jacka och byxor, tog hon för säkerhets skull av sig alla kläder. Hennes envishet var beundransvärd.

Ska vi inte låta henne börja en dag i veckan föreslog jag trots att det var fullt i min grupp och att hon egentligen var för ung för att vistas i en så stor grupp. Hon benämnde sig själv ännu bara med sitt förnamn och inte med - Jag.

Magda fick börja en dag i veckan, men bara några timmar åt gången och avlämningsprocedurerna blev mindre krävande för alla parter.

Höstterminen började och det gjorde även Magda. Hon är i värsta trotsåldern så mamman och jag förstod att detta kraftpaket till barn skulle kräva en hel del.

Eftersom hon hade många syskon, fann hon sig snabbt till rätta i gruppen och trotset levde hon än så länge ut på hemmaplan.

Efter några veckor hade hon dock blivit så "varm i kläderna" på lekskolan att smärre utbrott började visa sig.

En kall eftermiddag i slutet på november kom mormor för att hämta systrarna. Det gjorde hon ofta och systrarna var alltid glada när hon kom för att hämta dem. Men denna gång blev det inte så.

- Mamma ska komma! Jag vill att mamma ska hämta mig! vrålade Magda

Vi kan inte se världen

Brigitte Deck

Första världskongressen för människor med funktionsnedsättningar I Jekaterinburg 7 - 10 september 2017

"Vi kan inte se världen - men vi kan få världen att se oss!"

Dessa ord yttrades av en blind kvinna, en danslärare från Nepal, under ett panel-samtal på 1:a världskongressen för människor med särskilda behov och förmågor. Kongressen ägde rum 7 - 10 september 2017 i den ryska universitetsstaden Jekaterinburg, i Sverdlovskregionen, dvs. vid Uralbergen på gränsen mellan den europeiska och den asiatiska delen av Ryssland. Regionen är ungefär hälften så stor som Tyskland, har 4,3 miljoner invånare och ett eget regionalt styre, "Duma" med en i Moskva utnämnd guvernör. Det var bland andra han som talade vid den festliga öppningsceremonin. Kongressen som hade förberetts i ett antal år kom till stånd genom ett samarbete mellan civila samhället och statliga organ: Thomas Kraus, initiativtagare från organisationen "In der Begegnung leben" Berlin, Vera Simakova med Blagoe Delo socialterapeutisk verksamhet i Verchnjevinski, Petter Holm (Nordiska Förbundet för Läkepedagogik och Socialterapi), blindorganisationen White Cane (RU) i samarbete med guvernören och socialministern från Sverdlovskregionen.

Det kom mer än 700 deltagare från 28 olika länder världen över. Gruppen från Nya Zeeland hade rest längst och fick en extra applåd. Norge, Finland och Danmark var på plats, tyvärr saknades Sverige!* Till öppningsceremonin i stora sportpalatset kom det ca 1300 besökare, det var en festlig tillställning med många fantastiska konstnärliga bidrag samt professionell rysk dans och allsång.

Den som trodde att stämningen skulle vara dämpad och problemfylld med tanke på så många människor med alla tänkbara olika slags funktionsnedsättningar kunde inte haft mera fel. Från första stund fylldes denna jättebyggnad med en enorm potential av glädje, kreativitet och socialt engagemang. Redan vid invigningsceremonin fick vi se prov på fantastiska prestationer där deltagarna överträffade sig själva. De

tog sig i rullstol och med proteser upp på scen för att sedan visa akrobatik och dans i världsklass. Varje morgon presenterade sig olika grupper genom konstnärliga framföranden som musik, dans, bild, sång, skådespel m.m.

Under panelsamtalen var det inte tal om vad samhället kan göra för människor med funktionsnedsättningar utan tvärtom, vad de kan tillföra samhället.

"Vi behöver kämpa med våra svårigheter och utvecklar därför förmågor som vi kan ge till samhället", "Vi måste också hjälpa, kan inte bara förvänta oss hjälp", "Det är vi som måste börja så att samhället kan förändras", "du är själv ansvarig för din lycka", "vår väg hör till oss", "jag har inga ben men kan stå upprätt för mina värderingar och rättigheter".

Det blev än mer synligt att alla människor bär medansvar hur samhället utvecklas och att var och en kan bidra med sin speciella förmåga.

Efter dessa morgonpresentationer och kaffepaus var det dags att bege sig till en av de 43 olika workshops som delvis var inhysta i sportpalatset men även på andra platser i närheten. Ett trettiotal stora bus-sar stod beredda med transporter samt otaliga volontärer, poliser m.m. Det fanns workshops i musik, dans, sport, film, konsthantverk samt studie- och samtalsgrupper av olika slag. Workshopsledarna kom från världens alla hörn. Kongressen var trespråkig: ryska, engelska och tyska.

Måltiderna, lunch och middag, serverades i två stora fina matsalar i grannbyggnaden "Kosmos". På eftermiddagarna var det dags för 15 olika guidade exkursioner i staden, museer, kyrkor, historiska platser m.m. På kvällarna genomfördes olika kulturella program. En av höjdpunkterna var besöket i Filharmonin med stadens filharmoniska orkester. Det fanns inga hissar i byggnaden men en hel skara med unga, starka män stod på rad, beredda att bära alla besökare i rullstol uppför de två trap-porna! Det var en upplevelse att vart man än kom se alla dessa hjälpande händer! Det var tack vare alla dessa organisatörer, volontärer, workshopsledare, översättare, tekniker m.m. som det gick att genomföra detta gigantiska äventyr utan några nämnvärda incidenter. Kongressen blev mycket positivt uppmärksam i rysk media, tv och tidningar följde med på alla tillställningar.

Kongressen avslutades med en äkta rysk bal i stor stil i konserthallen på "Kosmos". Stadens teatrar hade lånat ut balkläder för öppningsdefilén och en dress-code hade skickats ut till alla deltagare flera veckor i förväg. Med alla volontärer, delegater och organisatörer var det över 1000 människor

om och om igen. Mormor försökte klä på henne men hon skrek och sparkade och slet av sig det mormor hade fått på henne. Jag försökte ingripa men Magda var inte kontaktbar. - Mamma brukar bara slänga henne i hennes barnsäng när hon håller på så där, upplyste Marina oss. (Nog inte den bästa lösningen, tänkte jag).

Vid det här laget hade Magda fått av sig alla kläder, stod där naken och vrålade sitt - mamma ska komma!

Den märkbar irriterade mormodern hade försvunnit upp till köket och kom efter en stund tillbaka med en plastkasse och en filt över armen. Jag har beställt en taxi sa mormor och stoppade ner Magdas kläder i plastkassen. - Magda! du ska få åka taxibil sa jag glatt. Magda lugnade sig något och jag virade in henne i filten och bar ut henne till taxin. Hennes skrik hade nu övergått till ett snyftande - maaamma skaaa häääämta miiiig. Trotsanfallet höll på att ebba ut. - Är barnet allvarligt sjuk? - frågade taxichauffören.

- Nej bara jobbig - sa mormor.

När nakna Magda kom in genom dörren därhemma sa hon stolt till sin mamma att hon hade åkt taxibil. Av trotsanfallet fanns utom den nakna kroppen inte ett spår.

Ca 6 år senare fick Louise ett brev till sin födelsedag. I brevet diktade Magda - som då gick i andra klass - följande, som Louise tycker kunde vara en lämplig julklang i Forum:

Till Louise

Ljuset brinner med låga klar

Brinner i mörka natten

Ljuset värme och klarhet bär i mörka natten

Ljuset väntar där

Lars Fredlund

*1937 03 21 - †2017 11 09

Vid 1960-talets slut, då Lars gick sin utbildning till arkitekt på KTH Stockholm, hade Lars redan själv genomlevt och skådat forskningsvärlden i sin fars fotspår. Lars, tillsammans med studentkamrater i arkitekturutbildningen, nöjer sig föga med den då dogmatiska utbildningen och med sina studiekamrater startar de mer eller mindre ett eget "fakultet". Det visar styrka; Lars är något äldre än studiekamraterna och egna erfarenheter möter längtan efter annan kunskap om vad världen behöver!

Under arkitektutbildningen möter Lars det som sker i Järna genom Abbi Asmusen, Arne Klingborg m fl och han slår sig mer eller mindre ner i Ytterjärna under 1970-talet. Blir den person som centralt deltar i dammarnas förverkligande, arkitekturkonferenser genomförs och han möter där sin partner vid familjebildningen; Kerstin. Det är då jag möter Lars för första gången! En stilig vitklädd man som vandrar vid dammarna, kunskapsugun och kunskapspridare, samtal uppstår mellan oss.

Genom sin familj, och med flera, flyttar Lars till Arby söder om Kalmar under 1980-talet. Vi träffas igen, med Cecilia på axlarna vandrande i slättlandskapet fortsätter samtalen och mötena och Lars delger sina tankar kring jordbruk, fruktplanteringsprojekt, den biodynamiska gården i Arbys uppbyggnad, utbildning, utställningar; allt ställs ut i samhällsbygget lokalt och nationellt. Ett stort projekt föds med odling, bageri, utbildning mm som idag växer vidare i alla sina väsentligheter.

Samtalen intensifieras; vår arkitekturgrupp bildas tillsammans med Lars Krantz, Lars Danielsson, Tomas Broman, Roland Persson, Karin Linden m fl som träffas under många år med utgångspunkt i det levande formspråket i arkitekturen. Gruppen blir bland annat genom Varendshus i Växjö inbjuden att lämna förslag på de första urbana höga trähusen i Sverige, som genom Södra skulle uppföras. Gruppen vidgades och Abbi, Lars Johansson, Gunilla Lundahl, Hans Angel m fl ansluter sig. Och en filial till Abbis kontor öppnas i biblioteket i Ytterjärna! Gruppen lever under former där möten genomförs på en rad platser i Sverige som är anslutna till gruppens medlemmar. Jag möter första gången vikten av kontinuitet och rytm och dess kvaliteter i det

som valsade runt i de mest fantastiska långklänningar, kostymer och folkdräkter. Det dansades polka, mazurka, polonäs m.m. till den ståtliga liveorkestrernas toner. Senare gällde det att försöka få en skytt av och komma åt den enorma världskongressstårtan som rullades fram med sprakande ljus. Mirakulöst nog fanns det plats för allt och alla även för rullstolsdans! Stämningen var på topp och kvällen blev till en oförglömlig upplevelse för deltagarna världen över.

Många nya vänner fann varandra, erfarenheter och kontaktadresser byttes ut. Den tredje regionala ryska kongressen är planerad i september nästa år i Sevastopol.

"Sverdlovskregionen har visat att de kan föra dialog med andra länder kring integration. Vi kan även visa på framsteg men är bara i början av vägen när vi jämför med många europeiska länder, men - vägen vi valde är den rätta." Det var socialministern som yttrade dessa ord under den officiella avslutningen. Till sist tonade den gemensamma sången: We are the world...(av Michael Jackson) i rummet och duvor skickades mot skyn som tecken för fortsatt positivt samarbete mellan människor med särskilda behov och förmågor och deras organisationer i världen, när det gäller att skapa och utveckla ett inkluderande och rättvist samhälle.

"När du känner värme i ditt hjärta då minns du oss" sa en argentinsk vän vid avskedet.

Ja det var mycket värme vi bar med oss hem till alla världens hörn från denna stora manifestation för kreativitet, fred och kärlek.

* Genom ett kontinuerligt samarbete med Sverige sen många år tillbaka har arbetet inom läkepedagogik och socialterapi grundats och utvecklats i Jekaterinburg.

Se Forum för Antroposofi nr 3-2016. "Som himlen på jorden...." en plats i Ural. Brigitte Deck

generella kunskapandet. Lars var motorn i allt detta.

Till detta hade vi under 10 års tid under 90-talet haft ett årligt seminarium med John Wilkes. Delaktigheten var stor när utställningen Miljö som ger liv sätts upp i Växjö. Och Lars fanns där, som språkkamrat när det årliga VäxjöSamtalet genomfördes mellan 2004 - 2014 kring arkitektur och stadsbyggnadsfrågor.

1978 bildas Växjö Waldorfförening och dess förskola startar 1983 och år 2000 startar Högskolan för Antroposofi i Växjö med Lars som klassläsare. Jag har haft, med obeskrivlig glädje, möjligheten att sista fredagen i varje månad hämta Lars vid tågstationen i Växjö inför helgernas klassläsning. Vi har under flertal timmar dessa fredagar träffats för samtal; filosofi, arkitektur, samhälls- och stadsbyggnad, relationsrelaterade spörsmål ... Lars har också sedan flera år varit styrelsemedlem i Stiftelsen Nyponblomman som driver Växjö Waldorfförskola och där berikat verksamheten med fördjupning.

Det är just här jag stannar upp i mina minnen; den ömsesidiga relationen genom de goda samtalen med Lars i en gemensam kontinuitet och rytm. Med Lars i mina dagliga tankar påminns jag kring vetenskapen om lyssnandets och seendets kvaliteter människor emellan.

Hans Andrén
Stakastugan, Ryd/Växjö

FRÅN SEKRETARIATET

Till minne

Medlemmar som rapporterats avlidna sedan förra numret av Forum Antroposofi.

Uwe Lemke, Bromma
* 1930 05 11 † 2017 10 25

Lars Fredlund, Järna
* 1937 03 24 † 2017 11 09

Vi tar gärna emot nekrologer över avlidna medlemmar, och även icke medlemmar som varit aktiva i antroposofiska sammanhang. Skickas till medlemssekretariatet. E-post: kontakt@antroposofi.nu

KONFERENS

Auschwitz i allhelgonahelg!

Mats-Ola Ohlsson

I förra numret av Form fanns en notis om en konferens i Auschwitz som skulle ske i allhelgonahelgen. Jag fick möjlighet att åka dit och mötte ett tjugotal ytterligare deltagare från främst USA, men det var också några deltagare från Europa och ett par riktigt långväga från Australien och Nya Zeeland. Det är andra gången som förlaget "SteinerBooks", USA och "Ita Wegman Institutet, Arlesheim, Schweiz bjöd in till en sådan konferens. I inbjudan stod att "tankarna under de dagarna ska gå till koncentrationslägrens offer och överlevande och även till mänskligheten och ge möjlighet till inre reflektion i tystnad och ett utbyte i lyssnande och samtal". Christoffer Bamford, SteinerBooks, Krzysztof Antonczyk, Auschwitz-museet och Nick Blitz, Camphill, Irland var de som gav bidrag.

Dagarna var verkligen starkt berörande in i existensens djupaste djup. Med Krzysztof Antonczyk som ledsagare och berättare besökte vi Auschwitz och Birkenau. Och allt vad som skett där blev påtagligt närvarande i ett smärtsamt nu. Inte med en historisk distans, utan vi blev mera som mållösa vittnen i ett tidlöst rum.

Christopher Bamford, talade på kvällen efter en hel dag med dessa starka upplevelser. Hans inledningsord var: "Efter allt vi sett, hört och upplevt; vad kan vi säga? Efter de miljoner ord som har skrivits, står vi fortfarande utan ett "varför". "Hier is kein warum" som vaken sa till Primo Levi: "Här finns inget varför". Hur kan man då svara på närvaron av spår av så mycken obegriplighet, lidande, hat och död? Dödens död. Förstörelsen av erfarenheten, av det som gör oss mänskliga. "Efter "Auschwitz", skrev filosofen Arno, betyder att frukta döden mer än döden" – att döden kan vara utan mening. Man känner sig mållös, uttryckslös. Till vem kan man tala när den andre inte längre är? Det finns bara tomhet när tomheten upptar allt. Chock, sorg och ett omöjligt ansvar översköljer (tynger ner) oss. Att helt enkelt säga något känns på något sätt opassande. För några av oss, kan också oroande förnimelser, känslor, minnen stiga upp, för vi är, epigenetiskt, som medvetna männ-

iskor, alla till en viss grad "överlevare", vi lever fortfarande vidare, med sår som vi kanske inte är medvetna om. Och ändå är vi kallade att svara."

Han talade vidare om att komma till att vara "vittnen" och väcka samvetets röst inom sig. Samvetet som inte går att skilja från vår mänskliga värdighet, med Rudolf Steiners ord "den högsta rösten i vårt inre liv". Samvetet tillsammans med vårt jagmedvetande är det som gör oss mänskliga och därför ska vi, menar Rudolf Steiner, "se på samvetet som vår mest heliga egendom, okränkbar för den yttre världen, vars röst möjliggör att vi kan urskilja vår riktning och våra mål. När samvetet talar, får ingen annan röst inkräkta".

Kan vi komma till att gå en väg som kan leda till att utveckla inre, andlig motståndskraft i mötet med de krafter och den taktik som används till att avhumanisera och nedvärdera en verklig mänsklig civilisation/kultur. Att alltid i alla situationer behålla och vara sann inför sin mänsklighet, integritet, värdighet och de högsta värdena i icke-våld. De krafter som visade sig i en grym brutalitet i Auschwitz är fortfarande närvarande i de materialistiska krafterna i vår tid och vi måste utveckla en inre, andlig motståndskraft för att stå emot "den månghövdade hydra-negativiteten". Christopher Bamford sa att en sådan andlig motståndskraft utvecklas ur relationer och ur en öppenhet, inte ur det oppositionella. Det är något som praktiseras i det dagliga, inte något som görs vid särskilda avskilda tillfällen, utan en orientering i livet som vi försöker få att genomtränga allt vad vi tänker och säger, i allt vårt livsverkande.

LÄSARBREV

Vad händer inom sällskapet

Ann-Mari Piret

Vad händer inom antroposofiska sällskapet egentligen?

Under flera års tid har jag iaktagit att det finns krafter inom sällskapet som totalt har glömt bort kärleken, man jobbar på ett ensidigt sätt med det intellektuella, visst behövs det intellektuella också, men tyvärr ensidigheterna syns tydligt och klart lite respekt mot varandra. Läs gärna Steiners föredragshäfte "Kärleken, och

dess betydelse i världen. Tom Mari Steiner uppmanar medlemmarna att sluta bråka internt i boken "Mitt liv" detta är ren och skär skandal, jag kanske får på huvudet efter detta inlägg men det struntar jag fullkomligt i. Jag står för det jag säger och det kan ingen ändra på. Grundövningarna vädjar till tanke, känsla, och vilja. Men istället kommer för det mesta ensidiga funderingar upp, antroposofier kan rent ut sagt vara fanatiker ibland, och rent av elaka. Jag låter kritisk jag vet men detta måste upp och bli till en tankeställare. Vi får inte glöma bort kärleken, ty störst av allt är kärleken. Jag älskar antroposofin antroposoferna kan vi tala tyst om dock inte alla det finns bra folk även där. Med dessa rader avslutar jag detta inlägg. Sällskapet behöver mycket förböner vill jag lova.

Respons

Karen Swartz Larsson
för Forumredaktionen

Jag sitter just nu på en skakig buss och skriver dessa rader. Jag är trött, förkyld och på väg till mitt jobb på en trevlig liten Waldorfskola där jag kommer att träffa 100+ barn som behöver och förtjänar min uppmärksamhet. Vad är bränslen som gör detta möjligt? Kärlek. Jag bråkade med en annan text till Forum igår som hade gjort mina dagar intressantare än jag hade önskat eftersom jag inte kunde komma på ett sätt att formulera mig som riktigt passade. Det var kärlek som gjorde att jag till slut skrev klart. Kärlek till det skrivna ordet, kärlek till antroposofin, men också kärlek till den osynliga läsaren som jag delar någonting med trots alla våra olikheter. När jag ska åka från Solna till Kulturhuset är det inte enbart kaffe som får mig att klara den ofta stressiga resan, särskilt om jag ska hinna komma i tid till ett möte som börjar kl. 09.00. Det är kärlek som gör det. Och jag antar att detsamma gäller åtminstone en del om inte de flesta av de jag träffar senare på plats som också har tagit sig dit på ett eller annat sätt.

Besök så gott som vilken antroposofisk verksamhet som helst. Då och där ser och känner du den omedelbart – kärlek. Den kärlek som uppstår mellan människor som träffas och som delar en upplevelse. Kärlek till jorden och till livet med all dess underliga härligheter och trista svårigheter. Kärlek till de antroposofiska idéer som sådana verksamheter och verksamheter bygger på och som genomsyrar platsen oavsett om de som jobbar där har någonsin läst ett föredrag av Steiner eller

RESESKILDNING

”I Rudolf Steiners fotspår”

Jorun Carlsen

Jorun Carlsen, Tønsberg Norge, reflekterar över årets resa i "Rudolf Steiners fotspår", Wien-Weimar-Berlin 1-8 oktober 2017:

Jeg tror jeg har lært mere om Rudolf Steiner som menneske og hans strevsomme liv på denne reisen, enn hva jeg har lært om hans person gjennom mine 40 års lesning og studering av antroposofi. Jeg tenker med glede på alle små stunder og detaljer av opplevelser jeg hadde gjennom hele uken. For eksempel så har jeg en liten, unnselig kongle (tallkotte) liggende på et lite, blått fat på kjøkkenbenken. Konglen fant jeg mellom kirken og skolen Steiner gikk på i Neudörfel. Jeg tenker på Rudolf Steiner som stilte opp i flosshatt (hög hatt) og bonjour med langt hår på kunsnerkafeen i Wien. Jeg tenker på Rudolf Steiner i vinduet på Russische Hof i Weimar, hvor han satt inntullet i pledd for å holde varmen og jobbet med Goethes verker, mens jeg trodde han hadde fast kontrakt med erkehertuginnen (Sophie som initierat denna Goetheutgåva) og satt oppe på det flotte Goethearkivet som altså ikke var bygget på den tid. Og at han hele tiden slet med å bli anerkjent for det han så som sin oppgave i verden, nærmest å redde menneskeheten fra sin undergang i materialismen, og at det var noen få kvinner som forstod ham til en viss grad. For meg er det interessant å tenke på hvor verden ville vært idag om nok mennesker hadde forstått ham på de forskjellige trinn når han satte sine bøker og ideer ut i livet, særlig det med tregreningen og Mikaelifesten. Men så kan man også spørre seg hvordan det ville ha vært om ikke alle de mennesker som fulgte Steiner og samarbeidet med ham og gjorde sine oppgaver, hvordan ville verden da ha vært uten alle de impulser han satte ut i, eller inn i verden. Ja det er mye å fundere over!

Ytterligere en refleksjon over resan

Erik van Mansvelt

Lennart och Göran Nilo tog med oss, sju personer, på den fjärde resan i Rudolf Ste-

om det finns en bild på honom på väggen. Vad gäller det rent praktiska – Sällskapet som en konkret organisation som består av en styrelse och ett antal medlemmar – är det inte pengar som får allt att gå runt. Det är kärlek och många timmars frivilliga arbete och alla möjliga sorts insatser. Vissa av dessa är uppmärksammade och vissa lever ett tystare liv men alla är ytterst nödvändiga.

Finns det problem inbakade i den antroposofiska rörelsen? Jodå. Är antroposofier alltid snälla och omtänksamma? Knapast. Det finns en lång och slingrande rad av berättelser som härstammar från människor som har upplevt att de inte blev sedda eller lyssnade på. Och sådana uttalande måste naturligtvis tas på allvar. Man kan (och bör) till och med fråga sig själv: var jag faktiskt närvarande på ett genuint sätt när vem-det-nu-handlar-om berättade om vad-det-handlar-om eller väntade jag bara på min tur att prata? Visade jag min uppskattning för vad andra har kommit med eller längtade jag bara efter att få höra lovord om mitt bidrag? Har vi träffats som människor och haft ett möte på riktigt eller sitter vi bara en för sig och jobbar med någonting som vi lika väl kunde jobba med hemma i varsin kammare?

Jag skulle vilja påstå att det, trots allt, finns gott om kärlek bland antroposofier och inom den antroposofiska rörelsen, men man måste ibland leta efter den på ett annat sätt nuförtiden. Mycket av det arbete som drivs inom nätverket drivs numera på vad som kunde kallas ett osynligt sätt. När jag skickar den här texten till redaktionen, till exempel, är det en handling som sker utan att jag träffar en enda människa. Men texten skickas med kärlek och tas emot med kärlek, och min ibland märkliga svenska putsas av folk som gör jobbet utan betalt. Kurser och seminarier av olika slag hölls grattis. Otaliga människor ställer upp gång på gång på gång för att dela sina kunskaper utan att få ett enda öre. Faktumet att Sällskapet har funnits så länge är ett vittnesmål som tyder på att det finns och har funnits otroligt mycket kärlek inblandad. Och jag skickar kärlek till er som läser dessa ord och jag är väl medveten om att den uppmärksamhet ni skänker mig under tiden ni gör det är i sig en kärlekshandling oavsett om ni håller med det jag försöker förmedla här eller inte.

riners fotspår 1-8 oktober 2017 till Wien, Weimar och Berlin. Vid tillbakablicken och utvärderingen dagen innan hemfärden fick vi frågan: Hur har ditt förhållande till Rudolf Steiner ändrat sig under resan? Och för samtliga var svaret: stort, intensivt och djupgående. För mig uppenbarade sig bakom personligheten Rudolf Steiner genom alla biografiska detaljer, platser där han bodde och arbetade, breven som han skrev, under de många ingående och respektfulla presentationer som Lennart och Göran genomförde, i allt detta uppenbarade sig den andliga individualiteten på ett sätt, så intensivt och överväldigande, som jag aldrig har upplevt förut i studier av hans verk, på skolningsvägen eller vid besök i Goetheanum. En resa i Rudolf Steiners fotspår, ett växande fenomen.

STUDIUM

”Brev till medlemmarna” 1976–1987

Rebekka Bergman

**Rut Nilsson (20 dec 1894 – 4 juni 1981).
Är hon aktuell idag?**

I förra numret uppmärksammades att det är 30 år sedan medlemstidningen Brev till medlemmarna upphörde, för att ersättas av Medlemsbladet och senare Forum för Antroposofi, var och en med sin egen karaktär.

Brev till medlemmarna kom till på Rut Nilssons initiativ för att fylla tomrummet efter Antropos (först under lång tid i Hans Mändls regi och sedan med Ingrid Sahlberg som huvudredaktör).

Rut ville höja medvetenheten i det mellanmänskliga och den prägeln som hon ville ge Brev till medlemmarna var just brev, till och från medlemmar. Redan omslaget, gestaltat av Auvikki Mikkola, förmedlar rörelse och riktningar.

Efter en lång lärargärning i Vimmerby, där hon också tog emot skolflickor för inackordering, flyttade Rut till Björka utanför Motala. Hon var redan aktivt delaktig i de återkommande sommarkonferenserna i Järna, med allt från organisation till mat-

Ett nytt samvete

Barbro Aquilon

Denna artikel kom inte med i sin helhet i förra numret av tidningen. Därför kommer den här igen. Red.

I går kväll gick min svärmor över tröskeln. Det var inte oväntat. Hon hade redan ganska länge varit på väg, inte riktigt närvarande i det här livet den sista tiden. Och ändå...!

Döden är ju alltid, från den yttre sidan, så smärtsam, så obönhörlig.

Något lite av, kanske inte samma men en aning besläktad känsla, kan komma över oss nu i höstens tid. Allt detta vi fått ta till oss genom att naturen återigen slösat sina underverk över oss, från tidig vår ända till nu, det håller på att lämna oss och dö bort. Och liksom inför en människa, som lämnar oss: Hur tog vi tillvara på alla möjligheter? Vad gjorde vi med den här sommaren, som vi längtat så länge efter och hoppats på?

Att lejonets stjärnbild liksom står i själva porten till Mikael's tid kan först förvåna en. I Rudolf Steiners stora ljuderytmi-kurs, sommaren 1924, låter han i tionde föredraget eurytmister från scenen visa bestämda gester, som han sedan ger en förtätad karakteristik av i några få ord. När rörelsen på bilden (se mittuppslaget) visas säger han: "Det är den flammande entusiasmen." Gesten är ett uttryck för lejonets stjärnbild. Så lägger han till något helt oväntat, bara som en parentes: "... flammande entusiasm - som man ju saknar så mycket i vårt Sällskap men nu visas den åtminstone här..." Man står plötsligt för ett ögonblick inför en stor smärta, gränsande till uppgivenhet! Rudolf Steiner hade alltså förväntat sig så ofantligt mycket mer gensvar från dem han hade omkring sig då... Gäller detta kanske också i dag, för oss? Här följer ännu ett citat, nära besläktat med det i juninumret av Forum ur "Kosmische und menschliche Metamorphose" De här ger en annan aspekt på samma tema. Ord man kan känna både den djupa vördnad och "flammande entusiasm" inför!

Ur "Från Jesus till Kristus," 7 oktober 1911, Karlsruhe, GA131:

"Under loppet av vår tid - och det är det betydelsefulla - övergår detta ämbete (Ämbetet att

lagning och att själv hålla föreläsningar.

Det var Rut som, i sökandet efter lokaler för undervisning i antroposofi, uppmärksammade att Bruno Liljefors' ateljé och tillhörande parkområde skulle säljas - det som blev Rudolf Steinerseminariet.

Innan hon själv flyttade till Järna och det egenritade Almandinen, startade hon i slutet av 1950-talet Björkagruppen, som samlade deltagare från Mellansverige. Sammankomsterna kännetecknades av ett genomarbetat upplägg - alla själs- och väsensled skulle tilltalas. Om möjligt inleddes gruppens möten med levande musik. Ruts syster Valborg (Bojan) stod för förplägnad åt de inte sällan långtifrån tillresta gästerna.

Ruts egna bidrag, ofta som inledning till kommande studieavsnitt, utmärktes av gedigen kunskap, bildrik framställning och fångslande inlevelse. Textavsnitt att förbereda till gången därpå var inte alltför omfattande, de skulle vara möjliga att verkligen bearbeta.

(Idag träffas Björkagruppen i Katrineholm och deltagarna är inte alltför långväga.)

Uppmaningarna här i Forum på senare tid till medlemmar och grupper att meddela sig med varandra, berätta om vad som är aktuellt just nu, påminde mig om samtalen med Rut och Erik Olof Holmberg inför utgivningen av Brev till medlemmarna. Jag uppfattade alltså att den centrala intentionen var att vårda den sociala samhörigheten i vidare bemärkelse. Redan då såg jag för mig bilden av Akka - i Selma Lagerlöfs berättelse om Nils Holgersson - och alla vildgässen. Medan de flög, burna av såväl flockens form, som av den gemensamma strävan framåt, ropade de till varandra "Var är du? Här är jag!" "Var är du? Här är jag!"

efter döden visa människan hennes karmiska konto) till Kristus Jesus. Människan kommer allt mer och mer att möta Kristus Jesus som sin karmiske domare. Det är den översinnliga tilldragelsen. Alldeles som tilldragelsen i Palestina utspelade sig på det fysiska planet i början av vår tidräkning, sker i vår tidsålder i den närmast högre världen övergången av karmas domarämbete till Kristus Jesus. Och detta faktum inverkar i den fysiska världen så att människan i allt hon gör kommer att ha en känsla av att utföra något, som hon är skyldig Kristus räknas för. Denna känsla, som numera uppträder alldeles naturligt, i loppet av mänsklighetsutvecklingen, kommer att förvandlas så, att den genomsyrar själen med ett ljus som efter hand skall utgå från människan själv och belysa Kristusgestalten i den eteriska världen. Ju mer denna känsla utvecklas - den kommer att få en ännu större betydelse än det abstrakta "samvetet" - desto mer kommer under de närmaste århundradena Kristi etergestalt att bli synlig."*

*Ur sammanhanget och genom andra föredrag förstår man att Steiner inte menar "domare" i den vanliga betydelsen.

MEDLEMSGRUPPER

Vad händer i grupperna?

Nedan samlar vi notiser om vad som äger rum i olika grupper. Redaktionen tar tacksamt emot fler rapporter och notiser från gruppernas "vardag". Om ni vill dela med er av ett litteraturtips, en gemensam aha-upplevelse, ett nytt grepp för arbetet etc. - tveka inte att skicka in det till kontakt@antroposofi.nu.

Se hela gruppförteckningen på sid 38.

MEDLEMSGRUPP

Besök i en antroposofisk grupp

Botvid Aquilon

Grundstensgruppen

I kväll samlas gruppen hemma hos Katarina Hausmann som är sammankallande. Vi bjuds på en härlig soppa runt det stora matsalsbordet. Arbetet börjar sedan med att vi läser dagens rytm ur Grundstenen tillsammans med Rudolf Steiners kommentarer. Efter det samtalar vi kring olika teman ur *Världshistorien i antroposofisk belysning*, den föredragsserie som Steiner höll under Julmötet. Den inledande rytmen får också avsluta mötet och dessa ord blir på det sättet en värdig klangbotten för kvällen.

Den grupp jag kommit till är Grundstensgruppen i Järna. Det finns faktiskt två grupper med detta namn på ungefär samma ort. Den andra, som bl a Hans Westerdahl är ansvarig för, får jag förhoppningsvis återkomma till i ett annat nummer. Arbetet i den grupp det nu gäller har sedan många år som tema att på olika sätt fördjupa förhållandet till Grundstensmeditationen och dess "rytm". Den tog sin början under ett möte kring Grundstensmeditationen med Sergei Prokofieff i Järna år 2000 och arbetet har pågått sedan dess. Man ses en gång i månaden, alltid på den veckodag då den aktuella rytmen är given.

Vad jag tycker är extra spännande med Grundstensgruppen är just att man har ett tydligt och avgränsat mål med arbetet. Fokus är att ett sökande efter Grundstenens väsen, på skiftande sätt och med olika medel men ytterst alltid med detta som drivkraft. Man kan känna att det gruppen gör säkert är något som kan ge stöd och kraft i det egna livet, det finns en bärande substans. Det får jag också bekräftat från flera deltagare. Kan denna kraft hänga samman med att de faktiskt försöker närma sig det som är Antroposofiska Sällskapets andliga *Grundsten*, den mark vi har att stå på?

I början handlade grupparbetet mycket om att dela upplevelser och erfarenheter från det individuella arbetet med grundstenstexten. Utgångspunkten var mer eller mindre uttalat att deltagarna förband sig till ett inre arbete med meditationen. Sedan har gruppens medlemmar under

åren närmat sig Grundstensorden på en mängd olika sätt. De har gjort det genom studier, teckning och arbete med planet-sigillen i relation till julmötets rytmer. De har genomfört biografiarbete och arbetat med eurytmi – t ex arbetat med Rudolf Steiners förtakt till meditationens eurytmiska form. För varje år har de tagit ett nytt grepp: Hur arbetar vi detta år?

Det är alltså en grupp som bestämt sig för att jämna mellanrum växlar arbetsätt och metod. Eller, annorlunda uttryckt, en grupp som försöker leva sig in i Grundstenens väsen från många olika håll. Arbetet är som ett slags lyssnande, säger Marie Haglund som har varit med i gruppen många år. Det påminner mig om den trefaldiga uppmaningen i Grundstensmeditationen: "Människor må det höra!".

Gruppen har också bearbetat olika böcker som berör temat, t ex av Rudolf Grosse och Willem Zeylmans van Emmichoven. Vid besöket har de alltså återigen *Världshistorien i Antroposofisk belysning* som tema. Men det är uttalat att det inte är en läsegrupp utan en "social grupp", berättar Marie Haglund.

Det känns väldigt positivt att få uppleva detta arbete och jag börjar fantisera om hur det skulle vara om det på olika håll fanns grupper som sysselsatte sig med Grundstenen på detta sätt. Små studie- och meditationsgrupper med syfte att i hjärtat lägga denna grund och göra den allt starkare. Det är ju detta som är jordmånen för allt som vill växa på antroposofins träd!

Fotnot: För den som kanske inte känner till Grundstensspråket kan i korthet sägas att den är en meditation som Rudolf Steiner gav vid nygrundandet av Antroposofiska Sällskapet 1923.

BOKUTGIVNING

Rudolf Steiners samlade verk

För Stockholmskretsen av Antroposofiska sällskapet
Eva Roll och Gerhard Böhme

I norska Antroposofiska sällskapets tidskrift "Antroposofi i Norge" fanns en artikel av Cato Schiøtz om planeringen för den fortsatta utgivningen av Rudolf Steiner Gesamtausgabe. Man vill göra en satsning och kunna ge ut återstoden av GA till 2025 och för att det ska bli möjligt behöver man 7 miljoner schweizerfranc, så man gör ett uppdrag att man kan hjälpa till så detta kan förverkligas genom en penninggåva.

I Stockholmskretsen av Antroposofiska sällskapet tyckte vi det var ett lovvärt ändamål och har därför sänt en gåva till Rudolf Steiner Nachlassverwaltung i Schweiz.

Nu föreslår vi alla som har möjlighet att också hjälpa till. På så sätt kan vi bidra till att - som man skriver i artikeln - GA-utgivningen, som började 100 år efter Rudolf Steiners födelse, skulle kunna fullbordas 100 år efter det att han lämnade jordelivet!

Adressuppgifter:
Rudolf Steiner Nachlassverwaltung,
Rudolf Steiner Archiv
Rütliweg 15
Postfach 348
CH - 4143 Dornach
Tel: +41 61 706 82 10
E-post: archiv@rudolf-steiner.com
Hemsida: www.rudolf-steiner.com

Bankkonto uppgifter:
Raiffeisenbank 4144 Arlesheim
IBAN: CH44 8077 6000 0012 9062 4
BIC: RAIFCH22

Se även artikeln av Cato Schiøtz som publiceras på hemsidan:
antroposofi.nu/forum

TILL MEDLEMMARNA

Hälsan tiger still

Kära medlemmar

Det är roligt att kunna rapportera att vi i styrelsen inte kommer att höra av oss i år med en bön om bidrag.

Våra nya ambitioner att vi inte skall ge ut pengar som vi inte har kanske låter lite naiva men det känns extra roligt att berätta om en ekonomi i balans.

Detta är möjligt tack vare era insatser med att betala medlemsbidragen, men vi hoppas att våra nya bokföringsrutiner skall underlätta att kunna följa upp hur bidragen betalas. Det är fortfarande långt kvar till att uppnå vår ambitionsnivå med 1 200 kr/år (dvs 100 kr/mån) i bidrag från varje medlem. Just nu ligger vi på ett genomsnitt av 633 kr/medlem.

Den andra betydelsefulla förändringen är att verksamhetsbidragen åter har kommit igång. Jag har mött mycket positivitet vid mina kontakter med de olika verksamheterna och en glädje över att "höra av Sällskapet". Intresset för vad verksamheterna har för frågeställningar i sina bemödanden att hålla igång det antroposofiska engagemanget har också varit en viktig återkoppling för oss i styrelsen. Det märks en väldigt stor skillnad mellan de olika verksamheterna beroende på storlek, ålder, geografisk läge mm.

I år kommer bidragen huvudsakligen från de läkepedagogiska och socialterapeutiska verksamheterna.

En fråga som hamnar i fokus i kontakten med dessa verksamheter har varit vilket språkbruk vi använder i våra kontakter med omvärlden.

Vad kan man säga?

Vilka begrepp använder vi?

Kan vi prata om reinkarnation, Kristus-impuls, väsensled, planetillstånd eller bör vi använda andra begrepp och i så fall vilka?

Jag vore tacksam för synpunkter från er i dessa frågor. erland@antroposofi.nu

En annan viktig del av vårt arbete präglas av min bedömning att det just nu råder en öppen stämning kring att hitta former för samverkan. Jag känner att det är som ett

öppet fönster där många goda viljor samverkar.

Detta är det mest inspirerande i arbetet och oerhört motiverande för att kunna öka ansträngningarna ännu mer.

Redan det faktum, att vi har 1 500 människor som bestämt sig för att de vill stödja utvecklingen av antroposofi, är enligt min mening en stor outnyttjad resurs. Tänk om det gick att förstärka denna vilja ännu mer!

Av dessa 1 500 finns det redan 600 människor som tagit ett aktivt steg till att vilja vara representanter för antroposofi i världen. De har blivit medlemmar i Fria Högskolan för Antroposofi. Är inte det fantastiskt?

Vi arbetar mycket inom Högskolan för Antroposofi med hur sektionernas samarbete skall se ut och hur deras kopplingar till Sällskapet och dess styrelse kan vara, men det får bli ett tema för framtida rapporter.

Hälsar er ordförande

Erland Kornfeld

PROTOKOLL

Höstmötes- protokoll

Protokoll ifrån höstmötet som hölls den 11 november 2017 i Järna

20 medlemmar deltog enligt deltagarlista.

1. Erland Kornfeld hälsade alla välkomna och öppnade höstmötet.

2. Till mötesordförande valdes Pär Granstedt, till sekreterare Joel Hallklint, till justerare och tillika rösträknare Isa-Lilja Tibbling och Jürgen Vater.

3. Det konstaterades att mötet blivit stad-geenligt utlyst.

4. Röstlängd upprättas vid behov.

5. En närvarolista skickades runt.

6. Förslag till verksamhetsplan för 2018 föredrogs av Erland Kornfeld (bilaga) Mötet beslutade anta verksamhetsplanen enligt förslag.

7. Budgetförslag för 2018 föredrogs av Erland Kornfeld (bilaga). Mötet beslutade anta budgeten enligt förslag.

8. Medlemsavgift för 2018. Föreslaget var en oförändrad avgift (Ordinarie 1200:-, studerande 300:-). Mötet beslutade enligt förslag.

9. Inga motioner hade inkommit.

10. Det beslutades att nästa årsmöte skall hållas 14 april och att motioner skall vara styrelsen tillhanda senast den 1 mars.

11. Övriga frågor

Här följde ett medlemssamtal om sällskaps olika aktiviteter och något från styrelsens arbete.

12. Mötesordförande förklarade höstmötet avslutat och tackade de närvarande för deltagandet.

Mötessekreterare: Joel Hallklint

Justerare: Isa-Lilja Tibbling och Jürgen Vater

Kalendarium för Fria Högskolan för Antroposofi

Bildsektionen

Möten på Prisma arkitektkontor i Järna kl. 19.00. Med undantag för 28/1.

28 januari

Konstnärer inom Bildsektionen presenterar sitt arbete i Högskolekretsen. Mötet är öppet för alla intresserade. OBS! Högskolekretsen är i Kulturhuset i Ytterjärna, söndag den 28. januari kl. 14.00-17.30.

20 februari

Bo Eriksson: Att öva färgförmålsen. Förberedelse för arbetet med Rudolf Steiners naturstämningar.

20 mars

Ulf Wagner: Vägar in i det abstrakta måleriet.

17 april

Pehr Sällström: Konstskapande ur dialog med tingen. Om Martin Bubers konstsyn.

Läkepedagogiska och medicinska arbetsfältet

1 februari

Nästa möte för högskolemedlemmar tillhörande det läkepedagogiska och medicinska arbetsfältet 1 februari 2018 kl 18.30 i Vidarsalen. Program kommer senare.

Läs mer om

Fria Högskolan för Antroposofi och dess sektioner på hemsidan antroposofi.nu/hogskolan

Den som är medlem i Antroposofiska Sällskapet och önskar bli medlem även i Fria Högskolan för Antroposofi kan vända sig till sekretariatet.

Högskolekretsen våren 2018

Söndag 28 januari, kl 14-17.30
Söndag 22 april, kl 14-17.30
Söndag 23 september, kl 14-17.30
Söndag 25 november, kl 14-17.30
Lokal: Kulturhuset i Ytterjärna
Högskolemedlem som önskar delta i Högskolekretsen kan anmäla det till Anna Hallström, Mats-Ola Ohlsson eller Dick Tibbling

Högskolearbetet med klass- timmarna våren 2018

Dormsjö

Söndagarna kl 10-12 den 4/2, 8/4 och 3/6
Klassansvariga: Martin Hausner och Malte Nordling. Lokal: Snödroppen.

Göteborg

27 januari 15e klasstimmen.
24 februari 15e klasstimmen.
24 mars 15e klasstimmen.
21 april 16e klasstimmen.
26 maj 16e klasstimmen.
Lördagar kl. 10 - 12
Plats: Waldorfförskolan Solgläntan.
Uddeholmsgatan 5, Göteborg.
Klassansvariga: Alexandra Ivan, Vendela Klose och Inger Wennerblom

Järna

Lördag den 13 januari
9.30-10.30 Meditationsövning och samtal kring den fjärde klasstimmen
11.00-12.00 Fjärde klasstimmen, fritt hållen. Inger Hedelin
Lördag den 17 februari
9.30-10.30 Meditationsövning och samtal kring den femte klasstimmen
11.00-12.00 Femte klasstimmen, fritt hållen. Anna Hallström
Lördag den 7 april
9.30-10.30 Meditationsövning och samtal kring den sjätte klasstimmen
11.00-12.00 Sjätte klasstimmen, fritt hållen. Anna Hallström

Kalmar

Under vt 2018 kommer vi i Kalmar att arbeta med den fjärde klasstimmen (samtal, eurytmi och talgestaltungsövningar).
Lördagen den 10 februari kl 9.00-11.45
Lördagen den 17 mars, kl 9.00-11.45
Lördagen den 14 april, kl 9.00-11.45
Lokal: Kemisalén på Solmarka gård
Klassansvarig: Hans Johannesson

Norrköping

7 Jan. 10.00. 19:e klasstimmen.
4 Febr 10.00. Bearb. av 19:e klasstimmen.
4 Mars 10.00. 1:a rep.timmen.
8 April. 10.00. Bearb. av 1:a rep.timmern.
6 Maj. 10.00. 2:a rep. Timmen.
Klassansvariga: Elisabet Löve, Birgitta Johansson

Stockholm

Onsdag 10 januari kl 19:00 9:e klasstimmen fördjupningsstudium
Onsdag 24 januari kl 19:00 9:e klasstimmen fritt hållen
Onsdag 7 februari kl 19:00 10:e klasstimmen fördjupningsstudium
Onsdag 21 februari kl 19:00 10:e klasstimmen fritt hållen
Onsdag 7 mars kl 19:00 11:e klasstimmen fördjupningsstudium
Onsdag 21 mars kl 19:00 11:e klasstimmen fritt hållen
Onsdag 18 april kl 19:00 12:e klasstimmen fördjupningsstudium
Onsdag 2 maj kl 19:00 12:e klasstimmen fritt hållen
Onsdag 16 maj kl 19:00 13:e klasstimmen fördjupningsstudium
Onsdag 30 maj kl 19:00 13:e klasstimmen fritt hållen
Lokal: Hagagatan 14, Stockholm.
Klassansvariga i Stockholm: Thomas Andersson, Per-Erik Jonsson, Göran Nilo

Baskemölla

4 februari, 8 april och 3 juni.
Klassansvarig: Hester Renouf.

Umeå

Observera gärna vilka klasstimmar som gäller eftersom ordningen måste ändras på grund av sjukdom.
14 jan: 14 kl t, 18 feb: 15 kl t, 18 mars: 16 kl t
15 april: 17 kl t
Klasstimmar hålls kl 09.30 i Salen på Mariagården, Kassjö.
Klassansvariga: Ursula Flatters och Janecke Wyller

Växjö

Lördag 27 januari kl 9.00 5:e klasstimmen
Lördag 24 mars kl 9.00 6:e klasstimmen
Lördag 26 maj kl 9.00 7:e klasstimmen
Klassansvariga Karin Andren och Annica Johansson

Örebro

28 januari, 25 mars och 27 maj.
Klassansvarig: Hester Renouf.

Kalendarium för Antroposofiska Sällskapet i Sverige

Titta gärna in i kalendariet på vår hemsida - där kan finnas annonser för nya händelser och möten!
antroposofi.nu/kalender

Anmälningar till sällskapets aktiviteter görs, om inget annat nämnts, till sekretariatet på: 08-554 302 20 eller kontakt@antroposofi.nu

6 januari

Antroposofiska Sällskapets Vintermöte Tema: Samverkan

Leonardo da Vincis bild Nattvarlden.
10-15 på Waldorflärlärhögskolan, Bromma.
Deltagandet är kostnadsfritt.
Detaljerat program skickas ut efter jul.

25-26 januari

Svenskt Waldorflärlärmöte
Kulturhuset och Örljanskolan i Ytterjärna

23-24 februari

Evolutionen och tidens gåta

Kortkonferens nr 3 (av 6), Kulturhuset i Ytterjärna

Vi har nu kommit fram till den tredje av våra sex kortkonferenser, där vi på olika sätt arbetar med en förståelse av jagets utveckling och uppgifter. Vi började med de två språken vi måste lära oss, naturvetenskapens och Mikael's språk. Därefter har vi sett på vad det levande i naturen lär oss om att inte glömma betraktarens roll för varje fenomen vi iakttar. Vi kommer nu till det fysiska uttrycket för människans utveckling på jorden. 18 - 19 maj går vi sedan vidare med observatörens roll i det fysiska, ut ur erfarenheter från kvantfysiken, med Johannes Köhl, ledare för den naturvetenskapliga sektionen vid Goetheanum.

I ett föredrag den 4.11.1910 beskriver Rudolf Steiner hur vårt medvetande konstitueras av det han kallar "tidens dubbelström" - en eterisk ström från det förflutna mot framtiden, och en astral ström från

framtiden mot det förgångna. Samtidigt skisserar han också två impulser, som så att säga verkar in lodrätt på denna tidens dubbelström: Nedifrån (från den fysiska världen) sinnesintrycken och ovanifrån (från det andliga) jagets impuls. Tillsammans får vi bilden av ett tidskor, och kan nu se hur vårt medvetande - sett ur detta perspektiv - formas av fyra impulser, relaterat till tidens fyra aspekter: Förflutet, framtid, nutid, och det eviga eller tidlösa.

Det skulle gå över 100 år före någon såg en relevans mellan denna tematik och evolutionen. Men 2012 utgav Christoph Hueck - nu professor i biologi - boken Evolution im Doppelstrom der Zeit, där han visar hur också evolutionen konstitueras utifrån fyra impulser, som verkar från det förflutna och framtiden, från den aktuella nutiden, och från det tidlösa. Genom att ta utgångspunkten i tidskorset kan man teckna en mer helhetlig bild av evolutionens källor. I detta ljus måste den evolutionlära Charles Darwin gav upphov till uppfattas som ofullständig, snarare än som felaktig, genom att Darwin bara hade blick för två av tidens fyra aspekter.

Biologen och filosofen Trond Skaftnesmo utgav i 2017 boken Evolusjonens kilder, där han behandlar denna tematik, genom att han följer de spår Steiner og Hueck (och många med dem) har gått. När vi behandlar evolutionens gåtor utifrån detta perspektiv, kan vi inse hur motsatta processer - som specialisering (att anpassa sig till miljön) och autonomi (att frigöra sig från miljön) - båda hör med till bilden. Vi ser också hur neoteni eller fetalisering (att bevara barnsliga drag) och utvecklingen av den trefaldiga organismen fogar sig in i helhetsbilden.

I två föredrag kommer Trond Skaftnesmo att skissera denna tematik och visa på hur en ny helhetsbild av evolutionen kan utvecklas utifrån tidskorsets perspektiv.

Fredagen 23 februari
19.00 - 21.00 Kort introduktion till programserien (Daniel Håkanson), därefter: Evolutionen och tidens gåta. (Trond Skaftnesmo)

Lördagen 24 februari
10.00 Evolutionen och tidens gåta, forts. (Trond Skaftnesmo) Inledning och samtal

till temat

12.00 Paus

13.30 Eurytmi (Regula Nilo)

14.00 Inledningar och samtal till temat

15.00 Kaffepaus

15.30 Avslutande samtal

17.00 Mötet avslutas

Bakgrundslitteratur: R. Steiner, Antroposofiska ledsatser, två avsnitt: Människlighetens framtid och Mikael's verksamhet, inkl ledsatser 112 - 114, samt: Människans frihet och Mikael's tidsålder, inkl ledsatser 162 -164

Hjärtligt välkomna!

Praktiska upplysningar:

Mötet inkl kaffe är fritt för medlemmar.

Övriga 200 kr.

Lunchmöjlighet finns i Kulturhuset och i Matbygget.

Övernattning kan ordnas genom Ytterjärna Hotell.

Datum för alla fyra kortkonferenser:

del 2 1-2 dec, del 3 23-24 feb, del 4 18-19 maj

18-19 maj

Observatörens roll i det fysiska, ut ur erfarenheter från kvantfysiken

Kortkonferens nr 4.

Med Johannes Köhl, ledare för den naturvetenskapliga sektionen vid Goetheanum. Se hemsidan för programmet eller nästa nr av medlemstidningen.

NORRKÖPING

Norrköpingsgruppen

Antroposofiska Sällskapet Norrköpingsgruppen är en lokal sammanslutning av medlemmar i det Allmänna Antroposofiska Sällskapet. Sällskapet har till syfte att bära en fri högskola för antroposofisk forskning. Denna högskola strävar efter att finna och formulera andliga lagbundenheter på olika verksamhetsområden, som de vanliga forskningsmetoderna eller tanke- och synsätten inte kommer åt. Denna antroposofiska forskning är integrerad i många olika kulturområden där verksamheten bygger på antroposofi, t.ex. waldorfpedagogik, biodynamiskt jordbruk, antroposofisk läkekunst, läkepedagogik, olika konstarter som arkitektur, eurytmi m.m. Biblioteket har öppet tisdagar 18.00 - 18.30 under tiden september till och med maj. Övrig tid: kontakta någon i styrelsen. Hagebygatan 69, Norrköping. Tel: 011-183500. E-post: antroposofi.norrkp@telia.com. Program med öppettider mm: antroposofi.nu/norrkoping

6 januari

Trettondagsfirande

kl. 16.00, Hagebygatan 69. Olav Åstesons Drömkvåde läses. Avslutas med kaffe-stund.

13 februari

Medlemsföredrag av Edur Karlsson om "Kaspar Hauser" tisd den 13/2 kl. 18.30 - 20.30, Hagebygatan 69.

6 mars

Offentligt föredrag av Pär Granstedt om Kunskapsteori och antroposofi på Hemgården tisd den 6/3 kl. 18.30 - 20.30.

20 mars

Årsmöte i Norrköpingsgruppen tisd den 20 mars kl. 18.30 på Hagebygatan 69.

21 april

Workshop med eurytmi
"Hur kan jag arbeta med tanke, känsla och vilja i min egen utveckling?" Medverkande: Göran och Charlotte Krantz. Se hemsidan/program för mer info!

STOCKHOLM

Stockholmskretsen

OBS nya öppettider:
måndag - torsdag kl 14-17

STÅNGT: fredag.

- Vi har Café måndagar kl. 14-17

Föreningen Stockholmskretsen är en ekonomiskt fristående förening inom Antroposofiska sällskapet i Sverige. Stockholmskretsens uppgift är att "initiera, bedriva, samordna och understödja ideell antroposofisk verksamhet i Stockholm med omnejd". Detta sker bland annat genom att tillhandahålla lokalen på Hagagatan 14 för olika verksamheter. Där har vi också ett bibliotek och försäljning av antroposofisk litteratur.

Är du medlem i Antroposofiska sällskapet kan du också bli medlem i Stockholmskretsen genom att sätta in årsavgiften 300 kr på Stockholmskretsens nya bankgirokonto 474-3167. Märk avin "Medlemsbidrag" och vilket år det gäller.

Är du inte medlem i Antroposofiska sällskapet så kan du ändå stödja oss genom att sätta in en valfri summa på samma konto (ange "Gåva"). Vår verksamhet kan endast till en del bäras av medlemsbidragen och förutsätter till stor del frivilliga gåvor.

Bokhandel, bibliotek och antikvariat
Hagagatan 14, 113 48 Stockholm tel 08-34 87 41 (T-bana Odenplan, nära Stadsbiblioteket)

Antroposofisk litteratur på svenska, tyska och engelska.

Ordförande:

Annika Stigdotter tel 660 93 13

e-post:

stockholmskretsen@antroposofi.nu

Hemsida:

www.antroposofi.nu/stockholm

På Facebook:

Stockholmskretsen - Antroposofiska sällskapet

Kursverksamheter

- Luncheurytmi/Friskvårdseurytmi (hygieniska övningar)
- Målning vått-i-vått
- Måla med växtfärger eller olja

Se kursutbud på hemsidan!

www.antroposofi.nu/stockholm

Studieforum

Fria forumet för RS studier

Måndagar 18.30

Omkostnad: 20 kr per gång

Hur får man ordning på skolningsvägen när den beskrivs så olika i Rudolf Steiners böcker och föredrag?

Självständigt och tillsammans kommer vi att söka upp och lära känna denna process. Här krävs en vilja till självstudium!

Alla är välkomna!

Antroposofiskt bibelstudium

Varje fredag 18.00 har vi antroposofiskt bibelstudium - om det inte är något annat evenemang i kalendariet.

För info: Ring Sergeij Almstedt

tel 08-34 87 41 måndagar & onsdagar mellan kl. 14-17

e-post:

stockholmskretsen@antroposofi.nu

Kalendarium

"Att leda vårt arbete in i omvärlden"

Lokal: Hagagatan 14

Evenemang/föredrag kostar

100 kr; pens/stud: 80 kr

Helafton/ Gästföredrag kostar

150 kr; pens/stud: 100 kr

Endast kontant betalning!

Tisdag 9 januari kl 19

Medlemsafton: från det internationella arbetet i Antroposofiska sällskapet
Mats-Ola Ohlsson

Fredag 19 januari kl 19

OBS veckodagen!

Hildegard av Bingen bilder visas och berättar om dem gör Rose Marie Tillisch

Tisdag 6 februari kl 19

Medlemsafton: Samtal kring hur medlemmarna vill att styrelsen för Antroposofiska sällskapet ska arbeta för att förverkliga den antroposofiska impulsen
Erland Kornfeld

Söndag 11 februari kl 18

Romansafton

Tisdag 6 mars kl 19

Årsmöte för Stockholmskretsen

Lördag 10 mars kl 16

Liten offentlig Eurytmiföreläsning i samband med Eurytmiföreningens årsmöte

Torsdag 29 mars kl 19

OBS veckodagen!
Påskföreläsning, Mikael Gejel

Söndag 8 april kl 18

Kreativ musikafton

Tisdag 17 april kl 19

Människokunskapen som källan till den pedagogiska fantasin, Bengt Aquilon

Söndag 13 maj kl 18

Kreativ musikafton

Tisdag 15 maj kl 14

Eurytmiföreläsning för barn

Tisdag 15 maj kl 19

I dialog: Swedenborg och Steiner - de andliga planen och en andlig utveckling Andrej Vashestov och Sergej Almstedt

Torsdag 17 maj kl 10

Eurytmiföreläsning för barn

Tisdag 29 maj kl 19

OBS! fritt inträde - gåvor emottages!
Presentation av tema under antroposofisk bearbetning, Sergej Almstedt och Olov Foberg

Inbjudan till ”Resan i Rudolf Steiners fotspår”

5:e resan 2018

Resan fokuserar på Rudolf Steiners 40 första levnadsår. Vi börjar i Wien, där resan sedan går vidare till Weimar, och slutar i Berlin, som blev basen för Rudolf Steiner och hans offentliggörande av det teosofiska, sedermera det antroposofiska kunskapsstoffet från början av 1900-talet.

Syftet med resan är att fördjupa relationen till Rudolf Steiners personlighet och att skapa en större förståelse för hans bevekelsegrunder och motiv till sitt handlande under senare delen av hans liv efter år 1900.

Gemensamma studier kommer att företas varje dag, omkring Rudolf Steiners biografi med anknytning till den ort som vi just befinner oss på.

Två klassiska konserter planeras in i programmet, i Wien och Berlin.**Resan äger rum från söndag 30 september till söndag den 7 oktober 2018**

Söndag 30/9 Flyg till Wien. Välkomstmiddag. Introduktion, studier.

Måndag 1/10 Rudolf Steiner som barn och ungdom 1861-1879. Tågutflykt till olika orter söder om Wien.

Tisdag 2/10 Rudolf Steiner i Wien. 1879-1890 Stadsvandring-rundtur.

Konsert

Onsdag 3/10 Tåg till Weimar

Torsdag 4/10 Rudolf Steiner i Weimar.

1890-1897 Stadsvandring, Goethemuseum, Goethe-Schiller-arkiv m.m

Fredag 5/10 Weimar/ Tåg till Berlin

Lördag 6/10 Rudolf Steiner i Berlin

1897-1923. Besök på platser med anknytning till Rudolf Steiners tid i Berlin

Avslutningsmiddag och Konsert

Söndag 7/10 Berlin/ Hemresa med flyg

Allt detta ingår i kostnaderna för resan: biografistudium, flyg (från Stockholm), tåg, hotell ***(dubbelrum), frukost, tunnelbana, konserter, museer och guider, välkomstmiddag i Wien och avslutningsmiddag i Berlin: 13.300 kr.

Enkelrumstillägg: 1.800 kr

Kostnad för lunch och resterande mid-dagar samt avbeställningsförsäkring tillkommer.

Välkommen att höra av dig, om du vill följa med oss på resan.

Göran Nilo och Lennart Nilo
Intresseanmälan senast 28/2 2018 till
kontaktperson: Lennart Nilo.
mejl: lennartnilo@gmail.com
tel 0706285576.

TRIA – social tregrening i arbetslivet

Arbetsgivaralliansens nya bransch

Den 1 juli har Huvudmannaförbundet i enlighet med årsstämmans beslut, integrerats i Arbetsgivaralliansen som en egen bransch.

TRIA har då tecknat centrala hängavtal till befintliga avtal inom Arbetsgivaralliansen med Medarbetareförbundet, Lärarförbunden, Kommunal och Vision.

Vår rådgivare på Arbetsgivaralliansen är Jonas Bergman.

Sedan den 1 november är de flesta verksamheter inrangerade på Arbetsgivaralliansens avtal. De går nu nästan uteslutande på Arbetsgivaralliansens avtal 'Skola/ Utbildning' eller 'Vård och Omsorg'.

De verksamheter som önskat att ha lokal förhandling och som därmed går kvar på sitt gamla avtal ska inränga sig senast den 1 juli 2018.

Nästa steg för dem som inrangerar sig är att omförhandla sina lokalavtal så att de passar de gällande avtalen. För att enklast göra detta, så bör verksamheten först ta fram ett förslag på nytt lokalavtal - i lokal samverkan. När ett nytt förslag finns, kallas fackförbunden, som omfattas av hängavtalet, in för att förhandla det.

TRIA:s stora uppgift för kommande år är att arbeta för egna avtal, som speglar vår identitet, en spännande och viktig uppgift!

TRIA:s branschkommitté vill tacka alla som har gjort övergången till Arbetsgivaralliansen möjlig och önskar GOD JUL och ett GOTT NYTT ÅR!

ANTROPOSOFISKA SÄLLSKAPET

Medlems- grupper

Björkgruppen, Vingåker
Yvonne Boukari,
yvonne.boukari@gmail.com

Brommagruppen, Stockholm
Nils Olof Dunkars, 08-25 87 06

Delsbgruppen, Delsbo
Matti Remes, matti@staffansgarden.com

Filosofigruppen, Järna
J.C. Lassen, j.chr.lassen(at)hotmail.com,
070-799 22 20

Grundstengruppen, Järna
Katarina Hausmann, tel.08 55171595,
katarina.hausmann@telia.com, eller
Marie Haglund tel. 0156-14095

Jeanne d'Arcgruppen, Örebro
Rebekka Bergman, 019-23 34 46,
rebeccakbergman@outlook.com

Johannes Bureusgruppen, Uppsala
Annika Asmussen, 070-11 44 073
annika.asmussen(at)tele2.se,
Adja Asmussen, 076-631 40 41
adja(at)tele2.se

Järnagruppen, Järna
Artur Granstedt,
0158-33 075, artur.granstedt@jdb.se

Kalmargruppen, Kalmar
Hans Johannesson, 0480-360 10

Mariagruppen, Västerås
Kristina Mezéi, 021-804649

Mikaelgården, Järna
Dick Tibbling, 08-551 500 67

Mikaelgruppen, Göteborg
Hester Renouf, 031-2149 27

Norrköpingsgruppen
Maivor Forster, 011-39 28 87

Novalisgruppen, Järna
Kristian Holmberg, 08-551 719 30

Pestalozzigruppen, Järna
Elisabeth Chyle, 08-551 503 29

Rudolf Steinergruppen, Stockholm
Annika Stigdotter, 08-660 93 13

Selma Lagerlöfgruppen, Stockholm
H. Osika, 08-551 505 10 el 08-551 505 93

Sofiagruppen, Farsta
Gunilla Stålhammar, 08-80 30 48

Tavestagruppen, Järna
Walter Druml, 08-551 742 61

Umeågruppen
Thomas Ljungquist, 090-12 43 64
Roland Karlsson, 090-300 61 070-546 00
61, rolandkarlsson@bobnet.com

Urielgruppen, Växjö
Daniel Ekman,
0470-636 96, 070-633 93 23

Välkommen till Filosofigruppen

Filosofigruppen, som håller möten kl. 18 var fjärde vecka i Malmstensrummet, Kulturhuset Ytterjärna, börja nu med "Goethes världsåskådning" översatt till svenska av Hermundur Eidsson. Låter det intressant? Vi möts 17/1, 14/2, 14/3, 11/4 och 9/5. Kom och delta i våra diskussioner! Översättningen kan fås som Word-dokument eller i utskrift. Efter Goethe planerar vi att arbeta med "Filosofins Gåtor", som f.n. bara finns på tyska, engelska och danska. Har Du frågor kontakta J C Lassen, j.chr.lassen@hotmail.com eller smsa till 070 7992220.

Läs mer om grupperna på hemsidan:
antroposofi.nu/ studie_arbetsgrupper

Artiklar på hemsidan Forum Antroposofi

antroposofi.nu/forum

Följande texter finns publicerade på hemsidan för medlemstidningen:

- Om utgivningen av Rudolf Steiners samlade verk (GA, "Gesamtausgabe"), av Cato Schiötz, tidigare publicerad i Antroposofi i Norge 2017.
- Att fylla 72 år – berättelser i anslutning till C Ritters artikel
- Om tregrening. Hans Möller.
- Frågor som gäller livet - Materialism, andlighet och social tregrening av Frans Carlgren.
- Om Kaj Skagens bok, "Morgen ved midnatt" av Ole Harald Dahl.
- Waldorf made in China, av Nana Goebel, ur Das Goetheanum nr 25-2015.
- Antroposofi som religion, av Johannes Kiersch, ur Das Goetheanum nr 6-2015.
- Flowforms - Unik hantverkskultur med betong och konststen i Järna.

ANNONS

MeF – Medarbetareförbundet

**för antroposofiskt inspirerad
självförvaltning
Fackförbundet för alla medarbetare i
antroposofiska verksamheter**

MeF är till för alla medarbetare oavsett vad man arbetar med. MeF ger medlemmarna stöd utifrån en unik kombination av kunskap i arbetsrätt och bred erfarenhet av antroposofisk självförvaltning. Vi har god kännedom om antroposofiska verksamheters olika särart, organisation och kultur samt vilket särskilt stöd medarbetarna i antroposofiska verksamheter kan behöva.

Nya kollektivavtal, MeFs och HF:s arbete det senaste året

Under 2016 har MeF och HF haft samtal och förhandlingar med varandra och med Lärarförbunden, Kommunal och Vision, för att se om det skulle vara möjligt för alla dessa parter att gå över till ett mer gemensamt kollektivavtal. Syftena med samtalen har varit flera, bl.a. att få ett enklare kollektivavtal med så stora möjligheter till lokala undantag som möjligt. Samt att alla HF:s verksamheter ska kunna ha samma kollektivavtal.

Nya centrala kollektivavtal

Som resultat av förhandlingarna tecknade HF och MeF två nya centrala hängavtal vid årsskiftet 16/17. Dessa avtal har HF samtidigt också tecknat med de andra facken (som HF redan har avtal med; Kommunal, LR, LF, Vision). De äldre centrala kollektivavtalen fortsätter dock tillsvidare att gälla på alla verksamheter. Verksamheterna kan själva välja när de vill gå över till de nya avtalen. Övergången kommer att kunna göras under åtminstone de närmaste 12 månaderna.

MeF kommer även under de nya avtalen att på samma sätt som tidigare kunna erbjuda varje verksamhet ett stort utrymme för egna bestämmelser, samt service när det gäller att göra egna lokala kollektivavtal som motsvarar behoven i den egna verksamheten.

Det lokala kollektivavtalet med MeF kommer fortfarande att gälla för hela verksamheten, men nytt blir att det gäller endast för medlemmar i MeF, och för de medarbetare som inte är med i något av de andra facken, som HF/Aa har kollektivavtal med (Kommunal, LR, LF, Vision). Både verksamheten och medarbetarna kommer att ha inflytande över vilka avtal som ska gälla i verksamheten.

HF:s samgående med Arbetsgivaralliansen (Aa)

1 juli 2017 upphör HF som självständig verksamhet och ingår nu i en ny branschorganisation, TRIA, inom Arbetsgivaralliansen, för att på så vis kunna ge sina medlemmar bättre service. TRIA står för Tregrening i arbetslivet. Det kommer för MeFs del att innebära att vi inte längre har HF som central motpart utan istället branschorganisationen TRIA inom Aa. Nu börjar förhandlingarna mellan alla fackliga parter och TRIA om ett helt nytt branschavtal som vi räknar med ska vara klart till 1 juli 2018.

Bli medlem du också!

Kontakta oss på:
info@mef.se, 08-551 504 00, mef.se

Medlemssekretariat

i Kulturhuset i Ytterjärna
Mån 9-14, tis-fre 13-15
08-554 302 20
kontakt@antroposofi.nu

Medlemsavgiften
ordinarie 1200 kr, studerande 300 kr,
till Ekobanken 9700 132 745-1,
pg 5 88 71-5, Swish 123 499 13 86

Kalendarium på hemsidan
antroposofi.nu/kalender

Mejlutskick
Meddela oss din mejladress till:
kontakt@antroposofi.nu
så skickar vi dig löpande information

Bli medlem!
antroposofi.nu/blimedlem

Betala enkelt med Swish
Läs in denna qr-kod med Swish-appen i
din mobil!

FRÅN SEKRETARIATET

Medlemskap

Goetheanum meddelade att man under perioden 12 september till 13 november välkomnat 160 nya medlemmar. Och att 285 ej längre är medlemmar (utträden, tappade medlemmar och uppdaterade medlemslistor i landssällskapen) i Allmänna Antroposofiska Sällskapet.

Källa: Anthroposophie weltweit, nr 11 & 12, 2017.

Forum Antroposofi utges av Antroposofiska Sällskapet i Sverige. Varje skribent ansvarar själv för sitt material.

REDAKTIONSKRETS

Tobias Ossmark
Felix Nieriker
Göran Nilo
Bo Werner Eriksson
Joel Hallklint
Karen Swartz Larsson

REDAKTIONSRÅD

Karen Swartz Larsson,
kontaktperson i styrelsen.

GRAFISK FORM

Ritator

TRYCK

EKTAB (Eskilstunakurirens tryckeri) Ett ISO 14001-certifierat tryckeri som enbart använder vindproducerad el.

PRENUMERATION

Kontakta sekretariatet eller registrera på hemsida, 240 kr/år. Till pg 5 88 71-5, Swish 123 499 13 86

HEMSIDA

antroposofi.nu/forum

ANTROPOSOFISKA SÄLLSKAPETS SEKRETARIAT

e-post kontakt@antroposofi.nu
tel 08-554 302 20

KONTAKT MED FORUM

projektledare Joel Hallklint
e-post: kontakt@antroposofi.nu
tel 08-554 302 20
postadress: Forum Antroposofi,
pl 1800, 153 91 Järna
ISSN 1404-4277

UTGIVNINGSPLAN FÖR 2018

Deadline för 1-2018 ca 1 mars.
För längre uppslag, vänligen anmäl i god tid innan deadline.

ANNONSERING

Helsida färg 4000 kr och del av sida till proportionerligt pris. För privatpersoner: radannonser 80 kr. Tidskriftens format: höjd 315 mm, bredd 235 mm.

B

SVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

Arkivögonblick, nr 21

Den svarta fläcken

Det är de fina linjerna av ljus och den svarta fläcken som får mig att stanna till och titta närmare. Så enkelt men så oändligt effektivt. Sängen lyser fram ur ett svart mörker. Men det är kanske redan för mycket sagt? Den svarta fläcken försöker inte att vara någonting annat än just en fläck på ett papper. Det finns ingen ambition att skapa en illusion av mörker. Det är snarare en idé som undersöks, eller kanske upptäcks först i ögonblicket av skissens uppkomst. Att det handlar om ett utkast, en studie är uppenbart. Det avslöjar de två andra skisserna varav den ena är utförd med pappret roterat ett kvarts varv. Den översta utförd i blyerts, den andra anlagt i blyerts och sedan ifylld med tusch. Så måste vi föreställa oss processen. Vid närmare granskning kan spår av blyerts även upptäckas i den slutgiltiga skissen längs ned på pappret. Jag tror att de utförts i den ordningen. Först den rena blyertsskissen där de mörkare ställena skall ge illusionen av rumslighet. Mörkret läses här som skugga inte som mörker. Den andra bilden är djärvare utförd. Den svarta tuschen som penslats på det tjocka och grova pappret tillför en målerisk kvalitet som den första teckningen saknar. I jämförelse verkar den första stel och lite tafatt. Är det här genom tuschens egenskaper att lösa upp linjen som upphovspersonen gör sin upptäckt? Det sista försöket går ytterligare ett steg vidare bort från representationen av rumslighet och illusionen av mörker. Och ändå är det här, i det tredje försöket med

den högsta abstraktionsgraden, som teckningen liksom vänder sig mot oss med största övertygelse och konkret uttryck. Plötsligt börjar «teckningen» som nu har blivit bild att tala. Och vad talar bilden om? Den talar om natten.

Ungefär en tredjedel av våra liv sover vi; det vill säga, vi lever ett annat liv än det begripliga. Det händer saker under natten som vi inte får grepp om – där ute i det stora oöverskådliga mörkret blir vi genomlysta. Så kan det kännas ibland på morgonen vid uppvaknandet. Natten är lika mörk som den är ljus, liksom dagen vid närmare betraktelse kan te sig ogenomtränglig och mörk.

Under pionjäråren i Dornach bearbetas dessa frågor konkret. Traditionella former i arkitektur och design ifrågasätts parallellt med att medvetandet dynamiseras. En hållning som kännetecknade tidens anda och som kallas för «Lebensreform». Det behövs inte bara nya möbler och rum för meditation. Även byggnadens traditionella funktioner som dörrar, fönster och sovrum tänks igenom på nytt. Det är i samband med dessa reformer som utkasten till sängen uppstår.

Bild: Hermann Ranzenberger eller Ernst Aisenpreis, Utkast till en säng, 26,7 × 24,5 cm, blyertspenna och tusch på kartong, omkring 1915, Dornach. Verket är odaterat men det är troligt att det uppstod i samband med bygget av villan Haus Duldeck som byggdes mellan 1915 och 1920. En skiss på baksidan av teckningen kan betraktas som ett tidigt utkast av Duldeck. Hermann Ranzenberger och Ernst Aisenpreis var båda verksamma i den lokala arkitekturbyrån i nära samarbete med Rudolf Steiner. Båda två har ritat såväl byggnader som möbler. Ranzenberger har ritat och låtit bygga ett antal sängar varav en modell uppvisar vissa likheter med teckningen.
Text: Johannes Nilo